

บทที่ 10 ปัญหาสุนทรียศาสตร์

ความนำ

ตามที่เราได้ศึกษาวิชาปรัชญามาแล้ว จะเห็นได้ชัดเจนว่าวิชาปรัชญาทุกสาขามุ่งแสดงแนวทางของการวิเคราะห์และแสดงเหตุผลในเรื่องต่าง ๆ เป็นประเด็นสำคัญ แนวทางของความคิดหรือทรรศนะในรูปการต่าง ๆ นั้น ก็ยังคงเป็นเรื่องของความคิดเหตุผลอยู่นั่นเอง ปรัชญาตามความคิดของระบบตะวันตก ไม่ใช่เรื่องของความรู้แจ้งชัดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แต่เป็นความกระจ่างในเหตุผลในประเด็นของปัญหาที่ยกขึ้นสู่การพิจารณา ซึ่งจะเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ปัญหาได้ลึกซึ้งต่อไป ความรู้ในปรัชญาจึงไม่มีจุดจบในตัวเอง แต่เป็นความรู้เพื่อการแสวงหาความรู้ต่อไป ดังที่กล่าวว่าเป็นปัญญาเพื่อปัญญานั้นเอง

วิชาสุนทรียศาสตร์ก็เป็นสาขาหนึ่งของวิชาปรัชญา แนวทางของความคิดในประเด็นนี้ก็วิเคราะห์เหตุผลในเรื่องของความงามเช่นเดียวกัน จึงเป็นเรื่องของทฤษฎีว่าด้วยความงาม และเป็นประเด็นปัญหาในเรื่องนี้อีก สุนทรียศาสตร์จึงเป็นเรื่องว่าด้วยเหตุผลไม่ใช่เรื่องของความซาบซึ่งแบบศิลปะ แม้อาจเป็นความซาบซึ่งได้ก็เป็นความซาบซึ่งในระบบของการวิเคราะห์เหตุผลคือเป็นเรื่องของปัญญาในระบบ ไม่ใช่ปัญญาของความรู้แจ้งโดยสัทัญญาณ (Intuition) ซึ่งเป็นผลแห่งการพัฒนาคุณสมบัติของจิตวิญญาณที่ถึงจุดหมายแล้ว ความรู้นั้นเองอาจไม่เรียกว่าเป็นความรู้ แต่เป็นความแจ่มชัดในประสบการณ์ด้วยตนเอง เป็นอุตรภาวปัญญา (Transcendental Wisdom) หรือเป็นญาณทรรศน์ (Insight) ในตนเอง

ในประเด็นของปัญหานี้ เราอาจเริ่มต้นด้วยคำจำกัดความของคำบางคำเช่นว่าสุนทรียศาสตร์คือการศึกษาเรื่องดุลยภาพการประสานกลมกลืน หรือความงาม แต่ภาษาที่ใช้ในการจำกัดความหมายของคำนี้ เป็นคำเก่าแก่ที่ดูเป็นเรื่องแปลกสำหรับความคิดสมัยใหม่ เพราะความคิดในศตวรรษที่ 20 ส่วนใหญ่แล้วมีความโน้มเอียงที่เคลื่อนย้ายห่างไกลจากดุลยภาพ การประสานกลมกลืนและความงาม

ใน Oxford English Dictionary ให้คำจำกัดความสุนทรียศาสตร์ว่าเป็นปรัชญาที่ว่าด้วยรสนิยม (Taste) หรือความเข้าใจเรื่องความงาม คำจำกัดความนี้ก็เป็คำที่เก่าแก่เช่นเดียวกัน และแม้จะให้คำจำกัดความนี้แล้ว ก็ไม่ได้ช่วยให้เราเข้าใจความหมายอะไรมากขึ้นเลย เพราะหากเราจะถามว่า แล้วหมายถึงความงามชนิดไหนล่ะ ซึ่งก็ได้รับคำอธิบายที่เป็นไปได้เช่นเดียวกันว่า สุนทรียศาสตร์ศึกษาเรื่องความงามในการเดินหมากรุก ความงามของบุคคลผู้มีศีลธรรมอันสูง หรือแม้แต่นักจักรกลนิยม อาจให้ความหมายของความงามโดยหยิบเอาสิ่งใด ๆ ขึ้น แล้วกล่าวว่า นี่แหละคือความงาม ในบรรดาคำตอบเหล่านี้ บางครั้งก็อาจถือเป็ความงามในสุนทรียศาสตร์ได้ โดยเหตุนี้ เรื่องจึงดูเป็นเสมือนกับว่า วิธีที่ดีที่สุดมิใช่ความพยายามในกฎใด ๆ ของแบบที่ว่า สุนทรียศาสตร์เป็นการศึกษาถึงเรื่องเช่นนั้นเช่นนี้ แต่ปัญหาสุนทรีย์ในหมู่เิกศึกษาศึกษาเรื่องนี้ค่อนข้างจะเป็นปัญหาในทฤษฎีที่ได้ยกเป็นประเด็นขึ้น เพื่อแสวงหาคำตอบที่จะสนองความต้องการทางปัญญาของตน ปัญหาเหล่านี้ก็เป็นปัญหาเก่าแก่โบราณ ซึ่งได้ตั้งประเด็นถกกันมานานแล้ว เช่นว่า

อะไรคือวัตถุประสงค์ของศิลปะ? จะมีคุณสมบัติใด ๆ บางไหมที่เป็นเรื่องง่าย ๆ และเป็นพิเศษเฉพาะต่อทุกสิ่งทุกอย่างที่เรียกว่าศิลปะหรือวิจิตรศิลป์ มีอะไรเป็นเกณฑ์กำหนดความหมายว่าวัตถุชิ้นหนึ่ง อาจเป็นงานศิลปะที่เลวที่ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นศิลปะ?

อะไรคือประสบการณ์ทางสุนทรีย์? หรือมีสิ่งใด ๆ บางไหมที่เป็นสิ่งสุนทรีย์โดยเฉพาะ? หากจะมี สิ่งนั้นเราจะแยกออกจากประสบการณ์ทางศาสนาหรือขอบเขตทางศีลธรรมหรือประสบการณ์ทางอารมณ์อันบริสุทธิ์อย่างไร?

อะไรคือวิจิตรศิลป์? การแบ่งแยกระหว่างศิลปะวิจิตรกับศิลปะในทางปฏิบัติเป็นศิลปะที่สมเหตุสมผลหรือไม่? มีความหมายใด ๆ บางไหมที่เกี่ยวกับเรื่องศิลปะบางอย่างสูงกว่าศิลปะอื่น ๆ?

การแสดงออกทางศิลปะ เป็นการแสดงความหมายแบบใด? การแสดงออกทางศิลปะ นั้นเป็นอารมณ์ของศิลปินที่ได้แสดงออกหรือว่าเป็นอารมณ์ของผู้ดูที่ถูกเร้าให้ตื่นตัวด้วยพฤติกรรมที่แสดงนั้น?

ความจริงกับความเชื่อ ไปอยู่ในการหยั่งรู้อย่างซาบซึ้งของเราในวิจิตรศิลป์อย่างไร? เรา จะแยกให้เห็นชัดระหว่างสิ่งสุนทรีย์กับสิ่งที่ตระหนักรู้ได้อย่างไร?

วัตถุประสงค์ของศิลปะ เป็นสิ่งที่มีอยู่อย่างง่าย ๆ หรือว่าจะ ต้องมีการแปลความหมาย

เสียก่อน ก่อนที่จะเข้าใจมันได้ชัดซึ่ง? และหากจะมีการแปลความหมายวัตถุประสงค์ของศิลปะแล้ว มันมีกฎเกณฑ์หรือหลักการสำหรับพิจารณาทั่ว ๆ ไปอะไรบ้าง ที่จำเป็นต้องมีการค้นพบ? และอาจมีการแปลความหมายที่สมเหตุสมผลของงานที่กำหนดไว้มากกว่าหนึ่งอย่างไหม?

อะไรเป็นความหมายที่เราพูดว่าวัตถุชิ้นหนึ่งมีหรือไม่มีคุณค่าทางสุนทรีย์? คุณค่าทางสุนทรีย์เป็นคุณสมบัติของวัตถุต่าง ๆ ใช่มั้ย? หรือว่าคุณค่าทางสุนทรีย์เป็นปฏิกริยาอย่างหนึ่งที่ปรากฏในคนบางคน หรือในคนเป็นจำนวนมาก เมื่อพวกเขาอมรับวัตถุต่าง ๆ นั้นมันมีความเป็นไปได้เพียงใด?

อะไรคือการตัดสินทางสุนทรีย์? การตัดสินเหล่านั้นจำเป็นต้องมีการแบ่งแยกรายละเอียดอย่างไร? อาจมีความเห็นด้วยมากมายเกี่ยวกับคุณค่าทางสุนทรีย์ไหม? จะมีสักจุดหนึ่งบ้างไหมที่การไม่เห็นด้วยจะได้บรรลุถึงจุดเริ่มต้น? มีหลักที่เป็นระเบียบที่ว่าด้วยรสนิยมบ้างไหม? ถ้ามีมันเป็นสิ่งชนิดไหนกัน? เป็นหลักที่สรุปความเห็นได้ในทางประจักษ์หรือไม่? หรือเป็นความเห็นที่ไม่ต้องพิสูจน์ หรือเป็นเพียงข้อเสนอนะ?

อะไรคือจุดหมายของศิลปะ? เพื่อความเพลิดเพลินใจใหม่? หรือเป็นสิ่งแนะนำความรู้? หรือเป็นสิ่งให้คำแนะนำตักเตือนในด้านศีลธรรม? หรือว่าศิลปะเป็นอิสระจากบทบาททั้งทางสังคมและทางศีลธรรม?

การสืบสวนค้นคว้าชนิดไหนที่จะเป็นสุนทรียศาสตร์ในตัวมันเอง? คำถามต่าง ๆ ในการสืบค้นหาคำตอบนั้นอาจเกี่ยวข้องกับทางจิตวิทยาหรือศาสตร์อื่น ๆ บางศาสตร์บ้างไหม?

จากที่กลุ่มของปัญหาที่ได้ยกขึ้นแสดงให้เห็นนี้ เป็นสิ่งแสดงให้เห็นความหลากหลายทางความคิดที่ต้องการคำตอบในด้านของเหตุผลที่จะมาสนองความต้องการอยากรู้อยากเห็นของตน ในการสืบค้นตามวิธีทางแห่งปรัชญานี้ แน่نون ต้องมีคำตอบและแนวทางแห่งความคิดหลากหลาย คำตอบและแนวความคิดหลายหลากนั่นเอง ก็จะกลายเป็นแนวทางในการแสวงหาคำตอบต่อปัญหาที่ตามมาอีกต่อไป นี่เองคือเหตุผลแห่งปัญหาในระบบที่จะเป็นไปเพื่อปัญหาในระบบโดยไม่มีที่สิ้นสุด ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า เหตุผลของปัญหาในระบบ เป็นความฉลาดสามารถในการมองเห็นวิธีการต่าง ๆ มากมายที่จะมาสนองความต้องการอยากรู้อยากเห็นของมันก็เป็นปัญหาเพื่อปัญหาอยู่นั่นเอง ไม่ใช่ความซาบซึ้ง ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของศิลปะ และก็นี่เองเป็นแนวทางที่แยกกันระหว่างศิลปะกับสุนทรียศาสตร์

ในผลงานเรื่อง Aesthetica ของโบมการ์เติน (Baumgarten - 1774 - 1762) ได้อ้างถึงปรัชญา

ศิลปะหรือปรัชญาว่าด้วยความงามเป็นสาระสำคัญ แต่ในรูปของสุนทรียศาสตร์ ก็ยังเป็นประเด็นหลักในการวิเคราะห์เหตุผลของความงามและสิ่งทีงามมากกว่าที่จะแสดงประสบการณ์จริงของความซาบซึ้งในตัวของคุณศิลปะและวัตถุแห่งศิลปะหรือศิลปกรรมต่าง ๆ โดยตรง ในเรื่องนี้ ยังมีการสืบแสวงทางปรัชญาที่เกี่ยวกับศิลปะที่เจริญรุ่งเรืองอยู่ในสมัยโบราณ ซึ่งถือกันว่าเป็นแบบแห่งการขยายตัวทางความคิดในสมัยต่อมาที่สำคัญมาก เช่น บทสนทนาที่รู้จักกันดีที่สุดในเรื่องอุดมรัฐ (The Republic) ของเพลโต (429-347 B.C.) และเรื่องศิลปะการประพันธ์ (The Poetics) ของอริสโตเติล (384-322 B.C.) เมื่อสรุปประเด็นปัญหาต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับปัญหาที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน เช่นว่า

อะไรคือธรรมชาติในวัตถุประสงคฺ์ของศิลปะ?

เราจะตัดสินความดีเลิศทางศิลปะได้อย่างไร?

ในเรื่องอุดมรัฐของเพลโต ได้แสดงศิลปกรรมว่า ศิลปะคือการลอกเลียนแบบและศิลปะประสงคฺ์เป็นการถ่ายทอดความจริง 3 มิติ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งรองกว่าวัตถุตัวจริงเช่นเดียวกับความคิดซึ่งมิใช่เรื่องทางกายวัตถุขึ้น เพราะความจริงที่ดียิ่งกว่าในผลิตผลของเขานั้นเอง ศิลปินจึงไม่อาจหยิบยกเอาความรู้ที่เป็นจริงให้ได้ เพราะพฤติกรรมต่าง ๆ ของเขาอาจมีการตรวจสอบอย่างถูกต้องในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความคิดทางศีลธรรมของรัฐ แบบของการวิจารณ์ซึ่งจะเป็นที่ดูหมิ่นของนักปรัชญาสมัยปัจจุบันในหลักการที่ว่า การตัดสินทางศีลธรรมนั้น มิใช่การตัดสินทางสุนทรียะเพลโตได้ตระหนักถึงข้อแตกต่างนี้ จึงได้แสดงเหตุผลสนับสนุนการตัดสินโดยทางสุนทรียะว่าคุณภาพแห่งการจัดรวมทั้งสัดส่วนต่าง ๆ ต่างก็สนับสนุนความงามและความเป็นเลิศ

ความคิดในเรื่องสัดส่วน จตุรวมและความแตกต่างได้ครอบงำความคิด ความเป็นเลิศทางสุนทรียะของกรีก อริสโตเติลยืนยันว่า แบบที่สำคัญของความงาม คือระเบียบและความเหมือนและความไม่จำกัด แล้วให้คำจำกัดความของโคกนาฏกรรมเสมือนกับการเลียนแบบของกิจกรรมที่สมบูรณ์ในตัวมันเอง ในความคิดของคนคนหนึ่ง แสดงให้เห็นความสืบเนื่องมากมายที่มีต่ออิทธิพลในความคิดของกรีกในเรื่องเพลโตตินุส (Plotinus 205-270 B.C.) เขาเห็นการติดต่อผสมผสานระหว่างศิลปะกับความจริงใกล้เคียงมากกว่าคนในรุ่นก่อนเขา จึงเชื่อว่า ศิลปะมิใช่การลอกเลียนแบบโดยตรง เหมือนกับการแสดงออกของจตุรวมทางจิตวิญญาณที่หลังไหลออกมาจากสวรรค์ มิเชลานโล (Michelangelo) ได้รับอิทธิพลอย่างลึกซึ้งซึ่งโดยความตระหนักในความคิดของเพลโตตินุส ทั้ง ๆ ที่ยังยืนอยู่อย่างเด่นชัดในศิลปะช่วงยุคฟื้นฟู แต่ก็มีการคิดสร้างสรรค์น้อยมากในสุนทรียศาสตร์ จนกระทั่ง

มาถึงศตวรรษที่ 18 จึงได้มีการคิดกันอย่างจริงจัง

อิมมานูเอล คานท์ (1724-1804) นักปรัชญาชาวเยอรมันในยุคสว่างไสวทางปัญญา มีปัญหาที่สำคัญ ๆ ที่เกี่ยวกับการตัดสินคุณค่าทางสุนทรีย์ ไม่ว่าจะมีความรู้พื้นฐานใด ๆ หรือไม่ก็ตาม เพื่อเรียกร้องให้เห็นสอดคล้องกัน ในเรื่อง *The Critique of Judgment* คานท์ได้ให้เหตุผลในการพิจารณาปัญหาเรื่องนี้โดยที่เชื่อว่า การตัดสินทางสุนทรีย์มิได้เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงในทางศิลปะเอง แต่ความสนุกเพลิดเพลินยินดีหรือความเจ็บปวดเป็นทุกข์ ซึ่งเป็นความรู้สึกซาบซึ้งในสภาวะของมันไม่มีลักษณะทางสภาวะวิสัยใด ๆ ที่จะเรียกได้ว่าความงามที่ได้สร้างผลสำเร็จเลย และมีใช่ความคิดทางจิตที่จะสร้างสรรค์ความงามให้เป็นที่รู้จักกัน มันเป็นเพียงแต่ความรู้สึกของเราที่สนุกเพลิดเพลินไปกับการมองเห็นผลงานทางศิลปะ ในทรรศนะนี้ แม้อันที่จะเชื่อในความรู้สึกเช่นนั้นว่า เป็นสิ่งที่สื่อทอดความหมายกันได้อย่างเป็นสากล และมีใช่ความรู้สึกส่วนตัวโดยบริสุทธิ์ก็ตาม แต่เราก็ตัดสินไว้ล่วงหน้าว่าเป็นสิ่งที่งามตามส่วนบนพื้นฐานที่ว่า เราอาจเข้าใจซาบซึ้งได้ในทางวัตถุ ในความคิด มิใช่เป็นสิ่งที่มิได้รวมกันเป็นผลรวม แต่มีระเบียบโดยกฎที่ไม่มีผล ซึ่งนำมาโนภาพและความเข้าใจในความสัมพันธ์ที่ประสานกลมกลืนกัน ไม่มีความรู้ที่กำหนดให้ ซึ่งจะนำเอาความสัมพันธ์นี้ไปให้รู้กันได้ แม้การประสานกลมกลืนกันก็มีเงื่อนไขที่เป็นแบบ ซึ่งสร้างความเป็นไปได้ของการสืบทอดความหมายชุมชนในทางสากล

โลกแห่งสุนทรียภาพ

ในปรัชญาของเพลโตที่เกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์หรือปรัชญาศิลปะ ได้แสดงแบบแห่งความคิดสากล ซึ่งถือเป็นความคิดสากลของปัจเจกสิ่งต่าง ๆ สำหรับสรรพสิ่งในโลกนี้ แบบจึงไม่เพียงแต่เป็นที่มาของคุณสมบัติที่สิ่งต่าง ๆ มีร่วมกัน แต่ยังเป็นทีหมายหรืออุดมคติที่แท้จริงของสิ่งทั้งหลายด้วย แบบแห่งความคิดสากลนี้เองคือโลกแห่งศิลปะ ในผลงานศิลปะต่าง ๆ เช่น ภาพเขียน การดนตรี คำประพันธ์ รวมทั้งเครื่องประดับตกแต่งและโบราณวัตถุต่าง ๆ ที่มีการซื้อขายกันอยู่ทั่วไปนั้น มันมีลักษณะอะไรร่วมกันอยู่ที่ทำให้เราชอบและทำให้เห็นว่า สิ่งศิลปกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งสุนทรีย์และเป็นศิลปะ ทั้งนี้ เป็นเพราะสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งหายากหรือเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นได้ยากใช่ไหม คงไม่ใช่แน่นอน เพราะสิ่งที่หายากหรือสิ่งที่ผลิตขึ้นได้ยากบางสิ่งก็ไม่มีคุณค่าอะไร จะเป็นเพราะความเก่าแก่ของมันหรือไม่ใช่อีก แล้วมันคืออะไรล่ะ ในเรื่องนี้ เพลโตได้ให้คำตอบไว้แล้วโดยกล่าวว่า มีสิ่งหนึ่งซึ่งมีลักษณะร่วมกันของสิ่งเหล่านี้และทำให้สิ่งเหล่านี้

มีคุณค่า สิ่งนี้แหละคือสุนทรียภาพ⁽¹⁾ สุนทรียภาพนี้เองเป็นที่มาของคุณค่าของศิลปะ และเป็นสิ่งที่ทำให้เราเห็นความงามและความไพเราะอันน่าชื่นชมยินดีของสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ผลงานศิลปะที่แสดงออกซึ่งความงามและเป็นต้นกำเนิดของความงาม สิ่งนั้นก็คือแบบแห่งสุนทรียภาพนั่นเอง ในเรื่องนี้ แม้จะมีปัญหาเรื่องการตัดสินความงามของคนทั้งหลายไม่ตรงกัน ซึ่งเป็นเรื่องต่างคนต่างยุคสมัยต่างเวลากันก็ตาม แต่ในระดับการตัดสินของจิตสำนึกสามัญแล้วเป็นสิ่งที่ตัดสินไม่ได้ตายตัว เพราะเป็นเรื่องรสนิยมที่หยابและละเอียดของคนแต่ละคน การตัดสินสิ่งใดว่างามหรือไม่งามขึ้นอยู่กับความรู้สึกและเหตุผลในรสนิยมของแต่ละคนนั่นเอง ซึ่งอาจถูกหรือผิดได้ด้วยกันทั้งคู่

แต่ก็มีคำถามตอบที่น่าพิจารณาอยู่ว่า ถ้าสิ่งใดสิ่งหนึ่งงามจริง ๆ แล้ว ความงามต้องอยู่ที่สิ่งนั้นแน่ ถึงแม้บางคนอาจไม่เห็น การที่คนหนึ่งเห็นว่าสิ่งหนึ่งงาม อีกคนว่าไม่งามนั้น ในสองคนนี้ต้องมีคนผิดหรือถูกคนหนึ่ง หมายความว่า คนเป็นจำนวนมากเป็นผู้มีขอบเขตในเรื่องของความงามซึ่งปรากฏเป็นผลงานของศิลปิน ผู้จะเป็นที่ยอมรับในวงการศิลปะมาทุกยุคทุกสมัย เช่น ดนตรีคลาสสิกของนักดนตรีเอกของโลก เช่น โมซาร์ท, บีโธเวน, บัค, ไชคอฟสกี เป็นต้น ภาพเขียนของลีโอนาโด ดาร์วินจิ, ราฟาเอล เป็นต้น ผลงานของศิลปินเหล่านี้ นับเป็นยอดแห่งศิลปะและเป็นแบบอย่างของงานสร้างสรรค์ที่ช่วยจรรโลงโลกแห่งจิตวิญญาณของมนุษย์ ให้เป็นสิ่งปกป้องถึงความเจริญก้าวหน้าด้วยคุณค่าต่อชีวิตและสังคมโดยแท้จริง โดยปราศจากสิ่งมางายที่เคลือบแฝงอยู่ด้วยภัยอันตรายใด ๆ ทั้งสิ้น

อนึ่ง ในทางตรงกันข้ามก็มีคนอื่นอีกเป็นจำนวนมากที่มองเห็นผลงานของศิลปินเหล่านี้ว่าเป็นสิ่งไร้สาระแล้วกลับไปยึดถือเอาภาพเขียนที่มีสีฉูดฉาด เสียงที่อึกก็กรึกโครมปราศจากความนุ่มนวลอ่อนหวานว่า เป็นสิ่งสวยงามและไพเราะเพราะพริ้ง จึงไม่ใช่เรื่องแปลกใจอะไรในวงการศิลปินที่รูปเขียนโปสเตอร์เปรอะไปด้วยสีที่เข้มข้นบาดตา ภาพผู้หญิงในชุดอาบน้ำหรือที่โชว์ให้เห็นสัดส่วนอันเย้ายวนต้นหาของมนุษย์ในสังคมให้หมกมุ่นหลงใหลตกต่ำลงขึ้นไปแขวนอยู่ตามผนังอาคารที่พักอาศัย เพื่อแสดงความโอ้อวดด้วยความภาคภูมิใจและทรนงตนเองของผู้เป็นเจ้าของต่อโลกสังคมว่า ตนเป็นผู้มีรสนิยมสูงในสิ่งสุนทรีย์และรักศิลปะอย่างเอกอุไม่แพ้ใคร ๆ เหมือนกัน แต่

(1) วิทยุ วิทยุวิทยุ (แปล) ปรินซ์, (โครงการตำรา สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย 2513) หน้า 25

ในหมู่ศิลปินหรือผู้มีประสบการณ์แห่งวิญญานของศิลปินที่แท้จริงแล้ว เห็นเป็นเรื่องน่าสมเพช ในชะตากรรมของเขา ที่หลงใหลยึดถือเอาสิ่งไร้สาระว่าเป็นสาระ และปฏิเสธสิ่งที่เป็นสาระ โดยแท้จริงเสีย

ในวงการศิลปะ มักถือกันมาเป็นแนวเดียวกันโดยตลอดมาว่า ผู้ที่สามารถมองเห็นความงาม ในที่ที่มีความงามคือผู้ที่มีรสนิยมดี แม้อิมมานูเอล คานท์ ก็ย้ายอยู่เสมอในเรื่องรสนิยมว่าเป็นที่มา ของความรู้สึกในความงาม รสนิยมก็เป็นคุณสมบัติเช่นเดียวกับความสามารถด้านอื่น ๆ คือเป็น สิ่งที่จะต้องมีการปลูกฝังและฝึกฝนให้เกิดมีขึ้นอย่างเอาจริงเอาจัง รสนิยมตามธรรมชาติและตาม สันนิษฐานมักพัฒนามาเรื่อยๆ และอยู่ในระดับที่ต่ำมาก นอกจากอัจฉริยภาพและความถนัด เฉพาะตัวของบุคคลบางคนเท่านั้น ที่ไม่จำเป็นต้องผ่านการฝึกฝนอบรมตามขีดขั้นและระดับ ใน รูปแบบของสถาบันกำหนดเลยก็ได้ สิ่งที่เป็นสุนทรีย์ภาพคือสิ่งที่อยู่ในภาวะของแบบแห่งสุนทรีย์ภาพ หรือแบบแห่งสุนทรีย์ภาพได้ปรากฏให้เห็นประจักษ์ในสิ่งนี้นั่นเอง การสำแดงตัวให้ปรากฏ ของแบบแห่งสุนทรีย์ภาพในสิ่งต่าง ๆ เป็นสาเหตุที่ทำให้สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสุนทรีย์และมีความงาม และแบบนั้นถึงเป็นอุดมคติที่สิ่งเหล่านี้มุ่งประสงค์ แล้วอะไรละคือความหมายที่เราเรียกว่า งาน ศิลปะพยายามที่จะเป็นสิ่งสวยงาม

หน้าที่ของศิลปิน

คำตอบปัญหาที่อ้างถึงศิลปิน ศิลปินต่างจากคุณธรรมดากอย่างไร โดยอาศัยเหตุผลแห่ง ความสามารถต่าง ๆ ของเขา เราอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า

1. ศิลปินมีมโนภาพแห่งความงามอย่างละเอียดอ่อนลึกซึ้ง หมายถึงความสามารถแห่ง การบันเทิงใจ หรือการมองเห็นชัดแจ้งด้วยจิต
2. ศิลปินทำความงามที่ตนเองประจักษ์นั้นให้ปรากฏในงานศิลปะ ซึ่งเป็นสื่อถ่ายทอด ความหมาย เช่น เสียง สี กิ่งหิน แผ่นเหล็ก फिल्म หรือแม้ในคำพูดต่าง ๆ หากเขาเป็นจิตรกรก็ ในประเด็นนี้ เราหมายถึงการปฏิบัติการสำเร็จด้วยความชำนาญหรือเทคนิค

ศิลปินนั้น เป็นผู้มองเห็นนัยแห่งความหมายในการผสมผสานของรูปทรงและสี ที่คน ธรรมดาสามัญมองไม่เห็น นักเขียนคนสำคัญ ๆ โดยเฉพาะจิตรกรผู้ยิ่งใหญ่ ได้ถ่ายทอดเอาภาพ ที่เรามองเห็นจนเคยชินในโลกของธรรมชาติมาแสดงให้ประจักษ์แก่เรา เป็นภาพอันสดใสในความ ตื่นตาและประหลาดใจของโลกและชีวิตสั้น ๆ ของมนุษย์ แต่เพียงการมีมโนภาพอย่างเดียวนั้น ไม่พอ ความงามนั้นจะต้องได้รับการถ่ายทอดโดยอาศัยสื่อต่าง ๆ เช่น รูปทรงและรูปแบบที่เป็น

วัตถุด้วย เพราะหากปราศจากรูปทรงหรือรูปแบบวัตถุที่เป็นสื่อเหล่านี้เสียแล้ว โลกนี้ก็จะมีแต่ ศิลปิน แต่ไม่มีผลงานศิลปะปรากฏเลย การถ่ายทอดและการสร้างสรรค์งานของศิลปิน ขึ้นอยู่กับ ความเป็นอัจฉริยะและความพยายามอย่างเอาจริงเอาจัง ซึ่งเป็นคุณสมบัติเฉพาะตัวของศิลปินเอง แต่ผลงานที่สร้างสรรค์นั้น ศิลปินไม่เคยพอใจในความสำเร็จของตน ไม่ว่าจะสร้างมาได้ง่ายหรือ ยากลำบากเพียงใดก็ตาม ทั้งนี้ เพราะศิลปินทุกคนได้ตระหนักอยู่แก่ใจตนเองว่า การถ่ายทอด มโนภาพแห่งความงามให้ประจักษ์โดยอาศัยสื่อถ่ายทอดต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็เสียง สี ก้อนหิน หรือเหล็กเป็นต้นก็ตาม สื่อก็ยังคงเป็นสื่อ คือ เป็นส่วนแห่งโลกสารวัตถุ ซึ่งโดยที่แท้จริงแล้ว ก็ไม่สามารถนำเราเข้าไปสู่โลกแห่งมโนภาพได้ทั้งหมด ดังที่เพลโตกล่าวว่า สื่อถ่ายทอดเหล่านี้ ไม่อาจแสดงออกให้เห็นความงามอันแท้จริงได้ โดยเหตุนี้เอง ศิลปินจึงเพียงแต่พยายามแสดงออก อย่างดีที่สุด ที่สามารถทำได้โดยอาศัยสารวัตถุที่เป็นสื่อในการแสดงความงามที่ตนเองเห็นให้ ประจักษ์แก่ผู้อื่น

ความงามเป็นทั้งจุดหมายพอ ๆ กับเป็นจุดเริ่มต้นด้วย กล่าวคือ ความงามนั้นเป็นมโนภาพ ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจที่เอื้ออำนวยให้ศิลปินสร้างสรรค์งาน และยังเป็นจุดหมายของงานศิลปะอีกด้วย ทั้งนี้ เพราะงานศิลปะทุกชนิดย่อมได้รับการสร้างขึ้นเพื่อแสดงออกซึ่งสุนทรียภาพ เท่าที่ข้อจำกัด ต่าง ๆ แห่งความชำนาญและสื่อต่าง ๆ จะอำนวยให้ ความงามยังเป็นจุดหมายของผู้ดู ซึ่งมีทรรศนะ ที่มุ่งไปสู่ความงาม เช่น ความงามของภาพเขียน จูงใจให้เกิดจินตนาการที่เหนือกว่า คือนอกเหนือ ไปจากความงามที่สื่อถ่ายทอดนั้นจะถ่ายทอดให้เห็นได้

เมื่อกล่าวถึงคุณค่า คือคุณค่าแห่งความงามนั้น มิใช่เป็นเพียงสิ่งที่หยุดนิ่ง มิใช่เป็นสิ่งที่ เพียงแต่เป็นบ่อเกิดของความงามของสุนทรีย์ทั้งหลาย แต่เป็นสิ่งที่มีความพลั่ง บันดาลใจให้มนุษย์ สร้างสรรค์ ให้มนุษย์ถ่ายทอดความงามนี้ออกมา และยิ่งจูงใจให้มนุษย์เกิดจินตนาการถึง โดยผ่าน ผลงานของศิลปิน⁽¹⁾ นี่หมายความว่า ศิลปินทุกรูปแบบคือ ความพยายามที่จะนำเอาแบบแห่งสุนทรียภาพ คือ แบบแห่งความงามให้ปรากฏขึ้นในรูปทรงและเสียงที่เปลี่ยนแปลงของโลกนี้ แม้จะ แสดงออกได้อย่างไม่สมบูรณ์ แบบของโลกแห่งความงามนั้นเป็นแบบที่ถาวรและเป็นแบบที่ สมบูรณ์

(1) วิทย วิชาเทคโนโลยี, ปรินซ์ตัน หน้า 27

ตามทฤษฎีของเพลโต โลกแห่งคุณค่าที่ศิลปะแสวงหาวิธี ที่จะทำให้เป็นจริงนั้นเป็นโลกที่แท้จริง แต่โลกแห่งสิ่งต่าง ๆ และประชาชนที่เราคุ้นเคย ซึ่งมีรูปแบบต่าง ๆ นั้นเป็นโลกแห่งเงาหรือสำเนาแห่งความจริงของมันเป็นเงาสท้อนความจริงของโลกที่แท้จริง ซึ่งในที่นี้ได้แก่แบบสากลของความงามนั่นเอง

การปลูกฝังแนวทางแห่งความซาบซึ้ง

จำเป็นต้องมีการปลูกฝังแนวทางแห่งความซาบซึ้งให้กว้างขวาง คือแนวทางแห่งผลประโยชน์และความซาบซึ้ง เป็นรากฐานแห่งชีวิตที่อุดมสมบูรณ์และมีความหมาย บุคคลมากมายได้ประสบความสำเร็จล้มเหลวในการพัฒนาแนวทางแห่งผลประโยชน์ และความลึกซึ้งแห่งชีวิตภายในอย่างเพียงพอ ผลที่ตามมาก็คือ พวกเขาจะเต็มไปด้วยความเหนื่อยหน่ายและไร้ความสงบ หากทำให้ต้องเสียเวลาสักเย็นหรือแม้ชั่วหนึ่งไป การบรรลุถึงบรมครูแห่งการดนตรี ศิลปะและวรรณกรรม ความรักธรรมชาติ และความสนใจในงานอดิเรกที่เร้าใจต่าง ๆ ก็สามารถให้ความหมายและความสนุกเพลิดเพลินใหม่ ๆ แก่ชีวิตได้

ความชวนชวยอยากรู้อยากเห็นทางสติปัญญา อาจนำคนมากมายให้ถามปัญหาและพิจารณา ทบทวนปัญหาสำคัญ ๆ บางประการ ซึ่งได้ทำให้คนมากมายจงงันสนเท่ห์มาเป็นเวลาหลายศตวรรษ เช่นว่า ข้าพ เป็นอะไร ข้าพ มาเมื่อไร ข้าพ จะไปไหน อะไรเป็นความหมายของชีวิต โลกนั้นมีอยู่เสมอหรือ จะมีพลังอำนาจหรือสติปัญญาที่สูงกว่าหรือไม่ อะไรคือความจริง ความงาม และความดี การพิจารณาถึงปัญหาเช่นนั้น ช่วยรักษาความรู้สึกประหลาดใจและความสนใจแห่งการคาดคะเนความจริงในจักรวาลของมนุษย์ให้มีชีวิตชีวขึ้นไว้ คุณภาพต่าง ๆ เหล่านี้ดูเหมือนจะถูกปิดบังให้มีมืดมิดลงไป หากบุคคลจำกัดขอบเขตแห่งความสนใจของตนต่อสิ่งต่าง ๆ ทางสสารวัตถุหรือสิ่งที่เป็นสภานัย หรือที่อาจรู้ได้โดยตรง บุคคลนั้นผู้จะเรียกร่องปัญหาต่าง ๆ ที่แก้ไม่ตกหรือที่ไร้เหตุผลเช่นนั้น ก็ต้องการรำลึกถึงความเจริญก้าวหน้าที่ได้มีการดำเนินมาแล้วในอดีตในการแปลความหมายของชีวิตและจักรวาล สิ่งต่าง ๆ มากมายในสมัยหนึ่งที่เคยคิดว่าเป็นสิ่งไม่อาจรู้ได้แต่ในปัจจุบันก็รวมอยู่ในอาณาจักรแห่งความรู้ด้วย

เมื่อวงจรแห่งความสนใจและความซาบซึ้งของมนุษย์หมดหนทางที่จะขยายให้กว้างออกไปแล้ว ชีวิตของเขาก็โน้มเอียงไปเพื่อกลายเป็นชีวิตที่แห้งแล้งและมีดมน สิ่งที่สำคัญมากเกี่ยวกับชีวิตก็คือ ความสามารถของชีวิตที่จะแผ่ขยายไปในทิศทางต่าง ๆ ของอุดมคติของตนเอง ชีวิตมิใช่เป็นเพียงสิ่งที่มีมันเป็นอยู่เท่านั้น แต่หากยังเป็นสิ่งที่มีมันอาจกลายเป็นได้อีกด้วย พวกเราต่างก็เป็นสัตว์โลก

ผู้มีความคิดอุดมคติ และการจุดตั้งอนาคตก็สำคัญเท่า ๆ กับการผลักดันของอดีต ขณะที่การอุปถัมภ์ขึ้น โดยบังเอิญของการเกิดผูกมัดมนุษย์ไว้กับทะเบียนแห่งการเกิดประชาชาติและชาติพันธุ์ทั้งโดย วัฒนธรรมและโดยสติปัญญา เขาอาจเอื้อมออกไปเกินขอบเขตอันจำกัดทั้งหมดแล้วเป็นประชากร ของโลก ไม่ว่าเขาจะมีจิตใจอยู่ในวงแคบอันจำกัดหรือกว้างขวางไปทั่วโลก ก็ยังจะต้องอิงอาศัย ผลประโยชน์และความซาบซึ้งต่าง ๆ ที่เขาสามารถจะพัฒนาได้อยู่ในตัวเอง เพราะโลกกำลังเจริญ เติบโตขึ้น มันก็จะต้องเป็นสิ่งปรากฏด้วยว่า มนุษย์ก็จะต้องเจริญเติบโตหรือเหินห่างเมื่อย่ำไป ด้วยอย่างใดอย่างหนึ่ง

ผลประโยชน์และความซาบซึ้งของมนุษย์ ต้องการที่เอื้อมออกไปในสองทิศทาง คือ

1. เพื่อจิตวิญญาณอันยิ่งใหญ่ ผู้ได้เดินทางท่องเที่ยวไปในประสบการณ์แห่งชีวิตที่กว้างไกล มาก และสามารถเปิดเผยแนวทางแห่งความคิดและความรู้สึกแก่ตนเองได้
2. เพื่อบุคคลผู้ประสบโชคชะตซึ่งมีอยู่น้อย ที่ต้องการความเห็นอกเห็นใจและการสนับสนุน อย่างจริงจัง

ในเรื่องนี้อาจดูเป็นเรื่องน่าขบขัน แต่กระนั้นก็ตาม ก็เป็นเรื่องจริงที่ว่ามนุษย์นั้นยึดตนเอง ขึ้นพร้อม ๆ กับโน้มตัวเองลงเพื่อช่วยเหลือคนอื่นไปด้วย

ชีวิตที่ประสบสิ่งที่ดีที่สุด

ความเจริญก้าวหน้าที่เราต้องการเป็นอยู่ในความมีพร้อมด้วยคุณสมบัติที่ดีที่สุด การ มาบรรจบกันอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องกันไปกับสิ่งที่สูงที่สุดและดีที่สุดในที่เราเรานั้น เป็นสภาวะ สำคัญสำหรับชีวิตที่กำลังเจริญเติบโต มีความสดใสราบรื่นและมีคุณภาพเรียบร้อยดีงาม ก็เหมือนกับ ผลแห่งการคาดคะเนซึ่งได้กล่าวมาก่อนแล้วนั่นเอง เรื่องนี้เป็นสิ่งจำเป็นในการรักษาตนเอง ให้พ้นจากการเป็นเพียงสิ่งที่เป็นข้อเท็จจริงเท่านั้น ความเจริญเติบโตและความอุดมสมบูรณ์ของ ชีวิต ส่วนใหญ่แล้วก็มาจากบุคลิกภาพภายในที่มีต่อความจริง ความงาม และความดีพอ ๆ กับที่ ได้มาจากความอดสาหะพยายามภายนอก เราโน้มเอียงไปเพื่อให้กลายเป็นเหมือนกับสิ่งที่เราชื่น ชมยินดี และพร้อมไปกับสิ่งที่เราพร้อมสมาคมอยู่ ความยากลำบากอย่างหนึ่งกับคนเป็นจำนวนมาก ในปัจจุบัน มีไม่มากนักที่พวกเขาจะเลวร้าย เหมือนกับที่ชีวิตของพวกเขาไม่เป็นสาระ และเริ่ม ต้นคำพูดซ้ำ ๆ ซาก ๆ และธรรมดา ๆ จนเกินไป พวกเขาฟังดนตรีประเภทโครมครามที่มีคุณค่า น้อย เมื่อการเปิดปฐุมวิทย์ที่จะให้เพลงสักเพลงในบรรดาเพลงประสานเสียง ดนตรีของบีโรเวน

พวกเขาจะมีธุรกิจยุ่งวุ่นวายมากเกินไปจนไม่มีเวลาอ่านตำราสำคัญ ๆ ไม่มีเวลาฟังดนตรี ไม่มีเวลาที่จะเห็นความสวยงามต่าง ๆ ในธรรมชาติ หรือที่จะปลูกฝังมิตรภาพอย่างเพียงพอได้

เราต้องการวางตนเองให้ต่อเนื่องกันไปในการปรากฏแห่งความคิดและอุดมคติสำคัญ ๆ แต่เราก็ไม่อาจวางผลงานวรรณกรรมชิ้นเอกอันสำคัญสักเรื่องหนึ่งลงไป ในเรื่องที่เราได้ดำเนินตามความคิดของปราชญ์คนสำคัญบางคนลงไปได้ และสืบต่อความคิดตามความหมายที่ไร้สาระ ความต้องการจะเจริญเติบโตนั้นแสดงนัยแห่งความหมายการแสวงหาความจริงอันไม่มีการสิ้นสุด ซึ่งก็เป็นปัญหาในการติดต่อกันอย่างเป็นเหตุเป็นผล เป็นการติดต่อด้านกันของจักรวาล เพื่อเอกภาพและเพื่อสิ่งที่สามารถเป็นการมีชีวิตอย่างสืบเนื่องกันไปได้นั่นเอง

เราจะต้องวางตนเองให้ต่อเนื่องกันไปในการปรากฏของสิ่งสวยงาม ความงามยกเราขึ้นไปสู่ระดับชีวิตที่สูงกว่า และแสดงการเปลี่ยนแปลงบางอย่างในตัวเรา ในขณะที่ทุกคนอาจไม่สามารถที่จะพัฒนาอัจฉริยะเชิงสร้างสรรค์ขึ้นในศิลปะได้ คือ คนทุกคนอาจกลายเป็นผู้ซาบซึ้งในความงามได้นั่นเอง เพลโต ได้มองเห็นมาเป็นเวลาหลายศตวรรษแล้ว ซึ่งแม้แต่บุคคลต่าง ๆ ที่มีความสามารถพิเศษเพียงเล็กน้อย หากพวกเขาใช้ชีวิตอยู่ในความมีปรากฏแห่งผลงานชั้นยอดเยี่ยมของงานสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และภาพเขียน ก็จะไปปลูกฝังความรักในความงาม และความเหมาะสมลงได้ พวกเขาก็เรียนรู้ที่จะแบ่งแยกระหว่างสิ่งสมบูรณ์กับสิ่งประสานกลมกลืน และสิ่งที่บกพร่องกับสิ่งไม่ลงรอยกันในธรรมชาติกับศิลปะ ความรู้สึกสำนึกในเรื่องระเบียบและความเหมาะสมของสิ่งต่าง ๆ นี้เองที่ได้สำแดงตัวมันเองอย่างชัดเจนในชีวิตของพวกเขา เมื่อกล่าวโดยผลแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพลโตได้ดำเนินการครุ่นคิดที่จะให้คนหนุ่มสาวเจริญเติบโตขึ้นในท่ามกลาง การมองเห็นภาพที่สวยงามและเสียงที่ไพเราะเพราะพริ้ง

ทฤษฎีว่าด้วยคุณค่า

โดยที่เป็นจริงแล้ว การที่เราารู้สิ่งต่าง ๆ ว่าดี หรือสวยงามหรือเป็นประโยชน์นั้น เราารู้ได้โดยถือว่า สิ่งนั้น ๆ เป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยต่อความเป็นอยู่ของเรา ช่วยให้เราเกิดความภาคภูมิใจ มีความอึดใจให้มีความสุขพึงพอใจที่ได้พบเห็น ก่อให้เกิดความชื่นชมยินดี ทำให้เกิดความมั่นใจที่จะดำรงชีวิตอยู่ในโลก มีกำลังใจที่จะต่อสู้กับอุปสรรคในการดำเนินชีวิตนานับประการได้อย่างประสบผลสำเร็จ แต่โดยธรรมดาแล้ว สรรพสิ่งในโลกมิได้มีความเลวร้ายที่จะลงโทษมนุษย์คนใด ๆ เลย แต่เป็นกระบวนการของการดำเนินไปตามกฎของความจำเป็น (The Law of Necessity)

ซึ่งเป็นความเปลี่ยนแปลงในกระแสของกระบวนการตามเหตุปัจจัยของกฎธรรมชาติเองซึ่งมนุษย์มิได้มีส่วนในการสร้างสรรค์ แม้ตัวมนุษย์เองก็ตกอยู่ในกระบวนการของกฎแห่งความจำเป็นนี้ด้วย แต่แม้การที่มนุษย์สามารถเปลี่ยนแปลงธรรมชาติในบางส่วนซึ่งเป็นสิ่งภายนอกหรือเป็นสิ่งแวดล้อมตัวมนุษย์เองได้ในบางกรณีก็ตาม แต่จริง ๆ แล้ว มนุษย์มิได้ตัดแปลงอะไร และไม่อาจเปลี่ยนแปลงกฎแห่งความจำเป็นอะไรได้ด้วย ที่เป็นไปได้ก็เป็นเพียงความสามารถของมนุษย์ที่เข้าไปร่วมในกระบวนการโดยอาศัยเหตุปัจจัยช่วยผลักดันให้ธรรมชาติดำเนินไปตามเหตุปัจจัยที่เอื้ออำนวยให้เป็นอย่างน้อยอย่างนั้นเท่านั้น แต่มนุษย์ก็มีความพอใจว่าตนเองได้สร้างสิ่งที่เป็ประโยชน์แก่ตนเอง เช่นการสร้างสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ขึ้นมารับใช้ตนเอง หรือให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองได้อย่างดีเหมาะที่จะดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข แต่ที่จริงแล้ว ก็เป็นเพียงขั้นตอนของกระบวนการหนึ่งเท่านั้น ในทางกลับกัน การประดิษฐ์ หรือความสามารถที่ตนเองพอใจนั้น ก็เป็นผลร้ายคุกคามชีวิตตนเองด้วย โดยมองข้ามไปเสีย เช่น ผลเสียทางสภาพแวดล้อม และระบบนิเวศน์วิทยา เป็นต้น

แต่กระบวนการในทางสังคม ซึ่งเป็นผลิตผลของสังคมมนุษย์นั่นเอง ที่ได้เป็นไปเพื่อความเจริญมีคุณค่าและเป็นไปในทางเสื่อมหรือเป็นผลร้ายแก่ตนเอง แต่ทุกสิ่งจะเป็นคุณค่าที่ดีหรือเป็นผลร้ายอย่างไรขึ้นอยู่กับมาตรฐานการวัดในจิตวิญญาณของมนุษย์เอง ที่จะมีความสามารถยึดจับเอาสาระสำคัญในกระบวนการนั้นมาเป็นประโยชน์แต่ตนเองมากน้อยเพียงไร จริง ๆ แล้ว มนุษย์ไม่ว่าจะอยู่ในสังคมชั้นไหนระดับไหนก็ตาม ย่อมมีความเสมอภาคกันโดยธรรมชาติ แต่โอกาสและวิถีทางแห่งความพร้อมที่จะเอื้ออำนวยต่อชีวิตที่ดำรงอยู่และผูกพันอยู่กับคุณค่าต่าง ๆ ที่มีมนุษย์ของสังคมนั้นแหละเป็นผู้สร้างขึ้น และหลงยึด ติดพร้อมทั้งแข่งขันเพื่อสิ่งสมมติให้มีขึ้นนั้น จึงดูเหมือนว่ามีรายได้เปรียบเสียเปรียบกัน หรือมีการได้รับคุณค่า และสูญเสียคุณค่าต่าง ๆ ขึ้น แต่โดยสาระสำคัญของความหมายจริง ๆ แล้ว มนุษย์ก็ยังได้รับความยุติธรรมโดยเสมอภาคกันอยู่นั่นเอง คือต่างก็ประสบอยู่ในกระบวนการของกระแสความเปลี่ยนแปลงของกฎที่จำเป็นเช่นเดียวกัน โดยไม่มีข้อเว้นในกรณีใด ๆ ของมนุษย์ทั้งสิ้น หากมนุษย์ทุกระดับชั้น ยังไม่เข้าถึงคุณค่าที่แท้จริงของธรรมชาติ คือยังหลงแบกโลกอยู่ ก็จะต้องเป็นทุกข์ หมุนเวียนอยู่ในกระแสความเปลี่ยนแปลง คือมีสุขมีทุกข์ปนกันไป แล้วแก่เจ็บตายไปโดยไร้สาระและไร้ความหมายด้วยกันทั้งสิ้น

แต่ในระดับจิตสำนึกสามัญของมนุษย์ ต่างก็หมุนเวียนเปลี่ยนแปลงอยู่กับคุณค่าในสังคม ซึ่งเรื่องนี้เองที่จะได้พิจารณาปัญหาเรื่องคุณค่าที่เกี่ยวข้องกับชีวิต โดยปกติ พฤติกรรมแห่งชีวิต

ของจิตสำนึกสามัญจะต้องเกี่ยวข้องกับคุณค่าต่าง ๆ เช่น มักพูดกันว่า สิ่งนั้นดี สิ่งนั้นสวย สิ่งนั้นเป็นประโยชน์ สิ่งนั้นจริง เป็นต้น รวมทั้งสภาวะธรรมต่าง ๆ เช่น ความดี ความงาม ความจริง ความบริสุทธิ์ ความยุติธรรม คำว่า ดี งาม จริง บริสุทธิ์ ยุติธรรมนี้เอง เป็นเรื่องที่ต้องการ การตัดสินใจด้วยคุณค่า คือเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตโดยตรง และมีอิทธิพลในการแปลความหมายชีวิตของตนเองไปตามคุณค่าเหล่านี้ แต่ความสำนึกถึงคุณค่าเหล่านี้ว่าเป็นคุณค่าได้นั้น เป็นผลแห่งการสืบทอดมรดกในสายอารยธรรมของมนุษย์ในอดีต ตั้งแต่ยุคต่อยุคเป็นลำดับมานั่นเอง แล้วคุณค่าที่ว่าเป็นคืออะไรละ

คุณค่าคืออะไร

ตัวตนของมนุษย์นั้นเป็นผลผลิตทางสังคมที่กว้างใหญ่มาก และสังคมก็คือสิ่งประกอบขึ้นด้วยปัจเจกบุคคลทั้งหลายนั่นเอง ชีวิตทำให้เรามีพลัง ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคล และในฐานะกลุ่มสังคม เพื่อทำการตัดสินใจ เพื่อกำหนดอัตรา สิ่งต่าง ๆ ว่าดีกว่าหรือเลวกว่ากัน ประเด็นนั้นไม่ว่าจะเป็นประเด็นที่เรากำลังดำเนินไป เพื่อมีความจงรักภักดีและมีอุดมคติ รอบ ๆ สิ่งมีชีวิตของเราเข้าไปร่วมอยู่ด้วยหรือไม่ก็ตาม จะเป็นการส่งเสริมชีวิตหรือทำลายชีวิตก็ตาม เมื่อกล่าวโดยผลแล้ว เราต้องการพิจารณาพื้นฐานของการตัดสินใจเช่นนั้นหรือต้องการสร้างรูปแบบมาตรการวัดคุณค่าต่าง ๆ ขึ้น

เมื่อเราพูดถึงเนื้อหาของสิ่งสองสิ่งว่า อันไหนหนักกว่ากัน ระหว่างตะกั่วกับเหล็ก เรียกว่าเรากำลังเกี่ยวข้องกับขอบข่ายของข้อเท็จจริง ที่อาจยืนยันได้ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันได้โดยสากลว่าเป็นมาตรฐานที่มีอยู่ คำวินิจฉัยนี้อาจเรียกได้ว่า เป็นการตัดสินใจโดยข้อเท็จจริง หากเราถามถึงภาพถ่าย 2 ภาพว่า ภาพไหนสวยกว่ากันหรือถามถึงสถานที่ว่า ที่ไหนเป็นสถานที่ที่ดีที่สุดอันเหมาะที่จะอยู่อาศัย เราเผชิญปัญหาไม่ใช่แต่เป็นข้อเท็จจริง แต่เป็นปัญหาทางคุณค่าด้วย การคิดเกี่ยวข้องกับกระบวนการของการตีคุณค่าด้วย ซึ่งก็เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความปรารถนาและความสนใจอย่างใกล้ชิด

การจำกัดความคุณค่าอย่างไร ๆ ค่อนข้างจะเป็นสิ่งไม่น่าพึงพอใจ และไม่สมบูรณ์ ของความจำเป็น อย่างน้อยที่สุด ก็ต่อบุคคลเป็นจำนวนมาก ศัพท์นั้นเป็นเรื่องยากที่จะจำกัดความหมาย เพราะการมีประสบการณ์ในคุณค่านั้น ตามที่อธิบายโดยสาร์ตตะแล้ว เป็นเรื่องส่วนตัวบุคคลและโดยตรง ดังเช่นร้อน หรือ เย็น เขียวหรือแดง หวานหรือเปรี้ยว ต้องการที่จะมีประสบการณ์ หากจำเป็นต้องรู้มันจริง ๆ ดังนั้น คุณค่าก็เช่นเดียวกันจะต้องถูกเป็นประสบการณ์

ความยากลำบากอีกอย่าง ในการบรรลุถึงการจำกัดความเรื่องคุณค่าที่น่าพึงพอใจ ก็คือ การขาดการลงรอยกัน ดังที่มีต่อธรรมชาติของคุณค่าเอง คุณค่าทั้งหลายเป็นสภาวะวิสัยไซ้ใหม่ กล่าวคือ มันมีอยู่แยกจากโลกแห่งธรรมชาติ ซึ่งแยกจากจิตไซ้ใหม่ หรือคุณค่าที่เป็นอัตตวิสัย ตามความหมายที่ว่า มันเป็นสิ่งรวมที่มีต่ออาณาจักรของจิต ไซ้ใหม่ หรือในที่สุด คุณค่าทั้งหลายนั้น เป็นทั้งสภาวะวิสัย และอัตตวิสัย

เหล่าชนผู้ประกาศว่า คุณค่าทั้งหลายเป็นสภาวะวิสัย ก็ชี้แจงว่า คุณค่าทั้งหลายมีอยู่เพื่อ บุคคลทุกคนและการฝึกฝนโน้มเอียงไป เพื่อทำการตัดสินใจที่มุ่งสู่มาตรฐานธรรมตามากขึ้น กล่าว อีกนัยหนึ่ง ในระหว่างประชาชนผู้มีวัฒนธรรมเหนือโลก มีความสอดคล้องกันที่น่าพิจารณาใน ความเห็น เช่น ประสบการณ์หรือสิ่งทั้งหลาย อะไรละเป็นสิ่งที่มีความค่า พวกเขาเชื่อว่า เรื่องนี้ ได้มีการอธิบายไว้ในทฤษฎีที่ว่า คุณค่าเป็นเรื่องของโลกแห่งธรรมชาติ มีบางสิ่งในวัตถุที่ทำให้ มันปรากฏแก่เราและการตัดสินใจคุณค่าของเรา ก็อยู่ในความรู้สึกบางอย่างที่เป็นการอธิบายถึงสิ่งที่ เราพบ จากทรรศนะนี้เอง คุณค่าอาจมีการจำกัดความหมายเหมือนกับคุณภาพภายในวัตถุหรือ สถานการณ์ต่าง ๆ ที่ยังความซาบซึ้งหรือความพึงพอใจให้เกิดขึ้น

อนึ่ง เหล่าชนผู้นิยม คุณค่าทั้งหลายเป็นอัตตวิสัย (subjective) หรือเป็นสิ่งมีอยู่ในจิต ก็เสนอแนะว่า การตัดสินใจคุณค่ามีหลายหลาก จากบุคคลต่อบุคคลและจากยุคต่อยุค คุณค่าที่สิ่ง หนึ่งจะเกิดจากความพึงพอใจของมันในความปรารถนาและผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อ สิ่งหนึ่งดับสลายไปเพื่อจะบริการความปรารถนาและผลประโยชน์ มันก็ได้สูญคุณค่าของมันไป นี้ดูจะเป็นเครื่องแสดงว่า คุณค่าทั้งหลายมีอยู่โดยสิ้นเชิงในอาณาจักรแห่งอัตตวิสัย ในขณะที่ สิ่งทั้งหลายอาจเป็นสิ่งมีความค่า แต่มันก็ไม่ใช่คุณค่า คุณค่าอย่างหนึ่งคือประสบการณ์อย่างหนึ่ง ของบุคคลบางคนเสมอ จากประเด็นทรรศนะนี้เอง คุณค่าอาจถูกจำกัดความหมายได้ เช่นเดียวกับ ความพึงพอใจในผลประโยชน์หรือความปรารถนาบางอย่างนั่นเอง

คุณค่าทั้งหลาย เป็นได้ทั้งสภาวะวิสัย (objective) และอัตตวิสัย (subjective) เป็นผลิตผล ของกิจกรรมร่วมกันระหว่าง จำนวนที่เปลี่ยนแปลงได้สองอย่าง กล่าวคือ บุคคลกับสถานการณ์ แห่งสภาวะแวดล้อม คุณค่าเป็นสภาวะวิสัยในขอบเขตที่ว่า มีคุณภาพต่าง ๆ ในวัตถุทั้งหลายที่ทำให้ ความปรารถนาของเราเกิด คุณค่าที่เป็นอัตตวิสัยมีอธิบายว่า เป็นการตัดสินใจส่วนตัวบุคคลด้วย น้ำเสียงแห่งอารมณ์ที่เปล่งออก การตัดสินใจคุณค่าเป็นปฏิกริยาทางจิตที่มีต่อสถานการณ์บางสิ่ง บางอย่าง ส่วนคุณค่าเป็นภาวะสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสถานการณ์แห่งสิ่งแวดล้อม ซึ่งปลุกเร้า

การตอบสนองโดยความซาบซึ้งของปัจเจกบุคคล

คุณค่าในทางศีลธรรม ก็สัมพันธ์กับคุณค่าต่าง ๆ โดยทั่วไปอย่างแยกกันไม่ออก เป็นสิ่งที่ปรากฏให้เห็นอยู่เสมอในเมื่อมีการกล่าวถึงคุณค่าในด้านต่าง ๆ จึงได้มีการจำแนกคุณค่าออกเป็นแบบต่าง ๆ เช่น คุณค่าทางร่างกาย คุณค่าทางเศรษฐกิจ คุณค่าทางสังคม คุณค่าทางสุนทรีย์ คุณค่าทางศาสนา เป็นต้น คุณค่าอย่างใดอย่างหนึ่งของมนุษย์ อาจเป็นคุณค่าทางศีลธรรมด้วย ในส่วนที่ขอบเขตที่พฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพิ่มหรือลดค่าแห่งชีวิตมนุษย์ มันก็รับเอาความสำคัญทางศีลธรรมเข้าไว้ด้วย เพราะฉะนั้น คุณค่าทั้งหลายจึงเป็นได้ทั้งคุณค่าส่วนปัจเจกบุคคล และคุณค่าส่วนสังคม

หลักในการกำหนดขอบเขตของคุณค่า

คุณค่าอาจแบ่งออกเป็นคุณค่าสูงและคุณค่าต่ำ หรือคุณค่าที่เป็นส่วนปัจเจกบุคคลและคุณค่าส่วนสังคม ในบรรดาคุณค่าทั้งสองนั้น คุณค่าที่สำคัญกว่าควรเป็นสิ่งต้องเลือก เมื่อเรามีพลังที่จะเลือกระหว่างความชั่วร้ายสองอย่าง เราก็ควรเลือกความชั่วร้ายที่เล็กน้อยกว่า เรื่องนี้มีปรากฏเพื่อเป็นพยานหลักฐานในตัวเอง และไม่จำเป็นต้องถกเถียงปัญหากันให้ยืดยาวออกไปอีกนัยหนึ่ง คุณค่าภายในเป็นสิ่งจำเป็นต้องแสวงหาด้วยความชอบต่อสิ่งที่เป็นเพียงภายนอก คุณค่าภายในเป็นคุณค่าอย่างหนึ่งที่มีค่าในความถูกต้องของมันเอง มีจุดหมายในตัวมันเอง ส่วนคุณค่าภายนอกเป็นคุณค่าอย่างหนึ่งที่เป็นเพียงวิถีทางนำไปสู่คุณค่าอื่น จึงเป็นเพียงคุณค่าที่เป็นเครื่องมือเท่านั้น ความดี ความงามและความจริง จะได้มีการพิจารณาว่าเป็นคุณค่าภายในด้วย บุคคลเป็นจำนวนมาก ผู้นับถือเงินทองและทรัพย์สินต่าง ๆ เป็นสำคัญ ถือว่ามีคุณค่าภายนอกเท่านั้น คุณค่าทั้งภายในและภายนอก มิได้นับเนื่องกันและกัน หรือกำหนดตายตัวโดยสมมุติ สิ่งที่บุคคลคนหนึ่งกำหนดคุณค่าเพื่อตัวเองก็อาจเป็นคุณค่าที่บุคคลอื่น ๆ กำหนดเพียงในฐานะเป็นวิถีทางไปสู่จุดหมายเท่านั้น เช่น งานศิลปะ เป็นต้น

อนึ่ง คุณค่าถาวร ควรเลือกมากกว่าคุณค่าที่เพียงแต่ผ่าน ๆ ไป เพราะคุณค่าถาวรโน้มเอียงไปเพื่อความลงรอยกันกับคุณค่าภายในและคุณค่าทางการผลิต ประสพการณ์ของมนุษย์ได้แสดงให้เห็นแล้วว่า คุณค่าทางสังคม คุณค่าทางสติปัญญา คุณค่าทางสุนทรีย์ และคุณค่าทางศาสนา ต่างก็โน้มเอียงไปเพื่อให้เกิดความพึงพอใจ เป็นจุดหมายที่เป็นวัตถุประสงค์มากกว่าที่จะให้คุณค่าทางร่างกายและคุณค่าทางเศรษฐกิจ

ส่วนคุณค่าทางการผลิต เป็นสิ่งที่ต้องแสวงหามากกว่าคุณค่าที่มีใช้การผลิต คุณค่าบางอย่าง เช่น มิตรภาพ ได้เป็นการย้าอยู่เสมอ ในฐานะเป็นสิ่งที่ต้องใช้เพื่อการแลกเปลี่ยนคุณค่าเหล่านี้กับคนอื่น ๆ มีใช้เพื่อเป็นบทเรียนคุณค่าเพื่อตัวเอง และเป็นเรื่องธรรมดาที่นั่นก็คือ เป็นคุณค่าด้านการผลิตมากขึ้น ในการยอมรับคุณค่านี้เอง คุณค่าเหล่านี้ จึงเป็นข้อเปรียบเทียบกับคุณค่าทางวัตถุที่ลดคุณภาพลง

รพินทรนารถ ฐากร ให้ทรรศนะเรื่องคุณค่าว่า คุณค่าทั้งหลาย มีความจริงทางสภาวะวิสัยของมันเอง Hartmann ก็เห็นเช่นเดียวกันว่า **มนุษย์มิได้สร้างคุณค่า เป็นแต่เพียงเป็นผู้ค้นพบและรู้แจ้งมันเท่านั้น** โดยเหตุนี้เอง เขาได้มองเห็นสภาพการณ์แห่งสังคมของมนุษย์ในโลกปัจจุบัน เป็นไปห่างไกลจากคุณค่าของชีวิตจริงมากขึ้น จึงแสดงเหตุผลว่า ชีวิตของมนุษย์ปัจจุบัน มิได้เอื้ออำนวยต่อความลึกซึ้งใน ญาณทรรศนะ (insight) ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการค้นพบคุณค่าทั้งหลายที่แท้จริง ชีวิตมนุษย์ปัจจุบัน มีความเร่งรีบ วุ่นวาย ปราศจากความสงบ จึงไม่อาจมีเวลาที่สงบเงียบเพื่อตัวเองเลย ชีวิตทั้งภายนอก และภายในจิตใจของเขา จึงเต็มไปด้วยความขัดแย้งกับสิ่งอื่นเสมอ นี่เองเป็นเหตุผลที่ว่า ทำไมความรู้สึกเกี่ยวกับคุณค่าของเขาจึงได้เสื่อมถอยลง ทั้งรพินทรนารถ ฐากร และฮาร์ทแมน จึงเชื่อว่า ในยุคสมัยของเราปัจจุบัน จำเป็นต้องมีการปลุกเร้าเรื่องจิตสำนึกในคุณค่าให้มาก⁽¹⁾

ปัญหาเรื่องคุณค่า

มีปัญหาในเรื่องการตัดสินคุณค่าอยู่มากมาย ในหมู่นักคิดและนักเขียนต่าง ๆ และเป็นเรื่องยากที่จะประมวลเหตุผลในความคิดเรื่องคุณค่าหลากหลาย มาเป็นสิ่งที่ประสานขึ้นเป็นทรรศนะหนึ่งเดียวที่จะเป็นที่ยอมรับกันได้ทั่วไป แต่เมื่อพิจารณาในสาระสำคัญของปัญหาแล้ว มีประเด็นสำคัญที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ 2 ประเด็น คือ

1. การกำหนดคุณค่าเป็นการตัดสินตามคุณลักษณะใช้หรือไม่
2. อะไร คือ ธรรมชาติที่แท้จริงของคุณค่าต่าง ๆ

ในประเด็นแรก กระบวนการตัดสินคุณค่านั้นเป็นสิ่งจำเป็น หากปราศจากการตัดสินในกระบวนการนั้นแล้ว คุณค่านั้นก็ไมอาจเป็นสิ่งเปิดเผยให้เข้าใจได้ แม้หากจะเป็นที่ยอมรับกันอยู่

(1) Dr. Vatsyayan, The Philosophy of Rabindranath Tagore, P. 53

ว่าคุณค่าต่าง ๆ นั้นมีอยู่ในตัวคุณค่าเอง ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับตัวเรา นอกจากเราจะสามารถค้นพบมันและกำหนดคุณค่ามันเท่านั้น เพราะฉะนั้น การกำหนดคุณค่าก็จะหมายถึง การประเมินราคาหรือการตัดสินค่านั้น แต่ค่าหรือราคาที่ประเมินหรือตัดสินนั้น อาจไม่จำเป็นต้องอิงอาศัยสสารวัตถุ เช่น ทรัพย์สิน เงินทอง เป็นต้นก็ได้ แต่เป็นคุณสมบัติ เหนือวิสัยสามัญสำนึกของมนุษย์ คือคุณธรรมที่เป็นคุณสมบัติของจิตวิญญาณที่ได้พัฒนาถึงที่สุดแล้ว แต่ในระดับจิตสำนึกสามัญแล้วก็มีนักคิดบางคนมีทรรศนะว่า การกำหนดคุณค่านั้นไม่มีอะไรมากไปกว่าความรู้สึกบางชนิด เมื่อถือตามความหมายนี้ การตีคุณค่าก็ไม่ใช่เป็นการตัดสินตามลักษณะได้ แต่มีทรรศนะที่สมดุลงันอย่างหนึ่งจะไม่ผลักดันการตีคุณค่านั้นให้เป็นเพียงสภาพความรู้สึกเท่านั้น คือเป็นความรู้สึกที่ได้ทำให้กระจ่างชัดอย่างเป็นผล หากสถานะนี้ เป็นที่ยอมรับว่า การตีคุณค่าทั้งสิ้น คือ การตัดสินตามคุณลักษณะที่มีความแตกต่างกันระหว่างการตัดสินทางความรู้กับการตัดสินด้วยคุณค่า ในการตัดสินด้านคุณค่า ก็มีปัญหาในสถานการณ์คุณค่าที่ยอมรับได้และไม่ได้เกิดขึ้น ซึ่งว่าโดยผลรวมแล้ว ก็ไม่ปรากฏในการตัดสินทางความรู้

ในประเด็นที่สอง สิ่งที่มีคุณค่าหรือให้ความพึงพอใจเป็นเพราะ มันทำให้ตัวเรามีความพึงพอใจใช่หรือไม่ หรือว่า มันมีคุณค่า เพราะขึ้นอยู่กับความสนใจของเราโดยเฉพาะ ปัญหานี้ โพรเฟสเซอร์ เบอร์รี่ ตอบว่า เราถูกชักนำไปหาคุณค่าที่จำกัด ในฐานะความสัมพันธ์เป็นพิเศษระหว่าง ความสนใจอย่างใดอย่างหนึ่งกับวัตถุแห่งความสนใจ หรือลักษณะพิเศษของวัตถุอย่างหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยข้อเท็จจริงที่ความสนใจนั้นถูกนำไปในคุณค่านั้น หมายความว่า สิ่งซึ่งเป็นวัตถุแห่งความสนใจก็ถูกปกคลุมอยู่ด้วยคุณค่านั้นเอง วัตถุอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ว่ามันจะเป็นอะไรก็ตาม ได้บรรลุถึงคุณค่า เมื่อสิ่งที่น่าสนใจไม่ว่าจะเป็นอะไรก็ตาม ที่ถูกนำเข้าไปในมัน ประหนึ่งว่าสิ่งใด ๆ ที่กลายเป็นจุดหมายเมื่อใครก็ตามมุ่งประสงค์มัน ทฤษฎีว่าด้วยคุณค่านี้อาจจำแนกได้อย่างกว้าง ๆ เป็นอัตนัย โดยที่มีได้ปราศจากลักษณะสำคัญของทฤษฎีปรนัยเลย

ศาสตราจารย์ เบอร์รี่ ยอมรับว่า ความน่าสนใจ อาจมีการกล่าวได้ว่าเป็นผลผลิตอันหนึ่ง เป็นที่มาหรือเป็นหน้าที่ของ ประชาชน (การรู้) ซึ่งเป็นสื่อกลางให้มัน แต่ก็ยังมีกลุ่มนักอัตนัยนิยมแบบเอียงสุดผู้ถือว่า คุณค่าเป็นสิ่งที่เดียวกันกับความพึงพอใจของจิตวิสัย ตามทรรศนะของพวกนักอัตนัยนิยมถือว่า คุณค่าคือสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นแก่จิตนั้น มิได้ถูกกำหนดลักษณะไว้ด้วยจิต การวิเคราะห์ทางจิตวิทยาถือเอาคุณค่าว่า เป็นปฏิภพทางอารมณ์ที่อาศัยรสนิยมที่มีมาแต่กำเนิดหรือที่ได้มา นักคิดบางพวกไปไกลถึงขนาดที่ยืนยันว่าคุณค่าต่าง ๆ เป็นเพียงส่วนย่อย ๆ ของการ

จินตนาการที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อจัดความรู้สึกเปล่าเปลี่ยวของตนเองออกไป ศาสตราจารย์ เอ็น ฮาร์ทแมน กล่าวไว้ในจริยศาสตร์ของท่านว่า คุณค่าทั้งหลายโดยปกติแล้วมีความมีอยู่ในตัวมันเอง เป็นอิสระจากการจินตนาการและความอยากความปรารถนาทั้งหมด หมายความว่าความรู้สึกสำนึก ในคุณค่าเหล่านั้นมิใช่ตัดสินคุณค่าทั้งหลาย แต่ว่าคุณค่าทั้งหลายนั้นต่างหากที่ตัดสินความรู้สึก สำนึกของมันเอง ความเป็นสภาวะวิสัยของคุณค่า เป็นแบบของสภาวะสัต (Being) คือ คุณค่าทั้งหลายนั้นเป็นมโนคติแบบเพลโตนั่นเอง คุณค่าทั้งหลายเป็นสิ่งสังกัดอยู่ในขอบข่ายของสภาวะสัต ซึ่งเพลโตได้เป็นผู้ค้นพบก่อนใคร ๆ เป็นขอบข่ายที่สามารถรับรู้ได้โดยทางจิตวิญญาณ แต่ไม่อาจเห็นหรือเข้าใจได้โดยเหตุผลทางปัญญาในปัจจุบัน ภาษาทางมโนภาพให้ความหมายว่าคุณค่า เป็นสาร์ตละสำคัญ

ในเรื่องคุณค่านี้มีทรรศนะที่ขัดแย้งกันระหว่างนักอัตนัยนิยม Subjectivists กับปรนัยนิยม Objectivists เสมอ ๆ โดยที่คุณค่าของนักปรนัยนิยมเป็นสิ่งจำเป็นและมีใช้เป็นที่ไร้เหตุผล การตัดสินคุณค่าซึ่งมีมูลฐานอยู่บนธรรมชาติที่แท้จริงของวัตถุจะต้องเป็นสิ่งจำเป็นด้วย อนึ่ง คุณค่าทั้งหลายก็เป็นสิ่งสากลและเป็นสิ่งสื่อทอดความหมายได้ เพราะหากคุณค่าต่าง ๆ เป็นสิ่งสื่อทอดความหมายไม่ได้แล้ว มโนภาพในเรื่องรสนิยมที่ดี ๆ ก็จะกลายเป็นสิ่งไร้ความหมายไป เพราะฉะนั้นคุณค่าจึงเป็นสิ่งสภาวะวิสัย หรือปรวิสัย (objective) ส่วนพวกอัตนัยนิยมถือว่าคุณค่าทั้งหลายขึ้นอยู่กับความรู้สึกและการตัดสินของจิตวิสัย (subjective) ในความขัดแย้งกันในทรรศนะทั้งสองนี้ ก็มีนักคิดบางคนได้พยายามที่จะทอดสะพานเชื่อมประสานความแตกต่างกัน โดยการเสนอแนะ ทฤษฎีทั้งที่เป็นอัตวิสัยและปรวิสัยเข้าด้วยกัน คือเห็นว่า คุณค่าทั้งหลายขึ้นอยู่กับความชอบ แต่ความชอบนั้นมีรากฐานอยู่กับธรรมชาติที่เป็นสาร์ตละของวัตถุทั้งหลาย แต่อเล็กซานเดอร์ เห็นว่าคุณค่าโดยผลรวมแล้วมิได้ขึ้นอยู่กับบุคคลผู้มีประสบการณ์ ทั้งไม่ขึ้นอยู่กับสิ่งที่ถูกประสบการณ์ คุณค่าเกิดขึ้นเมื่อ ชาติแห่งวัตถุวิสัยกับจิตประสานกลมกลืนกันและกัน เพราะเหตุนี้คุณค่าจึงเป็นความสัมพันธ์ระหว่าง สิ่งที่แตกต่างกันสองสิ่งคือจิตกับวัตถุ

ส่วนรพินทรนาถ ฐาคุร เห็นว่า วิธีการที่จะเข้าถึงปัญหาเรื่องคุณค่าต่าง ๆ มิใช่เป็นเรื่องเชิงประจักษ์ เขามิได้ยกประเด็นปัญหาเฉพาะทั้งสองฝ่ายนั้นขึ้น เพื่อเป็นข้อแก้ปัญหारेื่องคุณค่า นั้นเลย แต่ในฐานะเป็นคนหนึ่งที่ดำเนินไปด้วยงานเขียนที่กว้างขวาง โดยจินตกวีเป็นผู้ได้รับความประทับใจอย่างชัดเจน ประหนึ่งเป็นคำตอบที่เป็นจริง หากมีการกำหนดปัญหาชนิดนี้ขึ้น ในปัจจุบันปรัชญาว่าด้วยคุณค่า จับประเด็นปัญหาขึ้นแล้ววิเคราะห์รายละเอียดของปัญหาโดยวิธี

ประจักษ์ และพยายามบรรลุถึงข้อแก้ปัญหารุพินทรนาถ ฐาคุรในฐานะที่เป็นมนุษย์ผู้พบซึ่งวิธีแก้ปัญหานั้นทั้งหมดโดยจับพลัน และตั้งปัญหานั้นขึ้นด้วยการคิดเหตุผลที่เหมาะสม ในการจำแนกชั้นของคุณค่าต่าง ๆ เขามีได้ดำเนินตามวิธีแบบประจักษ์และจิตวิทยา แต่จะยอมรับการจัดชั้นแห่งคุณค่าต่าง ๆ เขามีได้ดำเนินตามวิธีแบบประจักษ์และจิตวิทยา แต่จะยอมรับการจัดชั้นแห่งคุณค่าต่าง ๆ ตามแบบคุณวิทยา แบบนี้เองเป็นการจำแนกชั้น ที่หันไปหาปัญหาว่าด้วยมาตรฐาน ที่คุณค่าต่าง ๆ จำเป็นต้องมีการแบ่งชั้น รุพินทรนาถ ฐาคุร เชื่อใน ความงาม ความดี ความสุข และคุณค่าต่าง ๆ เช่นเดียวกันนี้ เขาเชื่อด้วยว่า คุณค่าทั้งปวงเป็นคุณค่าสุดยอดในคุณค่ารวมยอด

รุพินทรนาถ ฐาคุร พิจารณาการตีคุณค่ามิใช่เพียงความรู้สึกเท่านั้น แต่ในขณะที่ความรู้สึกซึ่งก็มีมูลฐานอยู่ที่ธรรมชาติต่าง ๆ ของวัตถุนั้น จึงไม่มีข้อสงสัยเลยว่า การตีคุณค่าในวรรณกรรมหรือศิลปะเกี่ยวข้องกับทัศนคติทางจิต แต่มันก็ไม่เคยเป็นผลผลิตของการจินตนาการที่ยุ่งเหยิงมีธาตุแห่งวัตถุวิสัยที่เป็นไปเพื่อตัดสินทัศนคติของคุณค่า แต่เมื่อมันสะท้อนผลทางจิตของจิตวิทยาหรือศิลปะแล้ว ก็เป็นสิ่งถ่ายทอดไป ทางบทประพันธ์และศิลปะ โลกแห่งวรรณกรรม มิใช่โลกที่แบ่งแยก แต่เป็นโลกที่ผสมคละกันไปกับชีวิตของมนุษย์นี้เอง ภาพพระอาทิตย์ตกดิน อาจมีการมองเห็นได้จากสัดส่วนที่ปรากฏต่างกันเป็น 3 ส่วน เช่น ตามทรรศนะของนักวิทยาศาสตร์ ทรรศนะของจิตรกร และทรรศนะของจิตกร นักวิทยาศาสตร์มองเห็นว่า ภาพพระอาทิตย์ตกดินเป็นเหตุการณ์ที่แยกออกไปและไม่เกี่ยวกับบุคคล จิตรกรเห็นว่ามันเป็นเหตุการณ์รวมหมด ที่ประกอบไปด้วย น้ำ แผ่นดิน หมุกก้อนเมฆ และการลับหายไปของดวงอาทิตย์ แต่ในทรรศนะของนักวรรณกรรมเห็นว่า มันก็เป็นเหตุการณ์รวมหมดด้วย แต่จำเป็นต้องมีผลสะท้อนมาตลอดทั้งชีวิตและจิตใจของเขา งานวรรณกรรมมิใช่เพียงภาพถ่ายของธรรมชาติ แต่เป็นการแสดงออกของธรรมชาติแห่งสภาวะวิสัย โดยทางอารมณ์ต่าง ๆ ของเรา รุพินทรนาถ ฐาคุร เห็นว่า ความเป็นแห่งสภาวะวิสัย มิใช่เป็นเพียงอินทรีย์รับผัสสะ สัจธรรมที่เป็นข้อเท็จจริง จำต้องแยกจากสัจธรรมที่แท้จริง เพราะสัจธรรมตามข้อเท็จจริงเป็นส่วนย่อยและเป็นจำนวนที่มีมาก ในขณะที่สัจธรรมที่แท้จริงเป็นสิ่งหนึ่งเดียว เป็นสิ่งสมบูรณ์ และเป็นสิ่งเต็ม

รุพินทรนาถ ฐาคุร เชื่อว่า คุณค่าทั้งหลายมีความแท้จริงทางสภาวะวิสัยของมันเอง เช่นเดียวกับทรรศนะของ ฮาร์ดแมน ที่ยืนยันเช่นเดียวกันว่า มนุษย์มิได้สร้างคุณค่า เป็นแต่เพียงผู้ค้นพบและทำให้มันเป็นจริงขึ้นมา ชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบันไม่เอื้ออำนวยต่อความลึกซึ้งของญาณทรรศนะ ซึ่งมีความต้องการในการค้นพบคุณค่าต่าง ๆ ชีวิตในสมัยปัจจุบันเป็นชีวิตที่เร่งรีบและ

ไม่มีความสงบเรียบร้อย มนุษย์โลกสมัยปัจจุบันจึงไม่อาจมีเวลาที่สงบเพื่อตนเองเลย ถูกครอบงำอยู่ด้วยระบบและกระบวนการต่าง ๆ ที่สร้างสรรค์กันขึ้นมาเพื่อเป็นพันธนาการแก่ตนเองโดยไม่รู้รู้สึกตัว ชีวิตทั้งภายในและภายนอกของเขาจึงเป็นปฏิปักษ์กันและกันอยู่ตลอดเวลา นี่เองคือเหตุผลที่ว่า ทำไมความรู้สึกสำนึกเรื่องคุณค่าจึงเป็นสิ่งถูกชักจูงให้อ่อนแอลง ทั้งรพินทรนาถ ฐากูร และฮาร์ทแมน มีความเชื่อตรงกันอยู่ว่า ในยุคสมัยของเราจะต้องมีการปลุกเร้าความรู้สึกสำนึกในเรื่องคุณค่าให้เกิดมีขึ้น และเห็นว่า เมื่อมนุษย์ได้ค้นพบสิ่งอันไม่จำกัดในตนเองแล้ว เขาก็จะค้นพบอาณาจักรแห่งคุณค่าที่แท้จริงทั้งหลายได้ ความจริง ความงาม ความดีและความสุข เป็นส่วนในด้านที่ไม่จำกัดในธรรมชาติของมนุษย์ แต่ที่จริงแล้ว เพียงแต่การค้นพบคุณค่าเท่านั้นยังไม่เป็นการเพียงพอ คุณค่าทั้งหลายจะต้องเป็นสิ่งที่มีการตระหนักรู้อย่างแจ่มชัดอีกด้วย การทำให้คุณค่าปรากฏเป็นจริงขึ้นมา ก็คือการทำให้นบุคลิกภาพอันไม่จำกัดเป็นจริงในตัวเรานั้นเอง⁽¹⁾

อนึ่ง คุณค่าเป็นสิ่งสำคัญ เป็นวัตถุประสงค์ของความพยายามส่วนปัจเจกชน เป็นสิ่งที่บุคคลใช้ดำรงชีพอยู่ และเพื่อเป็นสิ่งที่เขาจะได้เตรียมการเพื่อสร้างการเสียสละอันยิ่งใหญ่ การวิเคราะห์เชิงปริมาณในเรื่องคุณค่า จะเป็นไปได้ทางเศรษฐศาสตร์ แต่การวิเคราะห์คุณค่ามีอยู่ในประโยชน์ทางปฏิบัติ กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปก็หมายความว่า สิ่งใด ๆ ก็ตามที่ทำให้ความปรารถนาของมนุษย์มีความพึงพอใจ ก็จะมีการพิจารณาถึงคุณค่าว่าเป็นสิ่งมีอยู่ จริยศาสตร์ทำการวิเคราะห์คุณค่าในด้านคุณภาพ ดังที่แสดงว่า คุณค่าคือ สิ่งที่ทำให้ความปรารถนาของมนุษย์พึงพอใจ คุณค่าช่วยให้เราได้ในด้านความก้าวหน้าเพื่อจุดหมายของชีวิต คุณค่านำไปสู่การรู้แจ้งสัจธรรมและการพัฒนาตนเอง

คุณค่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับความสนใจ เพราะเพียงแต่ว่าสิ่งนั้นได้รับการปฏิบัติตอบสนองเหมือนกับเป็นสิ่งทรงคุณค่า ที่ปรากฏต่อความสนใจของปัจเจกชน สังคมหรือมนุษยชาติ ทั้งมวล ดี.ดับบลิว. พรอลล์ ให้ทรรศนะว่า คุณค่าเป็นคำที่มีการนำมาใช้ธรรมดา ๆ กับวัตถุทั้งหลายที่มีอยู่ จุดหมายแห่งความสัมพันธ์ภายนอกเรียกว่า ความชอบ จุดหมายภายในของวัตถุเป็นจิตใจของมนุษย์ที่ชอบ สิ่งที่เป็นวัตถุแห่งความสนใจที่รวมไปถึงคุณค่าด้วย วัตถุสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ว่าจะเป็นอะไรก็ตาม ต่างยึดถือคุณค่าเมื่อมีความสนใจ

(1) Ibid. P. 53

คุณค่าแตกต่างจากสิ่งที่น่าสนใจ ตำรา หนังสือ สิ่งพิมพ์ รวมทั้งเอกสารการศึกษาต่าง ๆ อาจไม่มีคุณค่าสำหรับคนที่ไม่ได้รับการศึกษาหรือไม่มีส่วนเกี่ยวข้องที่จะต้องทำตามหน้าที่ของตน ในขณะที่นักปราชญ์ ผู้ใฝ่การศึกษา เห็นว่า เป็นสิ่งมีคุณค่ามากกว่าทรัพย์สินเงินทองอื่นใดด้วยซ้ำ และแม้ในหมู่นักปราชญ์ ผู้มีการศึกษา ตำรา เอกสารสิ่งพิมพ์ในเรื่องที่ต่างกันไปก็จะมีคุณค่าแก่ปัจเจกชนแตกต่างกันไป ในหมู่นักแสดง โดยธรรมชาติแห่งความสนใจของพวกเขา ถูกจำกัดอยู่กับการได้สัมผัสเสื้อผ้า อาภรณ์และเครื่องประดับต่าง ๆ และเป็นคุณค่าที่สำคัญต่อวัตถุประสงค์ของการแต่งตัวของเธอ ในหมู่นักแสดงหน้าฉากบนเวที สิ่งที่มีค่ามากที่สุดก็คือความสวยงามในหมู่นักร้อง ก็หมายถึงความชำนาญในการร้องเพลงว่ามีคุณค่ามากที่สุด ในหมู่นักมวยปล้ำก็ไม่มีอะไรที่จะมีคุณค่ามากกว่าฤทธิ์เดชอันทรงพลังในร่างกายของเขา อื่นๆ คุณค่า เป็นไปได้มิใช่เฉพาะความสนใจเท่านั้น แต่บางครั้งก็ขึ้นอยู่กับกาลเวลาด้วย เช่น อาหารมีคุณค่ามากสำหรับคนที่หิวโหย แต่สำหรับคนที่อิ่มหน้าสำราญแล้ว จะมีค่าน้อยมาก เพราะฉะนั้น ทราบใจที่บุคคลยังเป็นทุกข์ทรมานจากความหิวโหยอดอยาก แม้อาหารที่เป็นธรรมดา ๆ ก็ถือว่าเป็นสิ่งมีค่ามหาศาล หรือแม้แต่น้ำดื่ม จะเป็นสิ่งมีค่าสำคัญที่สุดต่อคนผู้หิวกระหายมาเป็นเวลานาน เขาจะมีรอช้าที่จะเสียสละทรัพย์สินสมบัติที่หวงแหนที่สุดของตนเพื่อแลกเปลี่ยนให้ได้มา

หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ความอดอยากยากจนได้กระจายไปทั่วทั้ง เยอรมันนี่ เกือบจะเป็นไปไม่ได้ ที่จะได้รับแม้สิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต คุณค่าหลายอย่างได้เปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับการพัฒนาในระดับต่าง ๆ เพราะมนุษย์ในระบบวัตถุนิยม เห็นว่าคุณค่าของสิ่งที่จะมาสนองความต้องการทางกายภาพเป็นสิ่งสำคัญที่สุด แม้แต่ สติปัญญาและจิตวิญญาณก็ยึดติดในคุณค่าเล็กน้อยเพื่อความสุขสบายทางวัตถุสำหรับชีวิตของตน มีตัวอย่างในอดีต เช่น พระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชกับดีโอเยเนส⁽¹⁾ (Diogenes) นั้นเองที่ยึดคุณค่าต่างกันระหว่างความคิด

(1) ดีโอเยเนส (Diogenes) เป็นชาวเมืองซิโนป (Zinop) มีชีวิตอยู่ระหว่าง พ.ศ. 130-220 เป็นศิษย์คนสำคัญของแอนติสเทนเนส เคยเป็นนายธนาคารในเมืองซิโนป และเป็นคนที่มั่งคั่งร่ำรวยมาก่อน ต่อมาธนาคารล้ม ชาวเมืองประณามด้วยความรังเกียจ จึงต้องเร่ร่อนพเนจร ไปแบบสิ้นเนื้อประดาตัว ไปขอเป็นศิษย์ศึกษาปรัชญาในสำนักแอนติสเทนเนส ใช้ชีวิตง่าย ๆ สวมเสื้อผ้าเก่า ๆ ถือไม้เท้า สะพายย่าม ท่องเที่ยวไปเหมือนกับคนขอทาน มองเห็นชีวิตของสัตว์ทั้งหลายที่เป็นอยู่อย่างอิสระ จึงยึดเอาเป็นหลักดำเนินชีวิต อันถือเป็นแบบของลัทธิไซนิค ประกาศตนเป็นพลเมืองของโลก โดยไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายของประเทศใด ๆ เพราะถือว่าศีลธรรมอยู่นอกกฎหมาย ถูกโจรสลัดจับไปขายเป็นทาสแก่เซเนียดีส ชาวเมืองคอร์ินธ์ แต่มีความสามารถในการปกครองมนุษย์ เซเนียดีสจึงตั้งให้เป็นครูสอนลูก ๆ ของตน และก้ปฏิบัติหน้าที่นี้ได้ดีเยี่ยม ต่อมาจึงได้เป็นผู้จัดการทรัพย์สิน

แบบโลก กับชีวิตแบบธรรม ความแตกต่างกันในปฏิภพของมนุษย์นี้ปรากฏขึ้น เพราะเรานับถือ
สิ่งแตกต่างกันในเรื่องคุณค่าซึ่งเป็นไปตามความสนใจของเรา โอกาส ระดับศีลธรรมและระดับ
แห่งการพัฒนา

แต่เราควรจะเข้าใจให้ชัดเจนว่า ความสัมพันธ์อันสูงส่งระหว่าง ความสนใจกับคุณค่า มิได้
แสดงความหมายว่าเราจะใส่คุณค่าลงไปเฉพาะต่อสิ่งที่ทำให้เราสนใจเท่านั้น ดังที่ จอห์น ดิวอี้
กล่าวว่า “คุณค่าอาจมีการประสานต่อเข้ากับการชอบโดยนิสัยและมีใช้กับสิ่งทุกสิ่ง แต่เฉพาะ
กับการตัดสินใจของบุคคลซึ่งได้รับการยอมรับ หลังจากการตรวจสอบของความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน
กับวัตถุที่ชอบนั้นด้วย ดังเช่น เราอาจชอบเนื้อสดหวานอย่างสุดหัวใจ แต่เรารู้ว่า มันจะเป็น
อันตรายต่อสุขภาพของเรา มันจะไม่อาจมีคุณค่าสำหรับเราเลย มีอยู่บ่อยครั้งที่เราจำต้องหันเห
สายตาออกไปจากวัตถุที่เราชอบเสียได้ เพราะเหตุผลธรรมดา ๆ ที่เราจะต้องเป็นทุกชั้นในขั้นสุดท้าย
หากเราตามใจปรารถนาของเรา ความสนใจและความชอบมิใช่เครื่องวัดคุณค่าอันสุดท้าย แต่
คุณค่าจะถูกตัดสินได้โดยอาศัยมาตรฐานของความผิดและความถูกเท่านั้น แม้เมื่อเราไม่ชอบ วัตถุที่
ถูกต้องก็สามารถมีคุณค่าได้ และสิ่งผิดก็จะเป็นสิ่งไร้คุณค่าไป คือเป็นเพียงการยอมรับที่ผิด
พลาดไปไม่ว่าเราจะชอบหรือไม่ชอบก็ตาม

ธรรมชาติของคุณค่า

จากปรากฏการณ์ที่ได้แสดงมา ธรรมชาติของคุณค่าขึ้นอยู่กับรากฐานแห่งความพอใจ มี
อยู่บ่อย ๆ ที่เราพูดว่า อะไรก็ตามที่ทำให้เราพอใจสิ่งนั้นแหละคือคุณค่า ปัญหาที่เกิดขึ้นคือว่า
ใครได้รับความพอใจและพอใจอย่างไร คำตอบปัญหานี้ก็เกี่ยวข้องอยู่กับการวิเคราะห์ของสิ่ง
แวดล้อมในเงื่อนไขของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีคุณค่า คุณสมบัติ การกระทำ ข้อความต่าง ๆ สามารถ
เป็นได้ทั้งมีคุณค่าและไร้คุณค่า เพราะคุณค่าทั้งหลายถูกตัดสินอยู่ในสถานการณ์แห่งคุณค่า ใน
สภาพเช่นนี้ เราทำการตัดสินได้ทางคุณวิद्याว่า การแสดงธรรมชาติของคุณค่า เป็นการตัดสิน
ทางคุณวิद्याทุกชนิด ซึ่งจะจำแนกไว้เป็น 3 ลักษณะ คือ

ของเซเน็ค ได้ได้รับความนับถือว่าเป็นอัจฉริยะบุรุษที่ฉลาดในทางปัญญา มีชื่อเสียงรองจากพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช
เมื่อพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชเสด็จไปพบ ขณะที่ดิโอเยเนสกำลังนอนตากแดดอุ่นอยู่ ทรงแนะนำพระองค์ว่า นี่แน่ ดิโอเยเนส
เราคือพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช ท่านชอบใจอะไร เราสามารถให้ท่านได้ทั้งหมด ดิโอเยเนสไม่สนใจว่าเป็นใครมา แต่ตอบ
ไปว่า ข้าพเจ้า ดิโอเยเนส สนับตัวหนึ่ง ข้าพเจ้าไม่ต้องการอะไร ขอเพียงอย่าย่นบังแสงแดด นี่ก็เป็นการแสดงให้เห็นการยึดถือ
คุณค่าอย่างตรงกันข้าม ระหว่างชีวิตแบบโลกกับชีวิตแบบธรรม ในเรื่องนี้ปรัชญาไซนิค จึงเน้นการศึกษาธรรมชาติชีวิตมากกว่า
การศึกษาเพื่ออธิบายโลกหรือจักรวาลต่าง ๆ โดยที่มองข้ามการเรียนรู้ชีวิตแห่งจิตวิญญาณของตน -ผู้เขียน.

1. ความไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ หรือ ภาวะความจำเป็น

การตัดสินใจคุณค่าทางคุณวิทยาทุกชนิดเป็นสิ่งจำเป็น เมื่อเราเชื่อว่ามีคุณค่าอยู่ในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เราก็มองรับโดยปริยายว่า มันมีธาตุ (องค์ประกอบ) บางอย่างที่ทำให้มันเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเรา เช่น อาหารมีคุณค่า เพราะมันทำให้ร่างกายของเราเป็นไปได้อ่าง และเราไม่อาจดำรงชีวิตอยู่ได้โดยปราศจากอาหาร แต่ว่าคุณค่าสูงสุดโดยธรรมชาติ ก็ติดอยู่กับวัตถุทั้งหลายโดยปราศจากสิ่งที่เราไม่อาจเป็นอยู่ได้ วัตถุต่าง ๆ เช่น อาหาร เสื้อผ้า อากาศ และน้ำเป็นต้น ถัดมาก็ได้แก่วัตถุที่มาทีหลัง หากไม่มีแล้ว เราก็รู้สึกลำบากไม่สบาย เช่น วัตถุต่าง ๆ ที่เป็นความหมายต่าง ๆ ที่จะให้ความสะดวกสบายแก่เราได้แก่เครื่องใช้ เช่น หนังสือ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น และในประเภทสุดท้ายก็อยู่ที่วัตถุที่หากปราศจากสิ่งที่เราสามารถจัดการเพื่อการดำรงชีพ เช่น น้ำเมา เครื่องสำอางชนิดต่าง ๆ เป็นต้น

2. หน้าที่ (obligation) หน้าที่ถือว่าเป็นลักษณะหนึ่งของการตัดสินใจทางคุณวิทยา หมายความว่า มันเป็นสิ่งจำเป็นต่อการกระทำในการตัดสินใจเช่นนั้น เพราะเหตุนี้เอง การตัดสินใจทางคุณวิทยาจึงแตกต่างไปจากการตัดสินใจอื่น ๆ ทั้งหมด การศึกษาเป็นสิ่งมีคุณค่า เพราะมันเป็นหน้าที่ที่ควรพิจารณาต่อปัจเจกชน เพื่อที่จะรับการศึกษา

3. มูลฐานแห่งความชอบในการตัดสินใจ ดังที่ได้แสดงไว้บ้างแล้วในตอนต้นที่ว่า การตัดสินใจทางคุณวิทยาทุกแบบ มีมูลฐานอยู่ที่ความชอบในการตัดสินใจ ดังเช่น ในหมู่คนที่รักดอกไม้ ก็ไม่มีสิ่งใดปรากฏเป็นสิ่งสวยงามมากกว่าดอกไม้ ในขณะที่บุคคลผู้ถูกรอบงำอยู่ด้วยเพศตรงกันข้ามมากกว่าปกติธรรมดา ๆ ก็ไม่อาจมีอาการสำแดงอาการปรากฏของความงามใด ๆ ที่จะงดงามไปกว่าสตรีเพศที่สวยงาม โดยอาการแห่งพฤติกรรมนี้เอง ความแตกต่างกันในสิ่งที่น่าสนใจนำไปสู่ความแตกต่างกันในการตัดสินใจคุณค่าทางคุณวิทยา

อนึ่ง ยังมีปัญหาหนึ่ง ที่เกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติของคุณค่า ซึ่งเป็นที่ถกเถียงกันอย่างเผ็ดร้อนในหมู่นักปราชญ์ นั่นคือ คุณค่าทั้งหลายเป็นอัตวิสัย (subjective) หรือเป็นสภาวะวิสัย (objective) นักปรัชญาบางพวกเชื่อว่า คุณค่าทั้งหลายเป็นอัตวิสัย เพราะมันขึ้นอยู่กับความพึงพอใจ อันเป็นผลที่ได้มาจากปัจเจกชน ไม่มีวัตถุใด ๆ มีคุณค่าในตัวมันเอง นอกจากว่ามันมีผลอยู่ในคุณค่าเมื่อมันถูกชอบหรือถูกพิสูจน์ถึงประโยชน์ เพราะมันเป็นสิ่งจำเป็น วัตถุชิ้นหนึ่งไม่มีคุณค่าอยู่ในการไม่ปรากฏตามมาตรฐานแห่งอัตวิสัย

ส่วนนักคิดฝ่ายวัตถุวิสัยหรือสภาวะวิสัย แย้งว่า คุณค่าทั้งหลายมีอยู่ในตัววัตถุนั้นเอง วัตถุ

ต่าง ๆ ที่น่าสนใจเป็นสิ่งมีคุณค่า แม้วัตถุทั้งหลายที่ไม่เป็นที่ชื่นชอบของบุคคล ก็เป็นสิ่งไม่มีคุณค่าสำหรับบุคคลนั้น แต่มีคุณค่าอยู่ในตัวมันเอง จึงเป็นทรรศนะที่ยืนยันได้ว่า วัตถุต่าง ๆ มีผลประโยชน์อยู่ในคุณค่าก็ต่อเมื่อมันเป็นสิ่งที่ชื่นชอบของบุคคล

นักปรัชญาบางคน ได้พยายามประสานความคิดเหตุผลที่เอียงที่สุดทั้งสองฝ่าย โดยที่เห็นว่า ยังมีวิถีทางอื่นในการแบ่งชั้นคุณค่า และในการแบ่งชั้นคุณค่านี้เอง ที่เราแยกคุณค่าเป็นอัตนัย และปรนัย แต่ที่จริงแล้วคุณค่าทั้งหลายเป็นประสบการณ์โดยไม่ต้องสงสัย แต่ว่าประสบการณ์ทั้งหลายก็มีขึ้นอยู่กัปฏิบัติกริยาต่าง ๆ ของผู้กระทำที่มีต่อความเป็นจริงเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กัลักษณะเฉพาะตัวของวัตถุที่ถูกประสบการณ์อีกด้วย ตามทฤษฎีของ Gotshalk โครงสร้างของคุณค่ารวมเอาองค์ประกอบ 3 ชนิด คือ

1. ปรวิสัย – objective
2. อัตวิสัย – subjective
3. ภาวะสัมพันธ์ – relative

นักปรัชญาฝ่ายอินทรีย์นิยม ยอมรับความมีอยู่ขององค์ประกอบ 3 อย่างเหล่านี้เกี่ยวกับคุณค่า แต่ยอมรับโดยที่เป็นภาวะสัมพันธ์ของอินทรีย์ มิใช่ยอมรับผลการรวมเข้าด้วยกัน เพราะฉะนั้น ประเด็นของทรรศนะนี้เป็นที่ยอมรับได้จึงไม่มีสิ่งใดที่ไม่ลงรอยกันในการที่จะกล่าวว่ เราชอบวัตถุทั้งหลายก็เพราะมันมีคุณค่า และวัตถุทั้งหลายมีคุณค่าเพราะเราชอบมัน โดยเหตุนี้ ไม่ว่าจะมาตรฐานทางวัตถุวิสัยหรืออัตวิสัยที่ได้ใช้เพื่อสร้างความหมายทางคุณวิทยาตามสภาวะแวดล้อม โดยสรุปก็หมายความว่า ชาติแห่งวัตถุวิสัยก็พอ ๆ กัฝ่ายอัตวิสัยนั่นเอง

ส่วนนักปรัชญาฝ่ายวิญญานนิยมและวัตถุนิยมก็เช่นเดียวกัน แต่มีทรรศนะที่ยอมรับนับถือต่างกัน ในธรรมชาติของคุณค่า นักคิดฝ่ายวิญญานนิยมเห็นว่า คุณค่าเป็นเรื่องของจิตวิญญาน เพราะคุณสมบัติของจิตวิญญานเป็นมาตรฐานของความดีสูงสุด อนึ่ง คุณค่าทั้งหลายก็อยู่ที่ความสนุกเพลิดเพลิน เช่นเดียวกับที่ฝ่ายวัตถุนิยมยอมรับวัตถุมีคุณค่า ก็เพราะมันอำนวยความสะดวกเพลิดเพลินให้ และก็มิใช่เพียงเพราะมันเป็นวัตถุนิตหนึ่งเท่านั้น แต่ในหมู่นักปรัชญาที่ยอมรับทฤษฎีทวินิยมเชื่อว่า คุณค่าทั้งหลายเป็นเรื่องของจิตวิญญาน ส่วนวัตถุทั้งหลายก็เช่นเดียวกัน ส่วนพวกนักคิดเอกนิยมได้พิจารณาความจริงอันสูงสุดเพื่อเป็นคุณค่าที่อยู่เหนือสามัญสำนึก แต่กระนั้นก็ตาม ก็ยังเชื่อว่า ความจริงนั้นยังเป็นสิ่งปรากฏโดยทางคุณค่าอยู่นั่นเอง

ชนิดของคุณค่า

ในการจัดประเภทต่าง ๆ ของคุณค่าซึ่งมีอยู่มากมายนั้น มีอยู่สิ่งหนึ่งที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่ว ๆ ไป เป็นการแบ่งระหว่างคุณค่าเนื้อแท้ภายในกับคุณค่าเนื้อแท้ภายนอก ในสองประเภทนี้คุณค่าเนื้อแท้ภายในเป็นจุดหมาย เพราะคุณค่าของมันมีอยู่ในความถูกต้องของมันเอง ส่วนคุณค่าที่เป็นเนื้อแท้ภายนอกก็เป็นวิธีทางหนึ่ง แต่มีใช้จุดหมาย เพราะมันช่วยเอื้ออำนวยให้เราบรรลุจุดประสงค์บางอย่างได้ ซึ่งในเรื่องนี้จะได้แสดงชนิดคุณค่าที่เป็นหลัก สำคัญ ดังนี้

1. **คุณค่าเป็นเนื้อแท้ภายใน** ตามทรรศนะของ ไรท์ (Wright) เห็นว่า คุณค่าเนื้อแท้ภายในเป็นตัวคุณค่าในตัวมันเอง เป็นคุณค่าที่เป็นเครื่องมือในผลของมันด้วย มีตัวอย่างของคุณค่าที่เป็นเนื้อแท้ภายใน เช่น ความจริง ความงาม และความดีเป็นต้น สิ่งเหล่านี้มีจุดหมายในตัวมันเอง มีใช้เป็นวิธีทางเพื่อบรรลุจุดหมายอย่างอื่น คุณค่าเหล่านี้มิได้อยู่เหนือปัจเจกบุคคล แต่หลังจากได้บรรลุถึงแล้วก็เป็นสิ่งขัดแย้งในตัวปัจเจกบุคคล ตามรูปแบบแล้ว คุณค่าทั้งหลายได้อำนวยความสะดวกพึงพอใจแก่บุคคล ความจริง ความงาม และความดีนั้นอำนวยความสะดวกความรู้แจ้งของมนุษย์ เป็นลักษณะดึงดูดจิตใจ และทำที่ของความสุขสบาย เพราะฉะนั้น เขาจึงได้รับความพึงพอใจทางจิตวิญญาณจากคุณค่าเหล่านี้ คุณค่าทางศีลธรรมก็เป็นตัวอย่างของคุณค่าที่เป็นเนื้อแท้ภายใน คุณค่าทางศีลธรรมเป็นความดีในตัวมันเอง เพราะมันรวมเอาความสำนึกและหน้าที่ทางศีลธรรมแล้วนำไปสู่ความประพฤติดี ก็มีเพียงความแตกต่างกันในความเห็นที่ว่า คุณค่าภายในเป็นปัญหาไม่ว่ามันจะมีคุณค่าอยู่ในวัตถุหรือในปัจเจกบุคคล จึงได้ยกประเด็นปัญหาที่แตกต่างกันขึ้น

1.1 **พวกอัตนัยนิยมทางคุณวิทยา** พวกนักคิดต่าง ๆ เห็นว่า คุณค่าเนื้อแท้ภายในของสิ่งใด ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับบุคคลผู้ทำการตัดสินคุณค่าของมัน เหมือนกับที่ปาร์คเกอร์กล่าวว่าคุณค่าทั้งหลายล้วนเป็นคุณสมบัติของโลกด้านใน คือเป็นเรื่องของโลกแห่งจิตใจ ความอยากปรารถนาเป็นเพียงมูลฐานของคุณค่า วัตถุชนิดหนึ่งมีคุณค่าก็เพราะมันเป็นที่ยปรารถนาของบุคคลบางคน คุณค่าไม่อาจมีอยู่โดยแยกจากบุคคลผู้ที่มันจะให้คุณค่า แต่ก็มีปัญหาตามมาว่า เมื่อไม่มีความปรารถนาก็จะไม่มีคุณค่า กลุ่มเรตินิยม (Hedonists) เชื่อว่า คุณค่าขึ้นอยู่กับประสบการณ์แห่งความสนุกสนานเพลิดเพลิน เพราะเป็นความสนุกสนานทางกายซึ่งเป็นการตัดสินความมีอยู่หรือความไม่มีของคุณค่า มีนักคิดอีกมาก ที่ไม่เห็นด้วยกับทรรศนะของพวกเรตินิยม ได้แสดงว่า ความสนุกสนานเพลิดเพลินไม่อาจนำมาปฏิบัติได้เหมือนมาตรฐานแห่งคุณค่าภายใน Ward เห็นว่าคุณค่าเป็นสภาวะวิสัย (objective) มิใช่ความอยากหรือความปรารถนาที่มีคุณค่าใด ๆ คุณค่ามีอยู่

ในวัตถุซึ่งทำให้ความปรารถนาที่พึงพอใจ อีกนัยหนึ่ง ความพึงพอใจเป็นอัตวิสัย (subjective) และเป็นเรื่องส่วนบุคคล เพราะฉะนั้น จึงไม่มีคุณค่าใดที่จะให้เหตุผลมันได้ คุณค่าเป็นสิ่งที่นิรันดร์ ส่วนความพึงพอใจเป็นสิ่งที่มีอยู่ชั่วกาลชั่วขณะ

1.2 ทฤษฎีของนักสภาวะวิสัย (objective theory) คนบางคนเชื่อว่า คุณค่าเป็นความโน้มเอียงแห่งคุณค่าภายในต่อทรรศนะของนักสภาวะนิยม ในกลุ่มของนักคิดเหตุผลพร้อมด้วยการปลดปล่อย ความเรียบง่าย เห็นว่า วัตถุใด ๆ ก็ตามเป็นสิ่งมีคุณค่า หากมันปรากฏเช่นนั้น ลัทธิสภาวะวิสัยของเพลโตก็แตกต่างกันด้วยเหตุที่เขาแย้งว่า วัตถุสิ่งหนึ่งเป็นสิ่งมีคุณค่าถึงขนาดที่มันสำแดงความคิดในอุดมคติตั้งหนึ่งเป็นมูลฐานของมัน พวกสภาวะนิยมอื่น ๆ ยึดถือทรรศนะว่า คุณค่า คือ คุณภาพของวัตถุเป็นส่วนเฉพาะ และไม่มีสิ่งใดที่จะแสดงตนให้มารับรู้ได้ โรเยอร์กล่าวว่า สิ่งหนึ่งกำหนดเหมือนกับความดีที่มีอยู่มิใช่ตามความหมายของคุณภาพในประสบการณ์ตรงที่ปรากฏเป็นรูปร่างขึ้น แต่ตราบเท่าที่มันมีความเหมาะสมที่จะเรียกหา การตัดสินใจด้วยความพอใจในจิตของเรา โดยการปรากฏแล้ว วัตถุนั้นก็อำนวยความสะดวกของมันออกมาจากความสามารถที่เร่งเร้าการตัดสินใจด้วยความพอใจในผู้ดู ยังมีนักคิดอีกเป็นจำนวนมากที่เชื่อว่า คุณค่าทั้งหลายเป็นความพยายามในการที่จะบรรลุถึงสิ่งประสานกันได้ระหว่างวิธีการแห่งสภาวะนัยกับอัตนัย

2. คุณค่าเนื้อแท้ภายนอก (Extrinsic Value) คุณค่าทั้งหลายมิใช่เป็จุดหมายในตัวเอง แต่เป็นวิธีการแห่งการบรรลุถึงจุดหมายอื่นนั่นเองคือคุณค่าที่เป็นเนื้อแท้ภายนอก ดังเช่น เงินและทรัพย์สมบัติยอมรับกันว่าเป็นคุณค่าภายนอก เพราะมันไม่มีประโยชน์ในตัวมันเอง แต่มันเป็นสิ่งมีคุณค่า ก็ต่อเมื่อเราใช้มันซื้อขายวัตถุต่าง ๆ ที่จะให้ความพึงพอใจในความปรารถนาของเรา

เป็นที่เห็นได้โดยง่ายว่า หน้าที่ในการแบ่งแยกคุณค่าออกเป็นชั้นภายในและภายนอกโดยสมบูรณ์นั้นมิใช่เรื่องง่ายเลย เพราะสิ่งที่มีคุณค่าภายในสำหรับปัจเจกบุคคลหนึ่ง อาจมีคุณค่าภายนอกสำหรับคนอื่นก็ได้ แต่สำหรับคนธรรมดาสามัญ เงินเป็นสิ่งมีค่า เพราะเราอาจใช้มันซื้อสิ่งของต่าง ๆ ได้ แต่สำหรับคนโลภ (Miser) แล้วเห็นว่าเงินเป็นจุดหมายในตัวมันเอง สุขภาพอนามัยก็เป็นสิ่งหนึ่งที่มีคุณค่าภายในสำหรับคนบางคน และมีคุณค่าภายนอกสำหรับคนอื่น ๆ ด้วย ความยุ่งยากนี้อาจเป็นที่เข้าใจชัดได้ในกรณีของวัตถุทุกชนิดในแบบเดียวกันนี้ คุณค่าทางเศรษฐกิจ ได้เป็นสาเหตุแห่งสงครามทำลายล้างอย่างน่ากลัว ซึ่งจะให้เราารู้สึกว่า คุณค่าเหล่านี้เป็นจุดจบในตัวมันเอง สัจธรรม คือ ความจริง เป็นจุดหมายในตัวเองสำหรับทุกคนใช่หรือไม่ มีอยู่บ่อย ๆ ที่ประชาชนทั่วไปเชื่อถือการพูดความจริง ตราบเท่าที่พวกเขาที่ยืนหยัดที่จะสร้าง

ผลกำไรทางวัตถุจากการพูดความจริงนั้น แต่ก็อาจเปลี่ยนเป็นพูดเท็จได้ หากว่าการพูดเท็จนั้นจะ
ให้ผลกำไรที่มากกว่า เงินกลายเป็นสิ่งอื่นที่ลวงตาคนอยู่เสมอ แม้ในการลืมนึกถึงสวัสดิภาพร่างกาย
ของตน กล่าวคือ คนโลกไม่อาจใช้เงินเพื่อบำรุงเลี้ยงร่างกายตนเอง เพราะความตระหนี่ เงินใน
พรรคณะของเขาจึงมีคุณค่าอยู่ในตัวเงินเอง ทั้ง ๆ ที่เงินเป็นสิ่งที่มนุษย์สมมุติค่าให้ตามกระบวน
การในการตกลงแลกเปลี่ยนกันในสังคม

ในทำนองเดียวกัน สำหรับปัจเจกบุคคลบางคน การอุทิศตนเองในทางศาสนา หรือการ
พัฒนาทางปัญญา ถือว่าเป็นคุณค่าที่สำคัญที่สุดที่สามารถมีได้บนโลกนี้ มันก็เป็นสิ่งยอมรับกัน
ได้ว่า นักปรัชญาเป็นจำนวนมาก และแม้แต่ประชาชนทั่วไปก็ยอมรับว่า ความจริง ความงาม
และความดี มีคุณค่าภายในตัวมันเอง แต่กระนั้นเรื่องนี้จะเป็นเรื่องยกเว้นซึ่งมีปรากฏอยู่บ่อย ๆ
ในสถานที่ต่างกัน เช่น ในสมัยของเพลโต ได้มีการพิจารณากันว่า ความงามเป็นอุปสรรคอย่าง
หนึ่ง หากเราต้องการบรรลุถึงความดี⁽¹⁾ ถ้าเราศึกษาประวัติศาสตร์ของศาสนา เราจะพบว่ามียุค
หลายครั้ง ที่อารมณ์และความรู้สึกทางศาสนา ได้ยกลำดับไว้เหนือกว่าความดีทั่วไป ในเรื่องนี้
ดร. วัตสยยัน ได้ยกตัวอย่างประกอบคำอธิบาย โดยเล่าถึงวิธีการปฏิบัติของศาสนาในอินเดียในกาย
หนึ่งว่า ในนิกายทางศาสนาของอินเดียบางนิกาย บุคคลมาเห็นการปฏิบัติที่ไร้ศีลธรรม ที่แม้
แต่ปัจเจกบุคคลธรรมดา ๆ ซึ่งไม่ได้รับการฝึกฝนอบรมตนเองเลย ก็จะลงความเห็นประณาม
พวกเขาทันที แม้การปฏิบัติเหล่านี้เองจะพบการแสดงควมบริสุทธิ์ใจทางศาสนา ในการประกอบ
พิธีกรรมของพวกเขาก็ การปฏิบัติเช่นนี้ เป็นหนทางโจรสลัดซึ่งติดตามไปด้วยกลุ่มของคนในนิกาย
เดียวกัน ในการปฏิบัติพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์นี้ หมู่สตรีที่มีอยู่ทั้งหมด ก็จะถอดชุดชั้นในของตน
ทิ้งไปกองรวมกันไว้ที่หนึ่ง แล้วพวกผู้ชายก็จะหยิบชุดชั้นในชั้นหนึ่งที่ตนชอบใจจากกองชุดชั้นใน
สตรีมากมายนั้น แล้วก็จ้องตัวในการดำเนินกิจกรรมทางเพศกับสตรีที่เป็นเจ้าของชุดชั้นในนั้น⁽²⁾
สิ่งใดก็ตาม ที่เป็นการอธิบายพฤติกรรมทางศาสนาเช่นนี้ ชัดแย้งต่อมโนธรรมทางศีลธรรมที่เป็น
แบบแผนของมนุษย์โดยทั่วไป จะไม่มีการอ้างเหตุผลใด ๆ เลยที่จะให้เขามั่นใจได้ว่า นั่นเป็นศีลธรรม
ควรจะเป็นว่า ยังมีความแตกต่างที่สำคัญ ๆ ในความคิดเห็นแม้ในเรื่องคุณค่าอันสูงสุดอยู่ด้วย

(1) ตามพรรคณะของ ดร. วัตสยยัน กล่าวไว้ในเรื่อง *Metaphysics and General Philosophy* หมายถึงความงามใน
ระดับของความรู้สึกสามัญ แต่ความดีในที่นี้ หมายถึงความดีที่เป็นแบบแห่งความคิดสากลที่สามารถบรรลุถึงได้ด้วยจิตแห่งเหตุผล
เป็นความดีที่เป็นแบบ (Ideas) มีอยู่ในตัวเองโดยไม่ต้องสัมผัส และเป็นแบบนิรันดร์ - ผู้เขียน.

(2) Dr. Vatsyayan, P. 282

คุณค่าที่เป็นเครื่องมือกับคุณค่าที่เป็นเป้าหมาย

ในระหว่างคุณค่าภายในกับคุณค่าภายนอกนั้น คุณค่าก็ยังมีแบ่งชั้นออกเป็นคุณค่าที่เป็นอุปสรรคกับคุณค่าสูงสุดคือ คุณค่าที่เป็นอุปสรรคหรือเครื่องมือนั้น ช่วยให้บรรลุถึงคุณค่าสูงสุดซึ่งก็ได้แก่คุณค่าทางศีลธรรมเป็นคุณค่าที่มีอยู่ในตัวเอง และโดยวิธีการแห่งศีลธรรมนี้ มันก็เป็นคุณค่าที่ว่า การตัดสินใจคุณค่าทุกอย่างที่ยอมรับความดีที่ได้สร้างขึ้น ทรัพย์สมบัติ เกมสันทนาการ ออกกำลังกายและกิจกรรมอื่น ๆ รวมทั้งสิ่งต่าง ๆ ที่ช่วยบำรุงรักษาชีวิต ล้วนแต่เป็นคุณค่าทางด้านอุปสรรคเพราะมันเป็นวิธีการเพื่อจุดหมายอันอื่น การยอมรับนับถือและความถูกต้องที่ช่วยชีวิต จึงเป็นคุณค่าที่เป็นอุปสรรค มิใช่คุณค่าสูงสุด อีกนัยหนึ่ง ความยุติธรรมและความจริงไม่ใช่วิธีการแต่เป็นจุดหมายในตัวเอง เพราะมันเป็นคุณค่าทางศีลธรรมที่มีอยู่ในความถูกต้องของมันเป็นเอง สิ่งเหล่านี้เป็นที่เชื่อว่ามีอยู่เป็นคุณค่าทางศีลธรรมในความดีสูงสุด ค่าน้ำ เชื้อเจตจำนงที่ดีว่า เป็นเพียงคุณค่าภายในและเป็นส่วนประกอบ ซึ่งก็ยังคงเป็นสิ่งสากล แม้เมื่อปัจเจกบุคคลจะบรรลุถึงได้ก็ตาม ในความรู้แจ้งตนเองคุณค่านั้นก็ยังเป็นลักษณะที่แตกต่างในบุคลิกภาพของบุคคล ซึ่งได้รวมประสานอยู่ ความพึงพอใจทางจิตวิญญาณรวมเอาความพอใจและความสุขของมนุษย์ในลักษณะต่าง ๆ มากมายไว้ด้วย กล่าวคือรวมลักษณะทางร่างกาย ทางสติปัญญา และทางสุนทรียภาพด้วย ในความพึงพอใจทางจิตวิญญาณที่เราพบการประสานสอดคล้องกันอย่างสมบูรณ์ระหว่าง ความรู้ ความงาม วัฒนธรรม และคุณภาพสูงสุดต่าง ๆ ความดีสูงสุดก็อยู่ในสายโซ่ของคุณค่าทั้งหลายนั่นเอง คือ สายโซ่อันหนึ่งที่อำนวยความสะดวกให้กับคุณค่าแต่ละอย่างที่เหมาะสม เช่น คุณค่าทางกายไม่สำคัญเท่ากับคุณค่าทางสติปัญญา ในทางกลับกัน คุณค่าทางสติปัญญาก็มีค่าน้อยกว่าคุณค่าทางจิตวิญญาณ สถานะที่ปัญหาในการเลือกคุณค่าอันหนึ่งเกิดขึ้น คุณค่าที่สูงกว่าถือเอาลำดับที่สูงเหนือคุณค่าที่ต่ำกว่า คุณค่าชีวิตภายในมีค่าเหนือกว่าคุณค่าชีวิตด้านนอก และคุณค่าสูงสุดก็เหนือกว่าคุณค่าที่เป็นอุปสรรค ฉะนั้น เฉพาะความแตกต่างกันระหว่างคุณค่าอันหนึ่งกับคุณค่าอื่น ๆ เป็นคุณค่าด้านคุณภาพมากกว่าปริมาณ เพราะฉะนั้นคุณค่าสูงสุดควรจะเป็นการเลือกไม่ว่าเมื่อไรก็ตามที่การเลือกกลายเป็นสิ่งจำเป็น

คุณค่าถาวรกับคุณค่าชั่วคราว

ยังมีการจำแนกคุณค่าในลักษณะอื่น ๆ อีกคือ คุณค่าเป็นได้ทั้งคุณค่าถาวรหรือคุณค่าชั่วคราว คุณค่าชั่วคราว เป็นคุณค่าภายนอก และเป็นคุณค่าที่เป็นเครื่องมือ เช่น ทรัพย์สมบัติ ความมั่งมีเป็นต้น อนึ่ง คุณค่าถาวรก็เป็นเช่นเดียวกับคุณค่าภายในกับคุณค่าสูงสุดนั่นเอง ที่

เป็นคุณค่าถาวร ก็เพราะคุณค่านั้นมิได้เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์เป็นคุณค่าที่สมบูรณ์มากกว่าคุณค่าสัมพัทธ์ ส่วนคุณค่าชั่วคราวเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ตามเวลาและสถานที่ แต่คุณค่าถาวรเป็นอิสระจากอิทธิพลของความใกล้ชิดในชีวิตธรรมดา ๆ ปัจเจกบุคคลแต่ละคนปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ แตกต่างกันไปมีคุณค่า ตามระดับแห่งความรู้สึกสำนึกของเขาเอง การศึกษาเรื่องคุณค่าต่าง ๆ เปิดเผยให้เราทราบว่า คุณค่าทุกชนิดเป็นคุณค่าที่มีสัดส่วนสัมพันธ์กัน หรือคุณค่าแต่ละอย่างอาจมีการเตรียมการสถานที่ที่เหมาะสมในระหว่างคุณค่าอื่น ๆ โดยการกำหนดค่ามันขึ้น อีกนัยหนึ่ง คุณค่าทางศีลธรรมเป็นคุณค่าถาวรเป็นคุณค่าหนึ่งเดียวและไม่มีคุณค่าอื่นเทียบเท่า เพราะคุณค่าทั้งหลายนั้นไม่อาจพิจารณาได้ว่ามีสัดส่วนสัมพันธ์กับคุณค่าอื่น ๆ ความสำนึกถึงคุณค่าแห่งศีลธรรม ความรู้และหน้าที่ ที่เกิดขึ้นเราได้รู้สึกสำนึกถึงคุณค่าทางศีลธรรม คุณค่าทางศีลธรรมก็ร่วมกระบวนการกันกับความรู้สึกสำนึกทางศีลธรรม ความจริง ความงาม และความดี เป็นคุณค่าทางศีลธรรมที่เมื่อปฏิบัติได้ด้วยกันแล้ว ก็ก่อให้เกิดคุณค่าอันสมบูรณ์อย่างสูงสุด กล่าวคือ ความรู้แจ้งตนเอง ความรู้แจ้งตนเองเป็นคุณค่าอันสูงสุดที่เหนืออำนาจคุณค่าที่เหมาะสมแก่คุณค่าชั่วคราวทั้งหมด คือ คุณค่าที่เป็นภายนอกและคุณค่าที่เป็นอุปกรณ์

การจำแนกคุณค่าทางสภาวะวิสัย

มีนักปรัชญาบางคนได้ยืนยันทรรศนะทางสภาวะวิสัย ในการจำแนกคุณค่า จึงได้จำแนกออกเป็นชั้น ๆ ดังนี้คือ

1. **คุณค่าทางกาย (physical values)** ถือว่าเป็นคุณค่าต่ำสุดในแถวแห่งคุณค่าทั้งหลาย แต่นั่นก็มิได้หมายความว่า คุณค่าทางกายไม่มีความสำคัญ เพราะหากไม่มีคุณค่าทางกายแล้ว คุณค่าอื่น ๆ ทั้งหมดก็จะกลายเป็นสิ่งที่ไม่อาจบรรลุถึงได้ กาลิทาส⁽¹⁾ (Kalidas) ได้ให้ข้อสังเกตว่า ร่างกายเป็นหนทางให้บรรลุถึงคุณค่าทางศาสนา แม้จะมีความสำคัญ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับคุณค่าทางปัญญาและคุณค่าทางจิตวิญญาณแล้ว คุณค่าทางกายก็มีความสำคัญน้อยกว่า

2. **คุณค่าทางเศรษฐกิจ (Economic Values)** ความมั่งคั่งด้วยทรัพย์สินและเงินทอง ก็เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อสนองความต้องการในชีวิตของเรา เพราะฉะนั้น วัตถุต่าง ๆ ซึ่งได้รับการยอมรับว่ามีค่ามากในการแลกเปลี่ยนความต้องการในคุณค่าทางเศรษฐกิจที่สำคัญกว่า ยิ่งในยุคปัจจุบันนี้ด้วยแล้ว คุณค่าทางเศรษฐกิจ ได้รับการพิจารณาว่าเป็นคุณค่าในระดับสูงสุดของการตัดสินใจทาง

(1) กาลิทาส เป็นจิตรกรและนักแต่งบทละครที่สำคัญของอินเดีย กล่าวกันว่า กาลิทาส มีชีวิตอยู่ระหว่างรัชสมัยพระเจ้าจักรพรรดิคุปตะ ซึ่งก็ถือกันว่า เป็นยอดแห่งยุคอารยธรรมคลาสสิกของอินเดีย -ผู้เขียน

อนรรฆวิทยา ตามความสำคัญของปัจเจกบุคคลทั่วไป

3. คุณค่าทางจิตวิญญาณ (Spiritual Values) คุณค่าทางจิตวิญญาณที่สูงที่สุด คือการรู้แจ้งตนเอง ซึ่งเป็นการรวมประสานเอาคุณค่าสูงสุดของความจริง ความงาม และความดีไว้อย่างสมบูรณ์ เป็นคุณค่าเต็มเปี่ยมแห่งชีวิตที่เป็นสาระในจุดหมายที่ควรจะได้รับในโลกนี้

ในการจำแนกคุณค่าต่าง ๆ ดังที่กล่าวมา ได้จำแนกจากจุดทรรศนะที่แตกต่างกัน โดยสรุปในตอนนี้เป็นคุณค่าทั้งหลายที่ได้แบ่งเป็น 2 จำนวนคือ

1. คุณค่าภายใน ได้แก่คุณค่าสูงสุดและเป็นคุณค่าถาวร
2. คุณค่าภายนอก ได้แก่คุณค่าที่เป็นอุปกรณ์และเป็นคุณค่าช่วยณะในคุณค่าอื่น ๆ

ส่วนความแตกต่างกันในด้านคุณค่าที่เป็นสภาวะวิสัยและอัตวิสัยนั้นเป็นข้อผิดพลาด เพราะไม่มีคุณค่าใดจะเป็นคุณค่าทางสภาวะวิสัยหรืออัตวิสัยโดยสมบูรณ์ แต่ก็มีลักษณะทั้งสองชนิดอยู่ในตัวมันเอง การจำแนกขึ้นทุกชนิดมีผลกระทบที่จะช่วยให้เข้าใจถึงคุณค่าแต่ละอย่างได้ ไม่มีการแบ่งจำแนกใด ๆ ที่จะเป็นสิ่งสมบูรณ์ได้ เพราะมันก็เป็นไปไม่ได้ที่จะบรรลุถึงการแยกคุณค่าหนึ่งออกจากคุณค่าอื่น ๆ ได้โดยสมบูรณ์ คุณค่าทั้งหลายก็ได้มีการวางแนวไว้สำหรับคุณค่าอื่นแต่ละอย่างในชุดหนึ่ง ๆ ที่คุณค่าอันหนึ่งสูงกว่าหรือต่ำกว่าคุณค่าอันอื่น ขอบสุดทั้งสองข้างของชุดทั้งหลายก็คือ เป็นคุณค่าทางกายกับคุณค่าทางจิตวิญญาณ แม้จะมีความแตกต่างกันในคุณค่าสัมพัทธ์ของคุณค่าเหล่านี้มันก็ไม่ใช่แนวทางปฏิบัติที่จะแยกแยะคุณค่าใด ๆ ในคุณค่าทั้งหมด เพราะคุณค่าทั้งหลายนั้นสามารถเข้าใจได้อย่างสมบูรณ์ ก็โดยอาศัยความรู้ที่สมบูรณ์ในเรื่องคุณค่าทั้งหมดเท่านั้น แต่แม้กระนั้น เรื่องนี้ก็จะไม่นำมาแสดงนัยว่าคุณค่าทางกายกับคุณค่าทางจิตวิญญาณอยู่ในระดับเดียวกัน หรือสำคัญเท่า ๆ กัน ที่จริงแล้ว คุณค่าทางกายประสบความสำเร็จกับการเปลี่ยนแปลงรูปอยู่เสมอ เมื่ออึดตายถูกรู้แจ้งแล้วก็เป็นขั้นตอนที่มนุษย์ได้เข้าถึงคุณค่าทางจิตวิญญาณโดยสมบูรณ์ คุณค่าทั้งหลายเป็นทุกข์จากการแปลงรูปและขบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างจำเป็น เมื่อใดก็ตาม ที่ระดับของความรู้สึกสำนึกเปลี่ยนแปลงไป คุณค่าทางจิตวิญญาณก็ได้สูญเสียความหมายสำคัญของมันไปด้วย เมื่อถูกลดทอนลงไปเป็นระดับทางกาย ในขณะที่คุณค่าทางกายเป็นทุกข์ด้วยการเปลี่ยนแปลง เมื่อได้ยกขึ้นสู่ระดับทางจิตวิญญาณ เป็นเรื่องที่ต้องการจะชี้ให้เห็นจริง ๆ ว่า หากคุณค่าสูงสุดในการรู้แจ้ง อัดดา เป็นการได้บรรลุถึงมันแล้ว มันก็เป็นสิ่งจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงรูป หรือทำให้คุณค่าต่ำสุด ให้เป็นคุณค่าดีเลิศและรู้แจ้งมันทั้งหมดด้วย การพัฒนาทางอนรรฆวิทยาอันสมบูรณ์ก็คือว่า เราควรจะมีความรู้และความเข้าใจคุณค่าแต่ละอย่าง ในกรณีนี้

คุณค่าที่เกี่ยวข้องอยู่กับวิถีชีวิตของมนุษย์ ความสามารถในการกำหนดคุณค่าแก่ชีวิตของตนว่า
อย่างไรหนเป็นคุณค่าแท้ และอย่างไรหนเป็นคุณค่าเทียมก็อยู่ในประเด็นแห่งการพิจารณาตามความ
หมายนี้ด้วย

อนึ่ง ความสำคัญของคุณค่าทั้งหลาย จากจุดยืนทางอภิปรัชญาและสถานภาพของมันใน
ความเป็นจริงมีโอกาที่จะถกเถียงกันได้มาก และก็มีความคิดเห็นเหตุผลที่ต่างกันด้วย สปิโนซ่า
และบัสต์เลย์ รวมทั้ง ราวี ชังการ์ นักดนตรีของอินเดียด้วย ในระหว่างหมูนักคิดเอกนิยมอื่น ๆ
มิได้ถือว่าคุณค่าเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นจริง (Reality) พวกเขามีความเห็นว่า คุณค่าทั้งหลายมี
การสัมพันธ์อยู่กับโลกแห่งการปฏิบัติ ในขณะที่ความจริงมีได้รับอิทธิพลจากคุณค่าทั้งหลายเลย
เพราะความจริงมิได้เก็บรักษาความแตกต่างระหว่างผู้รู้กับสิ่งที่ถูกรู้ การกระทำกับผู้กระทำ ผู้มี
ประสบการณ์กับสิ่งที่ถูกประสบการณ์เข้าไว้เลย เพราะฉะนั้น ความเป็นจริงมิได้ให้กำเนิดเงื่อนไข
ทางอนรรฆวิทยาใด ๆ ทั้งสิ้น คุณค่าต่าง ๆ ของเราเป็นส่วนหนึ่งของโลกทางการปฏิบัติ เป็นเพียงเรื่อง
นิยาย มิใช่ส่วนประกอบที่จำเป็นอะไรนัก

มีนักปรัชญาอื่น ๆ อีกมากปฏิเสธจุดยืนนี้ เพราะเห็นวาระบบปรัชญาใด ๆ ก็ตามที่ดำเนิน
คุณค่าของมนุษย์ผิดพลาด หรือขัดขวางอย่างเลื่อนลอยในทุกมูลฐานของการพิจารณาและความ
เจริญก้าวหน้าทางศีลธรรมและจิตวิญญาณ ก็เป็นเรื่องน่าเย้ยหยันว่า ความพยายามอย่างแน่วแน่
และไม่เปลี่ยนแปลงขึ้น ๆ ลง ๆ ของมนุษย์ เพื่อบรรลุถึงคุณค่า ควรเป็นการปฏิบัติเหมือน
เป็นเรื่องไม่จริงหรือเป็นเรื่องลม ๆ แล้ง ๆ ในขณะที่เงื่อนไขแห่งจิตวิญญาณ จะต้องได้รับการ
ปฏิบัติในฐานะเป็นคุณค่าสูงสุด เงื่อนไขทางจิตวิญญาณเป็นไปได้ด้วยหรือ แม้หากมันจะแสดง
ความหมายของการรู้แจ้งความจริงอันสูงสุด โดยปราศจากการบรรลุถึงคุณค่าต่าง ๆ การปฏิบัติ
คุณค่าทั้งหลายที่ไม่จริงและเป็นเรื่องเลื่อนลอย ก็คือการป่าวประกาศทัศนคติลัทธิพ่ายแพ้ (defeatism)
และลัทธิมองโลกในแง่ร้าย (pessimism) ไปเท่านั้นเอง และยังเป็นกรกล่าวเท็จต่อความเจริญก้าวหน้า
ของมนุษย์ทั้งมวลอีกด้วย ทัศนคติเช่นเดียวกันนี้ไม่ว่าชนิดใด ๆ ก็ตาม เฉพาะที่ทำให้ใจเราเกิด
ความท้อแท้ ในความพยายามของเราเพื่อบรรลุถึงคุณค่าและความหมายอันสูงสุด เพราะเหตุนี้เอง
นักปรัชญาสมัยปัจจุบันและนักปรัชญาร่วมสมัย ได้ตระหนักรู้ว่า คุณค่าทั้งหลายจะต้องได้นำมา
ปฏิบัติในฐานะเป็นส่วนแห่งความเป็นจริง รวมทั้งคุณค่าต่าง ๆ อื่น ๆ อีกที่มีความสัมพันธ์อยู่
กับความรู้สึกสำนึกของมนุษย์สมัยปัจจุบันด้วย

คุณค่าเป็นอย่างไร

1. คุณค่าของความจริง หรือ คุณค่าทางสติปัญญา

ชีวิตทางจิตของปัจเจกบุคคล ในการเดินมุ่งไปสู่ชะตากรรมของมัน จะต้องพัฒนาอุดมคติทางเหตุผล และตระหนักถึงความจริงคืออะไร มโนภาพเรื่องความจริงในฐานะเป็นอุดมคติอันหนึ่ง อาจผันแปรจากปัจเจกบุคคลต่อปัจเจกชน แต่ก็ไม่มีข้อสงสัยเลยว่า ปัจเจกบุคคลที่ก้าวหน้าจะต้องสร้างรูปแบบมโนภาพความจริงบ้าง ก็ไม่ควรที่จะพูดย้ำในเรื่องนี้ว่า เงื่อนไขและบรรทัดฐานแห่งความจริงที่เราได้พัฒนามาแล้ว มันจะเป็นการเพียงพอสำหรับจุดประสงค์ปัจจุบันของเราที่จะพิจารณาเรื่องนี้ ความจริง คือความมั่นคงแน่นอน หรือความติดต่อกันไม่ขาดสายระหว่างความคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวพันกับความตรงกันกับข้อเท็จจริง ความรู้เป็นพยานหลักฐานของอัตตาหรือเป็นความสมเหตุสมผลของอัตตา โดยที่มันไม่ต้องขึ้นอยู่กับความสอดคล้องกันในการนำการตัดสินใจเพื่อคนอื่น ๆ ด้วย มันเป็นคุณค่าก็เพราะมีความหมายสำคัญในการพัฒนาของปัจเจกบุคคล ในฐานะที่เป็นหลักการของความรู้สึกตนเองโดยตัวมันเองด้วย อัตตาส่วนปัจเจกบุคคลในความพยายามมุ่งหน้าต่อโชคชะตาของเขา จะต้องตระหนักถึงความจริงว่าเขาก็เป็นปัจเจกบุคคลที่รู้ตนเองคนหนึ่ง ในหมู่ปัจเจกบุคคลคนอื่น ๆ และก็จะต้องมีความซาบซึ้งในประสบการณ์ของตน ทั้งอยู่พื้นนิสัยแห่งการต่อต้านและความขัดแย้งต่าง ๆ ในประสบการณ์ทั้งหลายของเขาเองด้วย แล้วก็มาถึงสถานะและหน้าที่ของตนในส่วนรวมของสังคม และในส่วนรวมที่กว้างไกลกว่าของความเป็นจริงนิรันดร์

2. คุณค่าของความดีหรือความดี

ปัจเจกบุคคลในความสัมพันธ์กับปัจเจกบุคคลอื่น ๆ พบว่า เจตจำนงของเขาเองอยู่ในความขัดแย้งกับเจตจำนงของอัตตาอื่น ๆ และยิ่งอีกด้วยว่า เจตจำนงของเขาก็อยู่ในความขัดแย้งกับความปรารถนาต่าง ๆ ของตนเองอีกด้วย คือ แรงกระตุ้นและสัญชาตญาณที่อยู่ในวิถีทางของการพัฒนาของตน ในฐานะเป็นบุคลิกภาพอย่างหนึ่ง เขาพบว่าเจตจำนงทางสังคมเป็นสิ่งบังคับข้อจำกัดต่าง ๆ ในเจตจำนงของตน และเห็นด้วยว่าภายใต้การย่ำและการกดทับแห่งสัญชาตญาณและแรงกระตุ้นของเขา คือเจตจำนงของเขาได้รับการกระทบกระเทือนและขาดสะบั้นลง พร้อม ๆ กับผลที่เขาอยู่ในความสูญสลายในการมองเห็นสิ่งที่จะต้องเป็นจุดหมายสูงสุด (summum bonum) หรือความดีสูงสุดในชีวิตของเขา บางครั้งเขาคิดเสมือนหนึ่งว่า ความดีทางสังคมหรือความดีในจำนวนที่ยิ่งใหญ่ที่สุดเป็นอุดมคติอันสูงสุดของเขา และในบางครั้ง ความสุขส่วนตัวของเขาเองในการจำกัดความสุขของคนอื่น ๆ ก็เป็นจุดหมายสูงสุดของเขาด้วย หรือแม้บางครั้งเขาพบเสมือนหนึ่ง

ว่าเจตจำนงของเขาภายใต้การชี้นำที่แยกกันของเหตุผลกับการปฏิเสธชีวิตที่รู้สึก ได้ส่งเสริมจุดหมายชีวิตของตน แต่เขาก็มิได้รับคำชี้แจงอย่างสมบูรณ์ เมื่อตระหนักว่า อุดมคติทางจริยศาสตร์ที่แท้จริงนั้น มิได้อยู่ในความแบ่งแยกระหว่างเจตจำนงของเขาเองกับเจตจำนงทางสังคม และไม่อยู่ในเจตจำนงของเหตุผลอย่างบริสุทธิ์ หรือเจตจำนงแห่งประสาทสัมผัสอันบริสุทธิ์ แต่มักจะอยู่ในการพัฒนาทางอินทรีย์แห่งเจตจำนงของเขาที่เป็นเจตจำนงอันหนึ่งในระหว่างเจตจำนงทั้งหลาย และเป็นส่วนรวมแห่งบูรณาการของเจตจำนงแห่งประสาทสัมผัสกับเจตจำนงแห่งเหตุผล ชีวิตทางจริยศาสตร์นั้นมีใช้รูปติดอย่างหนึ่งที่เข้มงวดจากคำอธิบายทางสังคมและจากส่วนรวมแห่งอินทรีย์ของสภาวะสัตว์ของมันเอง เพื่อว่าอุดมคติของความดี จะได้เป็นผลผลิตผสมของพลังแห่งการทำงาน ทั้งทางสังคมและทางปัจเจกบุคคล ความดีแห่งศีลธรรมที่เรียกว่าขีดสูงสุดแห่งความสุข ก็คืออุดมคติแห่งการพัฒนา ซึ่งเป็นผลจากการประสานกลมกลืน และการแสดงบทบาทพร้อมกันของพลังต่าง ๆ ทางจิตทั้งหมด คือทางส่วนบุคคลและสังคม ซึ่งตระหนักดีที่เป็นศูนย์รวมทางจิตเสมือนกับภาวะแห่งปัจเจกบุคคลที่เป็นรูปร่างตัวตน

3. คุณค่าทางสุนทรีย์ หรือ ความงาม

ในขณะที่สติปัญญาและเจตจำนงของมนุษย์ฝึกฝนไปแสวง และตระหนักอุดมคติต่าง ๆ แห่งความจริงและความดีของมัน โดยอาศัยกระบวนการแห่งการพัฒนา ซึ่งแยกเอาข้อขัดแย้งและความตรงกันข้ามออก ในฐานะที่มันแสดงตัวมันเองในความเข้าใจและความรู้สึกของมัน แม้กระนั้นก็ตาม ลักษณะที่รู้สึกของมนุษย์ก็มีความโน้มเอียงโดยธรรมชาติอย่างหนึ่ง ที่จะแสวงหาความพึงพอใจของมันในอุดมคติแห่งความงาม ความรู้สึกในรูปแบบที่ต่ำกว่าก็ถูกจำกัดไว้กับสัญชาตญาณแห่งผัสสะของส่วนเฉพาะและที่มีอยู่ในปัจจุบัน และถูกชี้นำด้วยสิ่งที่น่าสนใจ ซึ่งก็เป็นส่วนท้องถิ่น เช่น ส่วนตัวและส่วนบุคคล การจะยกรูปแบบที่ต่ำกว่าของความรู้สึก ได้เรียกร้องในส่วนแห่งการศึกษาและวัฒนธรรมของมนุษย์ เกี่ยวกับการจินตนาการของเขา ที่ค้นพบความหมายและความสำคัญที่ขยายออกไปไกลเกินวัตถุแห่งสัญชาตญาณทางผัสสะ เมื่อเรากล่าวเช่นนั้น เราก็ดูเหมือนคิดประหนึ่งว่า ความรู้สึกทางสุนทรีย์เป็นที่บรรลุถึงได้อย่างหนึ่ง และจะพบได้ก็เฉพาะในสังคมที่มีวัฒนธรรมเท่านั้น และดูจะไม่เคยเป็นหน้าที่ชีวิตด้านในอย่างหนึ่งของจิตใจนั้นเลย แต่เรารู้แม้ในระหว่างคนป่าที่ไร้วัฒนธรรมว่า ยังมีความรู้สึกในความงามอยู่ และพวกเขา ก็แสดงความงามนั้นออกมาด้วยการประดับตกแต่ง การเต้นรำ และดนตรีด้วย เพราะฉะนั้น ก็มีปัญหาเกิดขึ้นว่าความงามเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับการฝึกฝนทางอติวิสัยทั้งหมดหรือ หรือว่ามีบางสิ่งบางอย่างในตัวมันเองที่จับ

เอาความซาบซึ้ง โดยเหตุนี้ ปัญหาเรื่องความงาม จึงได้แยกนักคิดออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มที่ถือว่า ความงาม เป็นสิ่งมีอยู่อย่างบริสุทธิ์ ในความรู้สึกพิเศษของมนุษย์ที่ถูกกำหนดแบบไว้ ด้วยประเพณีและการฝึกฝน

2. กลุ่มที่ยึดถือว่า ความงามเป็นสิ่งสภาวะวิสัยโดยสิ้นเชิงที่ขึ้นอยู่กับ คุณภาพที่มีอยู่ในตัวเองของวัตถุต่าง ๆ ไม่ใช่เรื่องที่ว่าจะมีจิตหรือไม่มีจิต (รับรู้) จะได้รับการฝึกฝนหรือไม่ได้รับการฝึกฝน เพื่อจะซาบซึ้งมันได้หรือไม่ก็ตาม

อย่างไรก็ตาม ก็มีทฤษฎีเรื่องธรรมชาติของความงามที่เป็นไปได้อันที่ 3 ซึ่งรวมเอาทฤษฎีทั้งสองนี้เข้าด้วยกันและสร้างความงามให้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขแห่งอวัยวะส่วนหนึ่ง และอาศัยเงื่อนไขแห่งสภาวะวิสัยอีกส่วนหนึ่ง วัตถุแห่งความงามจะต้องมีคุณภาพอยู่แน่นอน ซึ่งปลูกเร้าความรู้สึกในความงาม และในขณะเดียวกัน จิตใจก็จะต้องได้รับการฝึกฝนด้วยอาการเฉพาะ เพื่อที่จะซาบซึ้งถึงวัตถุแห่งความงาม และทำให้ความรู้สึกในสิ่งสุนทรีย์สนุกเพลิดเพลินด้วยการยอมรับนับถือมัน หากความงามประกอบอยู่ในคุณภาพของวัตถุที่มีอยู่โดยสิ้นเชิงแล้ว ก็จะไม่มีความหลากหลายในการตัดสินทางสุนทรีย์ และเป็นส่วนหนึ่งจากความแตกต่างกันเล็กน้อย โดยทั่วไปแล้วก็เป็นจริงว่า ความแตกต่างกันอย่างฉะฉานในการตัดสินเกี่ยวกับความงาม เป็นเรื่องระหว่างการตัดสินที่รับเอาโดยคนป่าเถื่อนกับคนมีอารยธรรม ไม่ใช่เรื่องระหว่างการตัดสินที่คนมีอารยธรรมได้รับความสุขเพลิดเพลิน

อนึ่ง เราเพียงอาจอธิบาย ความก้าวหน้าทางศิลปะด้วยข้อเสนออย่างหนึ่ง หากจะมีมาตรฐานอย่างหนึ่งที่มีงแสดงถึงความก้าวหน้าในที่โน้มเอียงไปอย่างเป็นแบบแผน และทฤษฎีเรื่องความงามที่เป็นอวัยวะและสภาวะวิสัยก็เช่นกัน ดูจะประกอบด้วยข้อเท็จจริง เช่นเดียวกับหลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินแห่งสามัญชน การตัดสินทุกอย่างเช่นนั้น แสดงความหมายการประสานความสนับสนุนของสิ่งแวดล้อมและของจิตเข้าด้วยกัน และในทำนองเดียวกันนั้น การตัดสินทางสุนทรีย์ของเราก็เช่นกัน คือเป็นผลแห่งการประสานความช่วยเหลือจากวัตถุแห่งความงามที่เราได้รับประสบการณ์และจากการรวมเป็นภาคีและการจินตนาการของจิตใจด้วย เรายังอาจพึงพอใจในจุดประสงค์แห่งการปฏิบัติทุกประการ ด้วยทฤษฎีเรื่องธรรมชาติของความงาม ที่รวมเอาทั้งอวัยวะและสภาวะวิสัยเข้าด้วยกันนี้ แม้ว่าจะมีกรณีเยี่ยมสุดที่อาจโน้มเอาจิตที่กระตือรือร้นที่จะได้สิ่งอิงอาศัย เพื่อเรื่องที่จะอธิบายมันให้เข้าใจ ทั้งแบบอวัยวะและสภาวะวิสัย

ภายหลังที่ได้มีการพิจารณาถึงทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับธรรมชาติของความงามแล้ว บัดนี้

เราจะเสนอเพื่อพิจารณาลักษณะต่าง ๆ ของสิ่งที่สวยงาม หรือลักษณะต่าง ๆ ที่แสดงลักษณะแห่งวัตถุที่สวยงาม เรายอมรับว่าเรามีได้สารับภาระเช่นเดียวกับในการแสดงลักษณะต่าง ๆ ของความจริงและความดี แต่ปัญหาเรื่องสิ่งสวยงามเป็นปัญหาที่เข้าใจได้ เช่นว่า มันเป็นไปได้ที่จะดำเนินการเข้าไปในการพิจารณาที่เป็นรายละเอียดของเรื่องที่เกี่ยวข้อง จึงเห็นควรพิจารณาอย่างธรรมดา ๆ ในการต่อผสมผสานลักษณะเด่น ๆ ซึ่งได้แยกวัตถุแห่งความงามไว้ดังนี้ คือ

1. วัตถุที่งามมีการแสดงลักษณะไว้ด้วยคุณภาพแห่งสัดส่วนต่าง ๆ ของมัน สิ่งหนึ่งซึ่งเป็นสิ่งสวยงาม เช่น ดอกกุหลาบ แสดงสัดส่วนที่จำกัดตามรูปแบบและโครงสร้างของกลีบดอกทั้งหลายของมัน ตามระเบียบแห่งการจัดแจงของกลีบดอกเหล่านี้ และในระยะห่างระหว่างจุดรวมและจุดนอกสุดของกลีบดอก คุณภาพ อาจถือเอารูปแบบต่าง ๆ ที่ต่างกันในเรื่องที่ต่างกันของความงาม แต่ก็ไม่เคยสูญหายไปจากแบบใด ๆ ของมันเลย บางครั้งมันเป็นสิ่งไม่มีค่าใด ๆ เลยว่า ความหลากหลายของขนาดและสี ในรายละเอียดของส่วนต่าง ๆ ที่ปรุงแต่งคุณภาพเพิ่มความงามของสิ่งนั้น เพราะฉะนั้น ความหลากหลาย ในรายละเอียด มิได้เป็นไปเพื่อขัดแย้งคุณภาพทั่วไปของส่วนต่าง ๆ ที่ความงามของสิ่งหนึ่งประกอบอยู่ด้วย ความงามของทิวทัศน์ ของบทประพันธ์ หรือบทละครของการเก็บภาพ ได้อธิบายประเด็นปัญหาไว้เป็นอย่างดีแล้ว

2. วัตถุที่สวยงามถูกแสดงลักษณะด้วยเอกภาพ นอกจากนั้นแล้ววัตถุที่งามยังเป็นส่วนรวมที่เป็นเอกภาพอย่างหนึ่ง จิตที่มีความซาบซึ้งไม่สามารถใช้ประโยชน์แห่งความงามของมันได้ แต่ความรู้สึกที่เขวออกไปนั่นเองที่ทำให้ความหมายแห่งความงามของมันเสียไป ปรากฏมีอยู่เสมอที่ คุณภาพของส่วนต่าง ๆ ในวัตถุที่สวยงามเอื้ออำนวยต่อเอกภาพของมันหรือเอกภาพของวัตถุที่ตัดสินคุณภาพของมัน โดยคุณภาพและเอกภาพทั้งสอง อาจไม่ไปรวมกันได้เสมอ เพราะเหตุนี้เอง วัตถุที่กระจัดกระจายกับคุณภาพของส่วนต่าง ๆ จึงล้มเหลวในการก่อกำเนิดความรู้สึกแห่งความเบาใจ และความพึงพอใจ ซึ่งจริง ๆ แล้ววัตถุที่สวยงาม สื่อสารไปยังจิต ณ ที่นี้เอง ประเด็นสำคัญที่ได้ยกขึ้น ตามที่เป็นเอกภาพที่ได้กล่าวข้างต้นนั้น จะเป็นเอกภาพของรูปแบบหรือเอกภาพของเนื้อหา หรือเป็นเอกภาพของทั้งรูปแบบและเนื้อหาของวัตถุที่สวยงาม ที่จริงงานศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่ง มีรูปแบบของมันเองเช่นเดียวกับเนื้อหา หากวัตถุแห่งความงามมีชีวิตอยู่ในเอกภาพแล้ว เอกภาพนั้นจะต้องกระจายรูปแบบ เช่นเดียวกับเนื้อหาของมัน เอกภาพของรูปแบบโดยปราศจากเอกภาพของเนื้อหา หรือเอกภาพของเนื้อหาที่ปราศจากเอกภาพของรูปแบบที่จริงแล้วก็ป็นสาเหตุเกิดของความรู้สึกผัดผายที่แตกแยก และเพราะเหตุนี้เอง จึงล้มเหลวที่จะให้

กำเนิดความรู้สึกในสิ่งที่สวยงาม ประหนึ่งว่า มันขัดขวาง ความสงบเรียบร้อยของการพิจารณา ถึงความงามที่ถูกซาบซึ้ง มันก็ตามมาว่า วัตถุที่จะเป็นสิ่งสวยงาม เช่น บทประพันธ์ เพลง หรือ ภาพ ต่างก็ต้องการเอกภาพของทั้งรูปแบบและเนื้อหาเหมือนกับเป็นลักษณะพิเศษแห่งสภาวะวิสัย พื้นฐานเดิมของมัน

3. ความงามของวัตถุอย่างหนึ่ง ถูกกำหนดลักษณะไว้ด้วยภาวะสากล การชอบส่วนปัจเจกบุคคล กับความดึงดูดใจมิใช่เป็นส่วนประกอบความรู้สึกของสิ่งที่งาม วัตถุแห่งความงามมีการปรากฏต่ออินทรีย์ภาพอันสูงของจินตนาการ เป็นสิ่งเหนือความรู้สึกในทางงาม เพราะเหตุนี้ ก็อยู่เหนือลักษณะที่เป็นส่วนเฉพาะและมีความหลากหลายของความรู้สึกผัสสะ และด้วยเหตุนี้ จึงเป็นการบังคับ ความซาบซึ้ง จากจิตใจทุกดวง ความงามเป็นอุดมคติเสมอและมีธาตุอยู่อย่างหนึ่ง ซึ่งดึงดูดใจ เหมือนกับเป็นจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกันกับจิตทุกดวง ดังเช่น ดอกกุหลาบ พระอาทิตย์ กำลังขึ้น พระจันทร์วันเพ็ญ แต่ละอย่างต่างเป็นสิ่งที่น่าชื่นชมยินดีด้วยจิตใจทุกดวง เพราะในแต่ละอย่าง ก็มีลักษณะเด่นเฉพาะ ซึ่งเป็นเรื่องยากสำหรับจิตใจดวงใดดวงหนึ่งที่จะต่อต้านได้ และประการสุดท้ายก็คือว่า วัตถุที่สวยงามสิ่งหนึ่งถูกกำหนดลักษณะไว้ด้วยความที่ไม่น่าสนใจ ลักษณะที่ตามมาเหมือนกับ (หินปะการัง) จากภาวะสากลของความงาม วัตถุที่สวยงามอย่างหนึ่ง ถูกเฟ่งพินิจ โดยปราศจากการอ้างถึง ความน่าสนใจเฉพาะอย่างใด ๆ ของผู้เฟ่งพินิจนั้น สิ่งที่น่าสนใจทุกสิ่ง เป็นข้อชวนคิดของปัจเจกภาพ และความเป็นเฉพาะตัว หากวัตถุแห่งความงามอย่างหนึ่ง มีปรากฏ เป็นสากล มันก็จะเป็นอิสระแห่งความสนใจส่วนเฉพาะตัว หรือส่วนปัจเจกบุคคลเพื่อความรู้สึก เหตุผลทุกอย่างนั่นเอง ความงามของวัตถุอย่างหนึ่ง ถูกเฟ่งพินิจ และเป็นสิ่งให้ความสุขเปลितเปล็น เพื่อตัวมันเอง มันเป็นจุดหมายอย่างหนึ่งในตัวมันเอง และมีใช่เป็นวิถีทางเพื่อจุดหมาย เพราะฉะนั้น มันจึงเป็นคุณค่าเป็นคุณสมบัติภายในด้วยตัวมันเอง ความสนใจส่วนปัจเจกบุคคลซึ่งอยู่ที่มูลฐานแห่งคุณค่าด้านนอก ก็ไม่อาจมีสิ่งใดที่จะทำด้วยความงามของวัตถุอย่างหนึ่ง

มาตรฐานในการตัดสินคุณค่า

การรู้แจ้งด้วยตนเอง

ทฤษฎีว่าด้วยการรู้แจ้งตนเอง มิได้มีการจำกัดขอบเขตไว้กับสำนักศึกษาทางปรัชญามากมาย ผู้สนับสนุนขบวนการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะทางจริยศาสตร์ และสุนทรียศาสตร์ ดำรงอยู่เพื่อการพัฒนาบุคคลและสวัสดิภาพของสังคม ในการพัฒนาบุคคลเน้นในความเป็นปัจเจก-

บุคคลมาก และการพัฒนาสังคมเน้นการพัฒนาทางสังคม และก็ยังมีการแสดงและการย้ายที่แตกต่างกันอีกมาก มีประเด็นที่เป็นที่ยอมรับกันในทางปฏิบัติของบุคคล ผู้สนับสนุนทฤษฎีว่าด้วยการตระหนักรู้ตนเอง คือ

1. การตระหนักรู้ของตนเอง เป็นความดีที่สำคัญที่สุด ความเชื่อนี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อมั่นในใจว่า ยังมีชีวิตคุณค่าต่าง ๆ ต่อรูปแบบของชีวิตที่สูงกว่ารูปแบบที่ไม่มีชีวิต และเชื่อว่าบุคคลสูงกว่า ส่วนชีวิตมีเพียงอินทรีย์ต่ำกว่าระดับมนุษย์

2. การพัฒนาหน้าที่ของบุคคลเป็นเครื่องหมายที่พึงประสงค์ จุดหมายของการตระหนักรู้ตนเอง เป็นการพัฒนาอรรถาทั้งหมด ถ้ามนุษย์เป็นเพียงสัตว์ที่มีความรู้สึกอย่างเด่นชัดแล้ว ความดีสูงสุดของเขา ก็อยู่เพียงการมีชีวิตอยู่เพื่อสงวนรักษาความรู้สึกพึงพอใจไม่ให้สูญสิ้นไปเท่านั้น หากมนุษย์เป็นเพียงอินทรีย์อวัยวะรับสัมผัสทางชีววิทยา ที่แสวงหา การปรับปรุงที่นำพึงพอใจก็จะให้แก่สภาพแวดล้อมทางกายวัตถุของมันเท่านั้น การรับและการอยู่รอดก็กลายเป็นสิ่งที่ต้องแสวงหา

3. มนุษย์เป็นสัตว์สังคม และบุคลิกภาพของเขาเป็นผลผลิตของสังคม การแสดงออกในปัจจุบัน ทฤษฎีการรู้แจ้งตนเองเป็นเรื่องทางสังคม เช่นเดียวกับปัจเจกบุคคล ในการย้ายและทัศนคติ มนุษย์ไม่อาจดำรงชีวิตที่ติงามโดยโดดเดี่ยวแยกจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเองได้ ตัวตนที่แท้จริงก็คือตัวตนทางสังคม สวัสดิภาพส่วนบุคคลก็ผูกพันอยู่กับสวัสดิภาพสังคม ไม่มีการประสพผลสำเร็จที่ถาวรในตนเองได้โดยที่ไม่ต้องเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ของคนอื่น ๆ นี่ก็คือ บุคคลจะประสพผลสำเร็จได้ ก็เฉพาะต่อเมื่อเขาสร้างความสำเร็จให้เป็นไปได้สำหรับบุคคลอื่น ๆ ด้วยทั้งในทางจริยธรรม สุนทรียศาสตร์และการบันดาลใจทางเหตุผลเป็นต้นด้วย

การกำหนดคุณค่ามีการรู้แจ้งตนเองเป็นมาตรฐาน

ทฤษฎีการรู้แจ้งตนเอง ปรากฏแก่นักคิดมากมาย เพราะได้ตระหนักถึงคุณภาพซึ่งแตกต่างกันของมนุษย์ชาติและความรู้ธรรมดา ๆ ที่ถือว่ามีคุณค่าที่ค้ำกว่าหรือมากกว่า หากเราจะตระหนักรู้โดยตรงไปตรงมาถึงความแตกต่างระหว่างตัวบุคคลกับรูปแบบของชีวิตทั่วไป ไม่มีความพยายามลดคุณภาพของจิต หรือวิญญานให้เป็นเพียงพฤติกรรมทางร่างกาย การย้ายเรื่องหน้าที่ต่าง ๆ ที่เป็นเรื่องแตกต่างกันของมนุษย์ เป็นประเด็นหลักที่วิธีการนี้ จะถูกแยกออกจากลัทธิธรรมชาตินิยมกับจริยศาสตร์ทางชีววิทยา

ธรรมชาติด้านเหตุผล จริยธรรม สุนทรียศาสตร์และศาสนาของมนุษย์ คือสิ่งที่เป็นเอกภาพ

การวิวัฒนาการในระดับมนุษย์ซึ่งแสดงลักษณะนิสัยต่าง ๆ จะไม่อาจพบได้ในที่ใด ๆ มนุษย์ปรากฏที่จะเกี่ยวข้องกับทิศทางของความรู้สึกตนเองที่สำคัญกว่า และพลังงานอำนาจของญาณทัศนะทางศีลธรรมพร้อมกับการคิดทางมโนภาพ หมายความว่าความคิดและอุดมคติต่าง ๆ จะแสดงบทบาทเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาของมนุษย์ การวิวัฒนาการกำลังเกิดขึ้นบนพื้นฐานของการจุดลากจากข้างหน้า และไม่เพียงแต่เป็นผลของการผลักดันไปข้างหลัง จากจุดที่มองเห็นในความดิ้นรนเพื่อมีชีวิตอยู่ได้กลายเป็นสิ่งไม่เพียงพอโดยสิ้นเชิงแล้ว มีพลังอำนาจสร้างสรรค์อย่างหนึ่งในจักรวาลที่กำลังมุ่งไปหาความเป็นจุดรวมหมดยิ่งใหญ่ของชีวิต นั่นคือความดี ความจริง และความงาม ต่างก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในจุดรวมทั้งหมดนั้น

การวิจารณ์ต่าง ๆ ซึ่งได้มุ่งต่อต้านการรู้แจ้งตนเองในฐานะเป็นมาตรฐานหนึ่ง ก็ยึดเอาวิธีการแห่งการบรรลุถึงมาใช้เช่นว่า

1. ตัวตนอาจพบความพึงพอใจของมันในวิถีทางที่อาจเป็นสิ่งเลวร้ายทางศีลธรรม เช่นเดียวกับในวิถีทางที่ประกอบด้วยคุณค่าทางจริยธรรม ความสามารถและศักยภาพของมนุษย์บางอย่าง อาจนำไปสู่การประทุติที่เลวทรามและโหดร้ายได้ คนบางคนที่ได้สืบทอดมรดก ความสามารถต่าง ๆ ซึ่งจะไม่เป็นสิ่งที่น่าปรารถนา หากได้พัฒนาขึ้นในสังคมปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตาม โดยธรรมชาติของมนุษย์แล้ว มนุษย์เป็นสัตว์ที่ถูกสัญชาตญาณครอบงำน้อยที่สุด⁽¹⁾ สิ่งนี้เองทำให้มนุษย์ได้เปรียบมากกว่าชีวิตของสัตว์โลกชนิดอื่น คือทำให้ตนเองมีอิสรภาพในการคิดค้น และมีความเจริญก้าวหน้าอย่างมากมาย แต่ในขณะเดียวกัน การที่ถูกสัญชาตญาณครอบงำน้อยที่สุดนี้เอง ทำให้ฐานะของมนุษย์เสี่ยงมาก เพราะบทเรียนแห่งคุณค่าทั้งหลายในอดีตที่บรรพบุรุษได้สั่งสมด้วยวิธีการอันยากยิ่ง ตลอดเวลาแห่งการทดลอง และประสบการณ์ผิด ๆ ถูก ๆ มาหลายกัลป์ ไม่ใช่สิ่งตกทอดมาถึงโดยอัตโนมัติโดยผ่านทางยีนส์ แต่ถูกถ่ายทอดคุณค่ามาทางจิตสำนึกของคนแต่ละชั่วอายุคน โดยผ่านทางสายสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม หากสายสัมพันธ์นี้ขาดสั่นลง การลงทุนลงแรงของมนุษย์ในการถ่ายทอดปัญญาญาณของบรรพบุรุษ จะต้องกลับไปถึงครั้งล้านปี คือจะต้องเริ่มกันใหม่ทั้งหมด ในบรรดาสถาบันวัฒนธรรมทุกสถาบัน เพื่อการถ่ายทอดปัญญาญาณแห่งอดีตนั้น ยังไม่มีสถาบันใดที่พิสูจน์ได้ว่าแข็งแกร่งไปกว่าสถาบันศาสนา แม้บางครั้งบางคราวศาสนาจะมีพฤติกรรมแฝง ๆ อยู่บ้าง คือโดยปกติศาสนาก็มีวิธีการเป็นแบบอนุรักษนิยมเสมอ แต่การที่ศาสนาเป็นแบบอนุรักษนิยมนี้จะดีหรือไม่ ก็แตกต่างกันไปแล้วแต่กรณีในเรื่องคุณค่าที่มันรักษาไว้⁽²⁾

(1) Huston Smith, *The Religions of Man*; a Mentor Books, 1960 P. 100

(2) *Ibid.* P. 101

ในกรณีหนึ่ง สิ่งที่น่าสนใจในบางสิ่งบางอย่างภายนอกหรือเหนือตัวตนนั้น จะต้องเป็นสิ่งที่แข็งแกร่งกว่าสิ่งที่น่าสนใจในตัวตน ซึ่งแนวความคิดเรื่องสิ่งเหนือสามัญสำนึกของมนุษย์ เราจะเห็นได้ชัดจากช่วงสมัยของกรีกมาจนกระทั่งปัจจุบันที่เราได้ทราบว่า วิธีทางที่จะได้รับความสุขก็คือการลืมเรื่องความสูญนั้นเสีย วิธีทางที่จะพัฒนาตนเองเพื่อลืมอดีตในวัตถุและสาเหตุต่าง ๆ นั้น อยู่เหนือการพัฒนาของตัวตนนั้น หรือเพราะการรู้แจ้งเรื่องคุณภาพของบุคลิกภาพอันสูงสุดนั้น เราจะต้องไม่เป็นคนเห็นแก่ตัว แต่จะต้องมีความครุ่นคิดอย่างยุติธรรมสำหรับคนอื่น หรือสวัสดิภาพของมนุษย์โดยรวม ผู้ตรัสรู้ทางจิตวิญญาณที่สำคัญเป็นจำนวนมาก ได้กระตุ้นเตือนให้มนุษย์เลิกละความยึดถือตนเอง หรือให้ทำลายความยึดถือตัวเองไปในการอุทิศตนเพื่อเหตุอันยิ่งใหญ่กว่า แม้กระทั่งชีวิตของตนเอง การเลิกละการยึดถือตนเองโดยอาศัยความจงรักภักดีต่อการกิจอันยิ่งใหญ่ นั้นอาจเป็นวิธีทางที่จะบรรลุถึงความเต็มเปี่ยมของชีวิตได้

เรื่องโคกนาฏกรรมแห่งชีวิตทางศีลธรรม ซึ่งใช้เป็นหลักในการครุ่นคิดถึงสิ่งที่ดีที่สุดในตัวเราเอง กลายเป็นรากเหง้าของความชั่วร้าย ก็เป็นสิ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ หากจุดหมายของชีวิตทางศีลธรรม เป็นการปลุกฝังคุณธรรมลงในตัวตนนั้นได้ มันอาจเป็นสิ่งหลีกเลี่ยงได้ก็เฉพาะหากความสนใจได้ถูกหันเหออกไปจากคุณสมบัติต่าง ๆ ของศีลธรรมและสติปัญญา ของอดีต เพื่อจุดหมายที่อยู่เหนือตัวตนนั้น หากจะมีเพื่อเป็นวัตถุประสงค์แห่งการอุทิศตนอันประเสริฐ มันจะต้องเป็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งอื่นจากตัวตน คืออื่นจากความหลุดพ้นของตนเอง อื่นจากคุณธรรมของตนเอง หรือความภาคภูมิใจ หรือความเลิศจิต หรือความสมบูรณ์ หรือความศักดิ์สิทธิ์ของตนเองนั้นเอง ความหลุดพ้นทางศีลธรรมของมนุษย์ ก็อยู่ในการมีวัตถุต่าง ๆ ที่อยู่เหนือตัวเขาเอง ในการแสวงหาสิ่งที่เขาปล่อยวางตัวเองได้ วัตถุต่าง ๆ ที่จะรักษาโครงสร้างภายในของความบริสุทธิ์สะอาดของตัวตนไว้ โดยปราศจากการทำความบริสุทธิ์สะอาดในตัวมันเองที่เป็นจุดหมาย

ผู้สนับสนุนฤษฎีการรู้แจ้งตนเอง ยังได้ย้ำถึงสวัสดิภาพของมนุษย์ คือ ความรู้สึกของชุมชนพร้อมกับสิ่งที่พวกเขาเรียกตัวตนอันกว้างใหญ่ของมนุษย์ด้วย โดยเชื่อว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม และไม่มีกรู้แจ้งที่แท้จริงใด ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาของคนอื่น ๆ โดยเหตุนี้ ความเห็นแก่ตัว จึงเป็นสิ่งทำลายกรู้แจ้งของตัวตนนั้น คุณค่าต่าง ๆ ทั้งในทางศีลธรรม จริยธรรม และสุนทรียภาพ จึงเป็นสิ่งประสานรวมอยู่ในตัวมนุษย์ทั้งปัจเจกบุคคลและสังคม

คุณค่าทุกอย่างมีอยู่ในความรู้สึกสุนทรีย์

คุณค่าตามความหมายรอง หรือทางอัตวิสัย (Subjective) นั้นถือว่า ผลงาน เป็นศัพท์เชิง

ดูหมิ่นเหยียดหยาม และบทละครเป็นคำที่นำสรรเสริญ คนทุกคนรู้สึกความสง่างามพื้นฐาน และ ความสำคัญของสิ่งต่าง ๆ ในการจินตนาการ ไม่รื้อรื้อที่จะรับเอาการจำแนกประเภท ที่จะเรียก ชื่อมันว่าเป็นบทละคร แต่เราก็ชี้แจงไม่ได้ว่าสิ่งเหล่านั้นไม่มีคุณค่า แต่ว่า คุณค่านั้นเป็นคุณค่า ที่เป็นสาร์ตอะภายใน คุณค่าในสิ่งต่าง ๆ นั้นเอง เป็นสิ่งหนึ่งในแหล่งกำเนิดของค่าทั้งหมด ใน สภาพที่ปรากฏคุณค่าทุกอย่าง จะต้องเป็นคุณค่าที่เป็นสาร์ตอะภายในอย่างสูงสุด สิ่งที่เป็นประโยชน์ เป็นสิ่งที่ดี เพราะเหตุแห่งความดีเลิศในผลต่าง ๆ ของมัน แต่คุณค่าเหล่านี้ บางแห่งก็จะต้อง สูญเสียไปเป็นเพียงสิ่งมีประโยชน์ในทางตรงกันข้าม หรือเป็นเพียงสิ่งดีเลิศในฐานะเป็นวิถีทาง แห่งจุดหมาย ในบางแห่งเราจะต้องบรรลุถึงสิ่งที่ดี ซึ่งดีอยู่ในตัวมันเอง และดีเพื่อตัวมันเองด้วย กระบวนการรวมอื่น ๆ ทั้งหมดเป็นกระบวนการที่ปราศจากเหตุผล และเป็นกระบวนการที่เป็น ประโยชน์ของวัตถุลงตาอันดับแรกของเราด้วย เราก็มาถึงองค์ประกอบที่สอง ในความแตกต่าง กันระหว่าง คุณค่าทางสุนทรีย์กับคุณค่าทางศีลธรรม ซึ่งรับเอาความมีอยู่ในปัจจุบันของมัน

หากเราพยายามเปลี่ยนย้ายความเลวร้ายต่าง ๆ ทั้งหมดออกไปจากชีวิต เช่นเดียวกับการ จินตนาการที่รู้จักกันดีได้ดำเนินการในโอกาสต่าง ๆ กัน เราจะพบได้เพียงเล็กน้อย แต่ความพึงพอใจ ทางสุนทรีย์จะยังคงมีอยู่เพื่อสืบเนื่องความสุขที่สมบูรณ์ ความชอบใจในความปรารถนาและความ หิวกระหาย ในสิ่งที่เราวางความสุขแบบโลกวิสัยไว้เป็นส่วนสำคัญ ตัวมันเองก็รับเอารสชาติ ทางสุนทรีย์ไป เมื่อเราเปลี่ยนย้ายความเป็นไปได้ของความสุขเสียหรือความเปลี่ยนแปลงแล้ว อะไรล่ะที่ทำให้ชาวโอลิมปัสได้รับเกียรติในสิ่งหนึ่ง หรือทำให้เทพเจ้าสูงสุดในสรวงสวรรค์ บุษบา เทพเจ้า นอกจากความมีรูปร่างปรากฏเป็นตัวตน ในการอ้างเหตุผลนิรันดร์ที่เป็นสาร์ตอะต่าง ๆ เช่นความงามที่ทำให้เราเป็นสุขในการพิจารณา ความประเสริฐเลิศล้ำของสวรรค์ ไม่อาจกำหนด เป็นสัญลักษณ์เป็นอย่างอื่นได้มากไปกว่าอาศัยความสว่างไสวและดนตรี แม้แต่ความรู้ในเรื่อง ความจริงที่นักทฤษฎีเป็นจำนวนมากได้สร้างสาร์ตอะแห่งการเห็นเป็นสิ่งที่น่าปิติยินดี ก็เป็นความ ชื่นชมยินดีในทางสุนทรีย์ด้วย เพราะเมื่อความจริงไม่มีประโยชน์ในทางปฏิบัติได้ต่อไปแล้ว ความจริง ก็จะกลายเป็นภาพภูมิประเทศอย่างหนึ่งไปเท่านั้น ความปิติยินดีในความจริงนั้นแหละคือคุณค่า ทางจินตนาการ และเป็นคุณค่าของความจริงในด้านสุนทรีย์ ในประเด็นนี้ ถือเอาสาระสำคัญ ทางด้านสุนทรีย์ เป็นกิจกรรมสำคัญที่ให้ความพึงพอใจเป็นคุณค่า

อนึ่ง การจะลดคุณค่าทั้งหมดลงเป็นความซาบซึ้งโดยตรง เพื่อพฤติกรรมแห่งประสาท สัมผัสหรือพฤติกรรมของชีวิต มันก็เป็นสิ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้เป็นการขัดแย้งจิตใจในด้านเหตุผลนิยม

อย่างจริงจัง คุณค่าเหล่านี้ เข้ามาแทนที่ที่จะนำไปสู่ความปลดปล่อยความดีทางสุนทรีย์ให้ออกไปจากความยุ่งเหยิงต่าง ๆ ในทางปฏิบัติ พร้อมกับสถาปนาตนเองขึ้นในฐานะเป็นคุณค่าบริสุทธิ์และเป็นคุณค่าด้านบวก การวิเคราะห์ปัญหาจึงมักนำไปสู่การปฏิเสธคุณค่าดีต่าง ๆ ที่บริสุทธิ์และเป็นด้านบวกโดยสิ้นเชิง ในหมู่นักคิดเหล่านี้ โดยปกติก็มักถือว่า คุณค่าทางศีลธรรมเป็นคุณค่าชีวิตภายในและเป็นคุณค่าประเสริฐสุด และเพราะคุณค่าทางศีลธรรมเหล่านี้ จะไม่เกิดขึ้นนอกจากเพื่อความเป็นอย่างอยู่หรือ ความจวนแจของความเร็วทางกายภาพเท่านั้น พวกเขาที่ยังอึดอัดซึ่งขัดกัน ซึ่งปราศจากสิ่งที่ดีไม่ว่าจะเป็นสิ่งเลวร้ายอะไรก็ตามที่สามารถรับรู้ได้

ความต้องการแก้ตัวที่รุนแรงนั้นไม่มีข้อสงสัยเลยที่จะช่วยในสถานะนี้ได้ จากลมหายใจของฤดูใบไม้ผลิหรือสายตาของสัตว์โลกที่มีกำเนิดมาอย่างดี ควรจะเพียงพอที่จะขจัดมันออกไป อารมณ์ร้ายทางจริยธรรมและเครื่องพันธนาการต่าง ๆ ในการจินตนาการ ขัดขวางมันที่จะพิจารณา ทบทวนข้อสันนิษฐานเดิม และรับรู้ว่าคุณค่าศีลธรรมนั้นเป็นวิถีทาง มีใช้จุดหมาย นั่นคือโทษของการไม่ยอมรับของมนุษย์ และเป็นผลของบาปดั้งเดิมของความไม่เหมาะสมเป็นความกดดันความประพฤติของมนุษย์ ภายในข้อจำกัดต่าง ๆ ที่คับแคบในความปลอดภัยและที่เป็นไปได้ก็เป็น การขจัดอันตราย ขจัดความทุกข์ยาก ขจัดโอกาสแห่งความสงสาร และความต้องการศีลธรรมก็สูญหายไปแล้ว ที่กล่าวว่า คุณจะไม่เป็นอะไรเลย ก็จะเป็นสิ่งไม่เข้าเรื่องไปเสีย

แต่การจัดการรับรู้ที่ออกไป จะไม่เป็นการดับสูญของชีวิต ประสาทสัมผัสก็ยังคงเป็นสิ่งเปิดเผยอยู่ยังมีสัญชาตญาณต่าง ๆ รวมอยู่ด้วย และนำเอาสัตว์โลกทั้งหมดไปสู่การดำรงอยู่ และการยึดถือที่ทำให้เหมาะสมได้ ความหลากหลายของธรรมชาติ และความไม่มีที่สิ้นสุดของศิลปะพร้อมกับมิตรภาพของเพื่อน ๆ ของเรา ก็จะทำให้เวลาว่างแห่งชีวิตในอุดมคตินั้นเต็มเปี่ยม เหล่านี้เป็นองค์ประกอบต่าง ๆ ของความสุขฝ่ายบวกของเรา คือสิ่งต่าง ๆ ในท่ามกลางสิ่งรบกวน และความไร้สาระเป็นจำนวนพันนั้น ต่างก็ทำประโยชน์ที่เป็นผลกำไรในการดำรงชีวิตให้แจ่มแจ้งชัดเจนได้

การจำกัดความหมายเรื่องความงาม

การให้คำจำกัดความหมายเรื่องความงาม ที่จะเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เป็นเรื่องยาก เพราะขึ้นอยู่กับทรรศนะของแต่ละคนที่ยอมรับและเข้าใจ และแปลความหมายความเห็นและความเข้าใจ ในความรู้สึกของตนเองอย่างไร แม้ในการมองเห็นสิ่งเดียวกันในหมู่มนุษย์หลายคน ย่อมแสดง

ความรู้สึกไม่เหมือนกัน ความโน้มเอียงทางความคิดในความรู้สึกต่อสิ่งนั้น ยังมีปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบที่สลับซับซ้อนอีกมากมาย เช่นสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม ระดับการศึกษาอบรม รวมทั้งรสนิยมส่วนตัวอีกเป็นต้น ในเรื่องนี้ ทำให้เรานึกย้อนกลับไป หาความคิดของกลุ่มไซไฟลด์ ที่ว่ามนุษย์เป็นเครื่องวัดของสรรพสิ่ง ก็หมายความว่า การตัดสินความงามคืออะไร ก็ขึ้นอยู่กับความรู้สึกของคนแต่ละคนที่เขาเองรู้สึก และตัดสินตามความรู้สึกและเหตุผลของตน จึงได้กลายเป็นเรื่องอัตวิสัยของปัจเจกบุคคลไป ทั้ง ๆ ที่ตามความเป็นจริง ในเรื่องสัจธรรมสูงสุดนั้น เป็นเรื่องของการตัดสินที่เป็นมาตรฐาน แต่ปัจเจกบุคคลที่เป็นมาตรฐานนั้น เป็นบุคคลที่ได้รับการพัฒนาในด้านคุณสมบัติจิตวิญญาณที่ถึงเป้าหมายแล้วเท่านั้น อย่างเช่นศิลปินที่แท้จริงหรือหมูนักบุญหรือพระอรหันต์ทั้งหลาย นั่นเอง ที่เป็นปัจเจกบุคคลที่ข้ามพ้นวิสัยสามัญของมนุษย์ โดยไม่ต้องอิงอาศัยความจริงสัมพัทธ์ ซึ่งเป็นสิ่งสมมุติบัญญัติที่ใช้กันอยู่ในโลกอีก ที่กล่าวถึง ความงาม ความดี ความจริง ก็เป็นเพียงใช้เป็นสื่อถ่ายทอดความหมายให้รู้กันเท่านั้น

ปัจจุบัน เราได้มาถึงคำจำกัดความหมายเรื่องความงาม ที่ใช้เป็นสื่อถ่ายทอดกันในหมู่มนุษย์ตามข้อกำหนดการวิเคราะห์ที่เป็นผลสำเร็จ และความคับแคบของมโนภาพนั้น นับเป็นคุณค่าในด้านบวก เป็นคุณค่าที่เป็นสารัตถะ เป็นคุณค่าที่มองเห็นได้ แต่ในภาษาทางวิชาการ ก็ยังเป็นความหมายในการจำกัดความอยู่ระดับธรรมดาสามัญ นั่นคือ ความงามได้แก่ ความเพลิดเพลินพอใจที่ยอมรับกันในฐานะเป็นคุณภาพของสิ่ง

คำจำกัดความหมายนี้ มุ่งจะแสดงให้เห็นข้อสรุปความหลากหลาย ในความแตกต่างกัน และเป็นข้อพิสูจน์ที่ควรกำหนดไว้อย่างชัดเจน ความงามเป็นคุณค่าชนิดหนึ่งกล่าวคือ ความงามมิใช่สัญชาตญาณในวัตถุแห่งข้อเท็จจริง หรือในความสัมพัทธ์ นั่นก็คือ ความงามเป็นอารมณ์ ได้แก่ความเสนาหาในธรรมชาติที่เป็นความจงใจ และเป็นความซาบซึ้ง วัตถุชิ้นหนึ่ง ไม่อาจเป็นสิ่งสวยงามได้ หากมันไม่อาจให้ความพึงพอใจแก่ใคร ๆ ได้ นั่นคือ ความงามที่ปรากฏต่อสิ่งที่คนทุกคนไม่เห็นแตกต่างกันว่าเป็นสิ่งขัดแย้งตามศัพท์นั้น

อนึ่ง คุณค่านี้เป็นคุณค่าในด้านบวก เป็นความรู้สึกของการปรากฏมีของสิ่งที่ดีสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือแม้ในความอัปมงคล ก็ปรากฏเป็นความขาดหายไปของคุณค่านั้น คุณค่าไม่เคยเป็นสัญชาตญาณในเรื่องความเลวร้ายฝ่ายบวกเลย ทั้งไม่เคยเป็นคุณค่าฝ่ายลบด้วย สิ่งที่เราได้รับพร้อม ๆ กับความรู้สึกถึงความงามนั่นเอง คือ ผลกำไรอันบริสุทธิ์ที่มีได้นำความเลวร้ายมาพร้อมกับตัวมันเองเมื่อสิ่งอัปมงคลสูญสลายไปเป็นความสนุกเพลิดเพลินขบขัน หรือเพียงเป็นสิ่งไม่น่าสนใจและ

กลายเป็นสิ่งน่ารังเกียจ แต่ที่จริงแล้ว มันก็กลายเป็นความเลวร้ายในด้านบวกนั่นเอง แต่เป็นความเลวในทางศีลธรรมหรือในทางปฏิบัติในศาสนา มิใช่เป็นความเลวร้ายในทางสุนทรีย์ ในทางสุนทรียศาสตร์ที่เรากำลังกล่าวถึงนี้เป็นความจริง แต่เป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนในทางจริยศาสตร์ ที่จริงแล้ว ความชั่วนั้นก็มิใช่อะไรอื่น นอกจากความขาดหาย หรือความไม่ปรากฏของความดีนั่นเอง เพราะแม้แต่ความน่าเบื่อหน่ายรำคาญและความหยาบคายของชีวิต ที่ปราศจากความงดงามนั้นก็มิใช่เป็นสิ่งอัปมงคลในตัวมันเองมากเท่า ๆ กับที่น่าเศร้าใจ และน่าละอายอะไรนัก ความขาดหายไปหรือความไม่ปรากฏมีของสิ่งในด้านสุนทรีย์นั้น ก็คือความเลว หรือความชั่วทางศีลธรรม กล่าวคือความเลวทรามในทางสุนทรีย์นั้น เป็นเพียงสิ่งสัมพัทธ์ คือเป็นวิถีทางของความดีทางสุนทรีย์น้อยกว่าที่มีความหวังไว้ในเวลาและสถานที่เท่านั้น ไม่มีรูปแบบใด ๆ ในตัวเองที่ให้ความทุกข์ยาก แม้ในบางรูปแบบจะให้ความทุกข์ได้โดยเป็นสาเหตุของการสะเทือนใจในความประหลาดใจ แม้ในขณะที่มันจะเป็นสิ่งสวยงามอย่างแท้จริงก็ตาม ในเรื่องนี้ ยอร์ช ลันดาเยนา ได้ให้ข้อเปรียบเทียบไว้ว่า เป็นเสมือนกับมารดาได้พบลูกสุนัขตัวผู้ที่งดงาม อยู่ในเปลลูกของเขอนั่นเอง ที่ความลำบากใจของเธอ จะไม่เป็นสิ่งสุนทรีย์ตามธรรมชาติของมัน

อนึ่ง ความพึงพอใจนี้ จะต้องไม่อยู่ในผลประโยชน์ของวัตถุ หรือเหตุการณ์ แต่จะอยู่ในสัญชาตญาณโดยตรงของมันเอง อนึ่ง ความงามคือความดีสูงสุด คือสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ทำให้ความพึงพอใจในหน้าที่ตามธรรมชาติ ตามความต้องการพื้นฐาน หรือความสามารถของจิตใจของเรา โดยเหตุนี้เอง ความงามจึงเป็นคุณค่าในฝ่ายบวกอันเป็นสาร์ตละ ซึ่งก็คือความพึงพอใจนั่นเอง ในกรณีสิ่งแวดล้อมทั้งสองนี้ ได้แยกขอบเขตของสุนทรียศาสตร์ออกจากขอบเขตของจริยศาสตร์ไว้เพียงพอแล้ว โดยปกติ เราถือว่า คุณค่าทางศีลธรรม เป็นคุณค่าฝ่ายลบและเป็นคุณค่าห่างไกลเสมอ เพราะศีลธรรมจำต้องปฏิบัติด้วยการหลีกเลี่ยงความชั่วและปฏิบัติความดี นั่นก็หมายความว่าสุนทรียศาสตร์จำต้องปฏิบัติด้วยความสนุกเพลิดเพลิน รื่นเริงบันเทิงใจ

ประการสุดท้าย ความพึงพอใจทางประสาทสัมผัส แยกจากสัญชาตญาณแห่งความงาม เช่นเดียวกับความรู้สึกผัสสะโดยปกติ เป็นสิ่งแยกออกจากสัญชาตญาณฉะนั้น ด้วยการชี้ให้เห็นองค์ประกอบต่าง ๆ และปรากฏในฐานะเป็นคุณภาพของสิ่งต่าง ๆ มากกว่าความรู้สึกสำนึก การผ่านพ้นไปจากความรู้สึกผัสสะไปถึงสัญชาตญาณนั้นเป็นเรื่องค่อย ๆ เป็นไป และในแนวทางนั้นเองก็อาจมีการมองย้อนหลังบ้าง ดังนั้น ในความรู้สึกผัสสะจึงมีความงามและความพึงพอใจ ไม่มีเส้นขีดแบ่งตายตัวไว้ระหว่างสิ่งทั้งสองสิ่งนั้น แต่ขึ้นอยู่กับขีดขั้นในสิ่งที่เราพูดถึงความรู้สึกของเราที่ได้บรรลุ

ถึงสิ่งที่เรากล่าวว่า มันทำให้เรารู้สึกพึงพอใจหรือมันเป็นสิ่งสวยงาม หากเรามีความรู้สึกในตนเองพร้อม ๆ กับเป็นนักวิจารณ์อยู่ในตัวด้วย บางทีเราอาจใช้วลีที่มีแรงเร้าเตือนและมีความรู้สึกอ่อนไหวที่จะใช้วลีอื่น ความพึงพอใจเป็นสิ่งห่างไกล แต่มีความผูกพันอันลึกไม่พัน คือจะปรากฏเป็นวัตถุประสงค์มากกว่า และเอกภาพของความพึงพอใจทั้งสองก็จะสร้างความงามเป็นสิ่งเดียวกัน

อนึ่ง เราได้พบเห็นอยู่เสมอว่า บุคคลได้เพิ่มการประดับตกแต่งตัวเองโดยใช้สีทาทึบ ๆ ก็เป็นแต่เพียงแสดงความรู้สึกต่าง ๆ ทางประสาทสัมผัสที่มีอยู่เดิมในธาตุแห่งความงามและความเป็นจริง และในขณะที่ความจริงคือความประสานร่วมกันของสัญชาตญาณต่าง ๆ เพราะฉะนั้น ความงามจึงเป็นผลแห่งการประสานร่วมกันของความพึงพอใจต่าง ๆ ด้วย หากสี แบบ และความเคลื่อนไหวเป็นสิ่งสวยงามได้จริง โดยปราศจากความหวานชื่นของกลิ่นแล้ว จะมีความจำเป็นอย่างมากสักเพียงไรที่สิ่งเหล่านี้จะมีเพื่อความหวานชื่นในตัวเองที่จะกลายเป็นสิ่งสวยงาม หากเรามีน้ำหอมอยู่ในกระดิกน้ำ จะไม่มีใครเลยคิดที่จะเรียกว่ามันสวยงาม นั่นคือ มันจะให้ความรู้สึกทางประสาทสัมผัสที่แยกออกไปไกลมากและสามารถควบคุมได้ จะไม่มีสิ่งใด ๆ ที่อาจมีการรวมเข้ากันได้ง่าย นอกจากมีแต่ปล่อยให้ล่องลอยไป และมันอาจเพิ่มเสน่ห์ชวนใจทางประสาทสัมผัสอย่างอื่นให้แก่สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งตระหนักรู้ได้ในขณะเดียวกัน และช่วยสร้างให้สิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นสวยงาม เพราะฉะนั้นความงามจึงเป็นสิ่งมีการประกอบกันขึ้นโดยการถ่ายทอดวัตถุของความพึงพอใจ ความงามจึงเป็นความสุขพึงพอใจที่ได้รับการถ่ายทอดมา

ระพินทรนาถ ฐากูร เชื่อว่า ความงามมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง และความจริงก็มีอยู่ทุกหนทุกแห่ง เพราะฉะนั้น ทุกสิ่งจึงเป็นวัตถุแห่งความรู้ของเรา ความงามเป็นสิ่งมีอยู่อย่างไม่จำกัด โดยเหตุนี้ทุกสิ่งจึงเป็นสิ่งที่สามารถให้ความสุขแก่เรา แต่ในเรื่องนี้ก็มีปัญหาตามมาว่า ก็ถ้าหากความงามมีอยู่ทุกหนทุกแห่งแล้ว อะไรล่ะคือความอัปลักษณ์ ระพินทรนาถได้ให้คำตอบไว้เช่นเดียวกันว่า ความไม่จริงเป็นสิ่งมีอยู่อย่างแน่นอน นั่นคือไม่ใช่เป็นสิ่งมีอยู่ในระบบของสิ่งสากล แต่เป็นสิ่งมีอยู่ในพลังอำนาจแห่งความเข้าใจของเราเอง เหมือนกับเป็นส่วนประกอบฝ่ายลบของมันนั่นเอง ในทำนองเดียวกันนี้ ก็มีความอัปลักษณ์อยู่ในการแสดงความงามที่ผิดรูปไปในชีวิตของเรา และในศิลปะของเราที่ได้มาจากความรู้แจ้งที่ไม่สมบูรณ์ในความจริง อนึ่ง เราอาจตั้งชีวิตของเราฝึกกฎของความจริง ซึ่งมีอยู่ในตัวเราและมีอยู่ในทุกคน เพราะฉะนั้น เราสามารถให้ความอัปลักษณ์เกิดขึ้นได้ โดยการสวนทางกันกับ กฎนิรันดร ของการประสานกลมกลืนที่มีอยู่ทุกแห่งหน จากที่กล่าวมา ก็ชัดเจนแล้วว่า ระพินทรนาถ ฐากูรมิได้แสดงสถานะแห่งภววิทยาใด ๆ ไว้เพื่อสิ่งมิใช่

คุณค่าเลย คุณค่าต่าง ๆ เป็นเรื่องสภาวะวิสัย (objective) แต่สิ่งมิใช่คุณค่า เป็นเพียง การสร้างสรรค์ของอัตวิสัย (subjective) แล้วทำไมอัตวิสัยจึงสร้างและปล่อยตัวเองลงไปคุณค่าเล่า ก็เป็นสิ่งที่เป็นไปได้อยู่ว่า จินตกรีกก็ยังไม่มีความตอบที่น่าพอใจในเรื่องนี้ เขาพอใจที่จะแสดงให้ทราบว่า การสร้างสรรค์ของคุณค่านั้นก็อาศัยสิ่งจำกัดในตัวมนุษย์ สิ่งนั้นคือมายาใช่หรือไม่ แต่ที่จริงแล้ว เป็นเรื่องไม่เหมาะสมที่จะยอมรับเอาความคิดเรื่องมายาเข้ามาในปรัชญาของเขา

ไม่มีภาวะจำเป็นทั้งทางฟิสิกส์หรือทางชีววิทยาใด ๆ สามารถก่อให้เกิดความงามได้ มีข้อแตกต่างกันที่สำคัญมากระหว่างมนุษย์กับสัตว์ ที่จะเป็เหตุผลอธิบายในเรื่องความงามนี้ได้ กล่าวคือ สัตว์นั้นผูกพันอยู่ภายในภาวะจำกัดแคบ ๆ ในภาวะจำเป็นต่าง ๆ ของมัน แต่มนุษย์ไม่มีเช่นนั้น กิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์มีได้มุ่งหมายไปเฉพาะที่จะรักษาอัตตา หรือเผ่าพันธุ์ของตนเองไว้เท่านั้น ยังมีวิถีทางที่กำหนดไว้กว้างขวาง รอบล้อมภาวะจำเป็นต่าง ๆ ของเขาไว้ อันเป็นสิ่งที่เขามีวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ที่เป็นจุดหมายในตัวเขาเอง กองทุนที่อุดมสมบูรณ์ของพลังงานแห่งอารมณ์ที่มนุษย์มีอยู่นั้น ก็มีได้เป็นสิ่งเอื้ออำนวยประโยชน์ในการรักษาอัตตาหรือเผ่าพันธุ์ทั้งหมด จำนวนพลังที่เหลือล้นนั่นเอง ได้แสวงหาทางออก โดยการสร้างสรรค์ศิลปะขึ้น ในขณะที่ความงามมิใช่สิ่งแห่งภาวะจำเป็น คือความงามนั้นไม่อาจวัดได้ด้วยความเป็นประโยชน์ จำนวนพลังเหลือล้นในตัวมนุษย์นั้นไม่อยู่ในกฎของประโยชน์ พลังนั้นสร้างออกมาจากความเต็มเปี่ยม มิใช่จากความต้องการอยาก ความรู้สึกต้องการของเรา บรรเทาความพึงพอใจซึ่งโน้มเอียงไปในความสนุกเพลิดเพลิน แต่ในการสร้างสรรค์และความซาบซึ้งความงามนั้น เรามีความสุขอย่างแท้จริง มิใช่ความสนุกเพลิดเพลิน เช่น เมื่อเราซาบซึ้งสิ่งที่สวยงามในธรรมชาติ เรารู้ชัดเจนในความรู้สึกในความคุ้นเคยกับมันโดยมิได้แยกกัน สิ่งหนึ่งในตัวเขากับสิ่งหนึ่งในวัตถุเป็นเอกภาพรวม ครอบงำที่มนุษย์ยังไม่อาจยกเอาความสัมพันธ์ในเอกภาพระหว่างตัวเขาเอง กับสิ่งที่เหลือในธรรมชาติได้แล้ว ครอบงำนั้นเขาก็ยังไม่สร้างสรรค์ และไม่อาจชื่นชมยินดีความงามได้

และก็มีจุดปัญหาด้วยว่า หากความงามเป็นเอกภาพ มันก็เป็นเอกภาพที่ว่างเปล่าใช่ไหม ต่อปัญหานี้รพินทรนาถ ฐาคุร ไม่เชื่อในเอกภาพที่ว่างเปล่า ซึ่งเป็นเช่นเดียวกับเอกลักษณ์ที่ว่างเปล่า ตามทรรศนะเขาเห็นว่าเอกภาพนั้นจะต้องแสดงตัวเองโดยความหลากหลายต่าง ๆ ในการยอมรับเอาทรรศนะของเขานี้เอง อาจตรงกับทรรศนะของโบซันควีท (Bosanquet) นักคิดจิตนิยมของอังกฤษที่เขียนไว้ในฐานะเป็นยอดเรื่องสาเหตุแห่งจักรวาลทางวัตถุธรรมว่า โลกหรือจักรวาลเป็นระบบของจำนวนต่าง ๆ จำนวนทุกจำนวนนั้นเองเป็นเงื่อนไขอย่างแน่แท้ แต่กระนั้น

ก็สนับสนุนต่อเอกภาพของสิ่งรวม (The Whole) โดยเหตุแห่งคุณลักษณะพิเศษต่าง ๆ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นลักษณะแตกต่างของมัน สิ่งสากลตามแบบของโลก อ้างถึงความหลายหลากของเนื้อหาสาระภายในจำนวนทุกจำนวน ในฐานะที่สิ่งสากลในรูปแบบขั้นที่ปฏิเสธรมัน ความหลายหลากอย่างหนึ่งที่ตระหนักรู้ได้ว่า เป็นเอกภาพ มหาภาพก็เป็นแหล่งอิงอาศัยของอนุภาพ เป็นแบบของสิ่งสากลด้านรูปธรรม ธรพินทรนาถ ฐาคุรได้อธิบายเอกภาพในความหลากหลาย โดยยกตัวอย่างแสดงเป็นข้อเปรียบเทียบให้เห็น คือ ดอกกุหลาบ แสดงเอกภาพนั้นในตัวมัน โดยอาศัยรูปแบบของมันรวมทั้ง ขนาด ความอ่อนหวานสดชื่น ความเท่าเทียมกันและดุลยภาพของส่วนต่าง ๆ อย่างมากมายของมัน นี่ก็คือเหตุผลที่ว่า ทำไมดอกกุหลาบจึงไม่เป็นเพียงข้อเท็จจริงเท่านั้น แต่มันยังเป็นสิ่งมีความงามอยู่ด้วย

คำว่า ความงามคือความจริง ความจริงคือความงาม เป็นการยืนยันที่มีชื่อเสียงของ จอห์น คีตส์ (1795-1821) กวีเอกและนักปรัชญาชาวอังกฤษ ผู้มีคำสอนว่า จิตมนุษย์มุ่งไปสู่ภาวะอสังกัมพหุ มนุษย์จึงไม่อาจมีความสุขสงบสุขได้กับสิ่งสัมพัทธ์ต่าง ๆ ซึ่งได้สร้างความประทับใจที่ลึกซึ้งในจิตใจของจินตกวี หมู่พระมุนีในยุคอุปนิษัของอินเดียก็เช่นกัน ได้ประกาศว่า อะไรก็ตามที่แสดงตัวมันเอง ก็แสดงได้เฉพาะความสุขเท่านั้น ความสงบสุขนั่นเองก็อยู่ในความงาม และความสุขก็อยู่ในความจริงด้วย แล้วอะไรล่ะเป็นความจริง สิ่งที่เรามุ่งหมายถึงในการแสวงหา หรือในเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ของเราใช่ไหม หรือเป็นสิ่งที่เราได้รับโดยสติปัญญาของเรา ธรพินทรนาถ ฐาคุรเรียกความจริงด้านสติปัญญาว่าเป็นความจริงบางส่วน แต่ความจริงที่แท้จริงนั้นจะบรรลุถึงได้มิใช่ด้วยสติปัญญา แต่ด้วยสหัญญาณ (intuition) ความรู้ทางสติปัญญาแห่งเหตุผลเป็นความจริงบางส่วน เพราะสติปัญญาแห่งเหตุผลของเราเป็นอุปกรณ์ชนิดหนึ่ง เป็นเพียงส่วนหนึ่งของเรามันอาจรายงานให้เราทราบถึงสิ่งต่าง ๆ ที่สามารถแบ่งแยกและวิเคราะห์เหตุผลได้ แต่ความจริงที่แท้จริงนั้นก็เหมือนความงามที่แท้จริง คือเป็นสภาพรวมที่สมบูรณ์ที่มันจำเป็นต้องเป็นสิ่งที่รู้แจ้งได้โดยภาวะรวมของเรานั้นเอง จำต้องเป็นสิ่งที่รู้แจ้งได้โดยความสุขและความรัก

ความงามและความจริง เป็นสิ่งต่อประสานกันได้อย่างสูงสุดก็ด้วยความดี ในฐานะที่เป็นหนทางสำหรับเดินนั่นเอง ในชีวิตธรรมดา ๆ ของเรา เราจะพบความดี เป็นสิ่งตรงกันข้ามกับความเลวร้าย และยังมีความขัดแย้งกันระหว่างสิ่งสองสิ่งนี้เสมอ ความดีนี้อาจเป็นจริงแห่งชีวิตการปฏิบัติของเรา ที่เราได้รับการชี้แนะโดยมาตรฐานแห่งประโยชน์ แต่ความดีที่แท้จริงอยู่พ้นวิสัยแห่งการคิดพิจารณาถึงประโยชน์และภาวะจำเป็นโดยประการทั้งปวง มีอยู่เสมอที่พวกนักศีลธรรม

แสดงความรักแก่มนุษยชาติ โดยการชี้แจงแต่เพียงลักษณะที่เป็นประโยชน์ของมันอย่างเดียว แต่จินตวิสัยของเราก็แสดงความรักในฐานะเป็นคุณค่าอันหนึ่ง เขาถือว่าความรักเป็นสิ่งเดียวกับความจริง และความงามด้วย โดยที่กล่าวว่า ความดีก็เป็นเอกภาพด้วยเหมือนกัน คือเป็นความประสานกลมกลืนและความเป็นระเบียบ ความดียกเอาความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดสนิทของเอกภาพระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ความดีมิใช่ความเห็นแก่ตัว ที่ผูกมัดเราไว้กับความเห็นแก่ตัว หนึ่งก็เป็นความเห็นแก่ตัว ที่รวมเอาเราเข้ากับสิ่งที่เหลือในการสร้างสรรค์ความดีก็ได้แก่ ความเป็นมิตรของพระพุทธเจ้าที่เราคุ้นเคยกันนั่นเอง เช่นเมื่อพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงความเป็นมิตร คือ สัมพันธภาพในการประสานกลมกลืน ซึ่งมีใช่เฉพาะแต่กับมนุษยชาติเท่านั้น แต่ยังสัมพันธ์กับการสร้างสรรค์ทุกอย่างด้วย ที่เป็นเช่นนั้น มิใช่เพราะพระองค์ไม่มีความจริงนี้ในพระทัยของพระองค์หรือ ที่เราปฏิบัติต่อโลกผิดพลาด เมื่อเข้าใจมันโดดเดี่ยวว่าเป็นข้อเท็จจริงที่อาจรู้ได้และใช้ประโยชน์ได้ พระองค์ก็ไม่ทรงรู้สึก หรือว่า ความหมายของโลกนั้น จะเป็นสิ่งที่บรรลุถึงได้เฉพาะโดยความรักเท่านั้น เพราะมันเป็นการแสดงของความรัก ที่รอคอยคำตอบจากวิญญาณของเรา ที่ได้ปลดปล่อยจากพันธนาการของอตตตา การปลดปล่อยนี้เองไม่มีฝ่ายลบอยู่ในลักษณะนิสัยได้ เพราะความรักไม่เคยนำไปสู่การปฏิเสธ รพินทรนาถ ฐากูร เห็นว่า โดยปกติแล้วมนุษย์มีชีวิตอยู่ในอตตตาหรือตัวตนของตนน้อยมาก แต่อตตตานี้ก็มีใช่อตตตาที่แท้จริงของเขา แม้มนุษย์จะตระหนักรู้ว่า เขาเคยอยู่ในอตตตามากกว่าในปัจจุบันก็ตาม ก็ดูเป็นว่าเขารู้สึกสำนึกถึงอตตตาที่สำคัญกว่าอตตตาของตน⁽¹⁾ ความดีคือสิ่งที่น่าปรารถนามิใช่เพื่ออตตตาที่เล็กกว่าอตตตาของเรา แต่เพื่ออตตตาที่ยิ่งใหญ่กว่าต่างหาก การดำรงชีวิตอยู่ด้วยความดีคือการดำรงอยู่พร้อมด้วยทุกสิ่งทุกอย่าง ความดีปรากฏเฉพาะเมื่อมนุษย์ผู้มีชีวิตจำกัดรู้สึกในสารัตถะว่า เขาเป็นมนุษย์สากล หนึ่ง ความดีก่อให้เกิดความรู้สึกในตัวเราทั้งหมด เป็นความรู้สึกคุ้นเคยในส่วนรวม (The Whole) นั่นเอง ความหมายแห่งพลังอำนาจในความมีอยู่ (ความเป็นเจ้าของ) คือพลังความขัดแย้งโดยตรงของ

(1) นักปรัชญาฝ่ายฮินดู มีความเชื่อว่า มีอตตตาสูงสุดอยู่เหนืออตตตาที่มีฐานะเป็นเพียงปรากฏการณ์ทั้งหลาย อตตตาสูงสุดนี้คือ มหาตมันหรือปรมาตมันนั่นเอง เรื่องนี้ถือว่า ผิดไปจากความเชื่อที่เรเคยชินกันในพระพุทธศาสนา ที่จริงแล้ว พระพุทธศาสนาปฏิเสธอตตตาทั้งหมดทุกกระบวนการ ไม่ว่าในระดับต่ำหรือระดับสูง เขายอมรับเหตุผลในพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาปฏิเสธอตตตา แต่เป็นอตตตาที่เป็นเพียงธรรมในเบญจขันธ์ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ แต่ยังมีอตตตาสูงสุดที่พระพุทธศาสนายอมรับ คือมิใช่อตตตาในเบญจขันธ์ หรือมิใช่ยึดถือเอาเบญจขันธ์ว่าเป็นอตตตานั่นเอง อตตตามรรคคณะของฮินดูจึงมีสถานะเป็นเช่นเดียวกับอตตมัน หรือเชื่อว่า นิพพานนั่นเองคืออตตตา

ความหมายในความดี เมื่อมนุษย์รู้สึกความหมายแห่งความสูงเหนือคนอื่น ๆ และธรรมชาติ เขาก็จะกลายเป็นคนวิกลจริตไป ด้วยพลังอำนาจของความมีอยู่นั่นเอง เขาใช้คนอื่น ๆ ในฐานะเป็นหนทางในการขยายขอบเขตแห่งอัตตาของเขาเอง แต่ความดีก็เป็นพลังอย่างหนึ่งด้วย แต่มันเป็นพลังแห่งการรวม มิใช่พลังแห่งการครอบงำ

จากการวิเคราะห์ปัญหาที่กล่าวนี้ ก็เป็นพยานหลักฐานปรากฏอยู่ว่า ระพินทรนาถ ฐากูร เชื่อว่า ความจริง ความงาม และความดี เป็นสิ่งเดียวกันกับสิ่งอื่นสิ่งหนึ่ง เขาลงความเห็นโดยอาศัยพื้นฐานว่า สภาวะเหล่านี้เป็นการแสดงออกหลายหลากชนิดของคุณค่าสูงสุดอย่างเดียวกัน คือ ความสุขสำราญใจ ในขณะที่เดียวกัน ก็ถือว่า งานวรรณกรรม และบุคลิกภาพก็เป็นคุณค่าด้วย เพราะมันก็แสดงความสุขสำราญใจตามวิถีทางของมันเองด้วยเหมือนกัน มีข้อเท็จจริงที่สำคัญ 3 ลักษณะ ในเรื่องชีวิตของมนุษย์ คือ

1. เขาเป็นอยู่
2. เขารู้
3. เขาแสดง

เขาเป็นอยู่และเพื่อจะยืนยันความมีชีวิตอยู่ของเขา จึงจำต้องแสวงหาอาหาร ที่อยู่อาศัย และเพื่อนคู่ครอง ส่วนใหญ่แล้ว ความพยายามดิ้นรน ความหวัง และความไม่สมหวัง เป็นศูนย์กลางล้อมรอบสัญชาตญาณแห่งการรักษาอัตตาตนเอง

ในส่วนที่เขารู้นั้น บางครั้งความรู้นี้ได้ช่วยเขาบรรลุถึงความพึงพอใจในสภาวะแวดล้อมของตน แต่ก็พยายามอยู่ด้วยเพื่อจะได้รับความรู้เพื่อความรู้เอง⁽¹⁾

ในประเด็นสุดท้าย คือ มนุษย์แสดงออกนั้น เพื่อแสดงให้เห็นว่า เขาจำต้องสถาปนาความสัมพันธ์อย่างแนบสนิทในการรวมระหว่างตัวเขาเองกับสิ่งอื่น ๆ ในที่ที่มนุษย์อยู่โดดเดี่ยวนั้นไม่มีการแสดงออก การแสดงออกของมนุษย์เริ่มเมื่อเขาเข้าไปเป็นชีวิตคนให้ทาน อันเป็นสถานะที่เขาได้อยู่เพื่อคนอื่น ๆ โลกแห่งการแสดงออกของเขานั้นแหละคือ โลกแห่งวรรณกรรม เมื่อโลก

(1) ความรู้ในทางปรัชญาโดยเฉพาะของตะวันตกนั้น เป็นความรู้เพื่อเป็นแนวทางให้แสวงหาความรู้อื่น ๆ ต่อไป โดยไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งตรงกับคำจำกัดความของคำว่า Philosophy คือ ความรักในความรู้นั่นเอง ความรู้ในระบบแห่งการแสวงหาความคิดในทางเหตุผลในทฤษฎีนี้ จึงมิใช่ความรู้ที่มีจุดจบในตัวเอง

แห่งประสาทสัมผัส ซึ่งเป็นโลกภายนอกเข้าไปในจิตใจของเรา มันก็จะถ่ายทอดตัวมันเองเป็นโลกใหม่ โลกใหม่นั้นเองได้บรรจุเอาข้อมูลแห่งอินทรีย์สัมผัสของโลกภายนอก คือ สี เสียง รูป เป็นต้น ซึ่งมีไขมันเป็นไปไม่ได้โดยตัวเอง แต่โดยผสมผสานกันกับความพอใจหรือความไม่พอใจของมนุษย์กับความสุขใจ หรือความทุกข์ กลัวหรือประหลาดใจ โลกใหม่ซึ่งเป็นเนื้อหาของงานวรรณกรรมนั้น เป็นการแสดงออกของโลกภายนอกโดยบุคลิกภาพของมนุษย์ เมื่อพระเจ้าทรงสร้างสรรค พระองค์ก็ทรงสร้างสรรคจากความเต็มเปี่ยมสมบูรณ์และความสุขสำราญใจ ในที่ที่มนุษย์สร้างสรรค มนุษย์ก็ได้รับผลสะท้อนความเต็มเปี่ยมสมบูรณ์และความสุขสำราญใจของบรมครูของเขาด้วยเช่นกัน งานวรรณกรรมจะไม่มีค่าที่ควรนับถือเลย หากมันล้มเหลวในการแสดงออกซึ่งความสุขสำราญใจอันเป็นนิรันดร์ เช่นเดียวกับเรื่องคุณค่าภายในอื่น ๆ คือ งานวรรณกรรมไม่ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์แห่งภาวะจำเป็นหรือความเป็นประโยชน์ใด ๆ ทั้งสิ้น นั่นคือ งานวรรณกรรมเป็นเรื่องของการถ่ายทอดอารมณ์และจินตนาการ ผลิตผลแห่งอารมณ์และการจินตนาการรวมทั้งการบันดาลใจของศิลปิน ไม่อาจวัดความงามและความสมบูรณ์ได้ด้วยกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพราะสภาวะหรือแบบแห่งความงาม ความจริง และความดีนั้น อยู่เหนือกฎแห่งเหตุผลโดยสิ้นเชิง

อนึ่ง ดังที่ได้แสดงมาแต่ต้นแล้วว่า โลกแห่งการแสดงออกนั้น เป็นโลกของวรรณกรรม แต่เป็นการแสดงออกของใคร จินตกรวีหรือศิลปินแสดงบุคลิกภาพของเขาเอง โดยทางบทประพันธ์และศิลปะของเขา เพราะเหตุนี้ระพิณทรนาถ ฐากูร จึงเห็นว่า บุคลิกก็เช่นเดียวกัน เป็นคุณค่าอย่างหนึ่ง มีนักคิดบางคนเห็นว่า ศิลปะจะต้องไม่ใช่เรื่องส่วนบุคคล ศิลปะมีการปรากฏเป็นสิ่งที่สากล เพราะศิลปะมีลักษณะมิใช่เรื่องส่วนบุคคล มีผลงานวรรณกรรมขึ้นเอก ๆ ภาพเขียนหรือดนตรี ที่จินตกรวีหรือศิลปินกำจัดบุคลิกภาพของตนเองเสีย เพื่อจะแสดงธาตุแห่งความเป็นจริงที่เป็นสากล ระพิณทรนาถ ฐากูร ก็เห็นด้วย เขากล่าวว่า ศิลปะเป็นเรื่องสากล แต่ศิลปะก็แสดงบุคลิกภาพของศิลปินด้วยความยืนยันเรื่องจินตกรวีนี้เอง ที่นำไปสู่ความขัดแย้งอย่างหนึ่ง คือ เกิดปัญหาถามขึ้นมาว่า เรื่องส่วนบุคคลสามารถเป็นเรื่องสากลได้อย่างไร แต่ในเรื่องนี้เขาก็ได้ให้ความหมายใหม่ ๆ แก่เรา คือ คำศัพท์ บุคลิกภาพนั่นเอง โดยที่เขาเองเห็นว่า บุคลิกภาพนั้น มิใช่บุคลิกภาพแห่งความเห็นแก่ตัวของปัจเจกบุคคล มิใช่หมายถึง “ข้าพเจ้าในทางวัตถุหรือทางสังคม” มิใช่ปัจเจกบุคคลกับข้อบกพร่องต่าง ๆ ของเขา ลัทธิความยึดถือตัวเองและความเห็นแก่ตัว บุคลิกภาพที่แท้จริงของปัจเจกบุคคล เป็นบุคคลที่ไม่มีขีดจำกัดในตัวเขา ระพิณทรนาถ ฐากูรเขียนไว้ว่า ในตัวมนุษย์ มันอะไรกันแน่ที่ยืนยันอมฤตภาพของมัน ทั้ง ๆ ที่เป็นข้อเท็จจริงในความตายที่ชัดเจน

อยู่แล้ว มีรูปร่างทางฟิสิกส์ หรือการรวมกันทางจิตใจของเขา แต่ก็ได้แก่บุคลิกภาพของมนุษย์
นั่นเอง ที่รู้สึกสำนึกในความมากมายล้นเหลืออันไม่รู้จักหมดของมัน มันมีค่าที่มีความหมายตรง
กันข้ามอยู่มากกว่าตัวมันเอง คือ มันมีมากกว่าในขณะที่มันถูกเห็น ถูกรู้ ถูกใช้ และความรู้สึก
สำนึกในภาวะอันไม่จำกัดนี้เอง ในมนุษย์ส่วนตัวบุคคลได้ต่อสู้เพื่อจะสร้างการแสดงออกซึ่งสิ่ง
อมตะของมัน และสร้างโลกรวมของตัวมันเองในด้านศิลปะ บุคคลในตัวเรานั้นเอง กำลังส่งคำตอบ
ของมันไปให้ตัวบุคคลที่ประเสริฐสุด ผู้เปิดเผยตัวเองในโลกแห่งความงามอันไม่มีสิ้นสุดแก่เรา
ให้ข้ามพ้นโลกของข้อเท็จจริงแห่งเหตุผลที่ไร้แสงสว่าง เพราะฉะนั้นผลงานวรรณกรรมหรือศิลปะ
จึงเป็นการแสดงของภาวะแห่งความเป็นจริงที่ไม่จำกัดซึ่งซ่อนเร้นอยู่ในตัวจินตกวี หรือในตัวศิลปิน

บุคลิกภาพอันไม่จำกัดนั้น เปิดเผยตัวมันเองอยู่เสมอ โดยอาศัยรูปแบบที่จำกัด และสิ่ง
ศักดิ์สิทธิ์ในการสร้างสรรค์ก็อยู่ในวิวิธ (Revelation การเปิดเผย) ชนิดนั่นเอง แต่วิทยาศาสตร์
ไม่ยอมรับเรื่องดังกล่าวนี้ ดังที่จินตกวีได้แสดงทรรศนะไว้ว่า วิทยาศาสตร์ปฏิเสธที่จะยอมรับ
ค่าที่มีความหมายตรงข้ามกันของสิ่งไม่จำกัดนั้น โดยถือว่าเป็นสิ่งจำกัด วิทยาศาสตร์มีความเกี่ยวข้อง
อยู่เฉพาะกับรูปแบบที่จำกัด จึงได้ตั้งมาตรฐานอันไม่เกี่ยวกับบุคคลขึ้นในพื้นที่และเวลา แต่
ระพีพรรณนา จูกรมีความคิดว่า ไม่อาจมีมาตรฐานแห่งการสร้างสรรค์ใด ๆ ได้ เพราะโลกนั้น
มีชีพรมานู หรือโมเลกุล หรือกัมมันตภาพรังสี หรือพลังอำนาจอื่น ๆ เพชรมิใช่ถ่าน แสงสว่าง
มิใช่ การสั่นสะเทือนของธาตุอีเธอร์ คุณไม่เคยได้บรรลุถึงความเป็นจริงในการสร้างสรรค์ โดย
การพิจารณาจากประเด็นความเห็นในการทำลายล้าง เรื่องนี้มีมิใช่แต่เรื่องโลกนั้นเท่านั้น แม้แต่
องค์พระเจ้านั่นเอง ก็ถูกวิทยาศาสตร์ปลดเปลื้องออกจากความเป็นจริงด้วย ในเรื่องนี้ ระพีพรรณนา
จูกร มิได้ทำให้จุดยืนของวิทยาศาสตร์เป็นโมฆะไปกับการคิดเหตุผลทางตรรกศาสตร์ใด ๆ ใน
การต่อสู้ป้องกันสถานภาพของเขานั้นเอง เขาจึงได้อ้างถึงสหัชญาณ โดยความหมายของสิ่งที่เขา
เข้าใจว่า การสร้างสรรค์ จะเป็นสิ่งไร้ความหมายไป หากมันมีการแยกออกไปจากการแสดงออก
ของบุคลิกภาพอันไม่จำกัด ภาวะอันจำกัดนั้นเป็นสิ่งมีคุณค่า ก็เพราะเหตุที่ภาวะอันไม่จำกัดนั้น
อาศัยอยู่ในตัวเขานั้นเอง จากการเริ่มต้นในประวัติศาสตร์ มนุษย์ผู้มีขีดจำกัดได้รู้สึกสัมผัสบุคคล
ที่ประเสริฐสุด (Supreme) ในวัตถุที่สร้างสรรค์ขึ้นทั้งหมด และเขาก็ได้พยายามที่จะรักษาบุคลิกภาพ
อันจำกัดของตนไว้ในเสียงเพลง ด้วยภาวะอันไม่จำกัด สิ่งที่เขาดำเนินการไปได้นี้ ก็โดยอาศัย
การปลุกฝัง สิ่งสมคุณธรรมต่าง ๆ เช่น ความไม่เห็นแก่ตัว การควบคุมความอยากปรารถนา การ
ประสานกลมกลืน และความรัก

ก็เป็นอันสรุปประเด็นได้ว่า เราต้องการย้ำประเด็นที่กล่าวแล้ว คือกล่าวถึงประเด็นที่กล่าวไว้แต่แรกที่ว่าคุณค่าภายในทั้งหมดถึงจุดสุดยอดในคุณค่าอันสูงสุด คือ ความชื่นชมยินดี และความ สุข คุณค่าภายในเป็นการแสดงออกหลายหลากของความชื่นชมพอใจ ส่วนความงามเป็นความงาม ก็เพราะเหตุแห่งความชื่นชมพอใจ และความจริงเป็นความจริงได้ก็เพราะเหตุแห่งความชื่นชมพอใจ ความชื่นชมนั่นเองเป็นคุณค่าสูงสุด และเป็นสิ่งที่เราปรารถนามันก็เพื่อตัวมันเอง คุณค่าอันประเสริฐสุดนั้น ไม่อาจจำกัดความหมายได้ด้วยกระบวนการตรรกศาสตร์ใด ๆ ตามธรรมดาแล้วคนทั่วไปไม่สามารถสร้างแบบใด ๆ เกี่ยวกับความชื่นชมพอใจ เพราะพวกเขามีฐานะวุ่นวายอยู่อย่างโดดเดี่ยวด้วยพหุภาพของสิ่งต่าง ๆ เช่น ความสุข ความทุกข์ และความอยาก ความปรารถนา เป็นต้น แต่ก็มักมีปัญหาเกิดขึ้นเสมอ นั่นก็คือว่า หากมาตรฐานอันสูงสุดของคุณค่า ไม่อาจเข้าใจกันได้ด้วยสติปัญญาแห่งเหตุผลของเราแล้ว เราจะสามารถรับเอามันมากำหนดคุณค่าสิ่งต่าง ๆ รอบ ๆ ตัวเราได้อย่างไร สหัชญาณที่เป็นวิธีทางแห่งความรู้คุณค่านั้น ก็ไม่อาจเป็นสิ่งสากลได้เท่ากับเหตุผล เพราะโดยทั่ว ๆ ไปแล้วมนุษย์ได้รับเอามาตรฐานแห่งเหตุผลที่เขาอาจพิสูจน์ได้และแสดงได้ พร้อมกันนั้นชีวิตประจำวันของเราก็คุ้นเคยเป็นปกติอยู่กับมาตรฐานเช่นนั้น เราจะรับเอาความชื่นชมพอใจที่อยู่เหนือเหตุผล ในฐานะเป็นมาตรฐานแห่งคุณค่านั้นได้อย่างไร ต่อปัญหานี้ เมื่อระพีพรนาถ ฐากูร พูดถึงคุณค่า เขามิได้พูดเข้าข้างตัวเองกับสิ่งที่จะถูกรู้เหมือนกับคุณค่าทางการปฏิบัติ คุณค่าต่าง ๆ เช่นนั้นเป็นคุณค่าภายนอก ที่เป็นสิ่งวัดได้ด้วยมาตรฐานแห่งเหตุผล จินตวันนั้นมีได้ปฏิเสธความมีอยู่ของคุณค่าภายนอกเหล่านั้นเลย แต่เขามีความเห็นว่าคุณค่าที่แท้จริงนั้นเป็นคุณค่าภายในที่มีอยู่ในขอบข่ายของสหัชญาณ และมีใช้ขอบข่ายของเหตุผลพร้อมกันนั้น เขาก็ยืนยันความแตกต่างกันที่ตายตัวระหว่างสติปัญญาแห่งเหตุผลกับสหัชญาณตามทฤษฎีของเฮนรี แบร์กซงด้วย คือ การกล่าวว่า คุณค่าภายในที่อยู่ในอาณาเขตพื้นที่ของสหัชญาณ มิใช่พูดว่าคุณค่าเหล่านั้น (คุณค่าภายนอก) เป็นสิ่งไร้ความหมาย มีข้อเท็จจริงอยู่ว่า ประชาชนจำนวนมากใช้มโนภาพเหล่านี้อย่างประสบผลสำเร็จในชีวิตประจำวัน ก็เป็นสิ่งข้อสันนิษฐานได้ว่า มโนภาพเหล่านี้ยังใช้ได้เต็มที่ไปด้วยความหมาย และมโนภาพเหล่านี้มิได้หมายถึงจะอธิบายปรากฏการณ์แห่งธรรมชาติใด ๆ ทั้งสิ้น ดังนั้น สิ่งที่ได้เต็มที่ไปด้วยความหมายของคุณค่าเหล่านี้จึงเป็นสิ่งไม่อาจวัดได้ด้วยการวิเคราะห์เหตุผลทางตรรกศาสตร์ แต่มันก็มีความหมายในตัวมันเอง และเป็นเงื่อนไขในการสืบมรดกชนิดหนึ่ง ในพฤติกรรมตามส่วนหมู่ชนผู้ใช้มันเป็นประโยชน์

ค่าของศิลปะ

ค่าของความประณีตหรือความวิจิตรที่ปรากฏในศิลปะต่าง ๆ มิได้หมายถึงคุณภาพของ

ความประณีตที่เกิดจากรูปแบบที่ประดิษฐ์ขึ้นอย่างสวยงาม อันถือว่าเป็นแบบของการแสดงออก จนเป็นที่นิยมของศิลปินหนึ่ง และมีได้หมายถึงความประณีต เพราะว่าถูกสร้างขึ้นด้วยฝีมือที่มีความละเอียดและประณีต หรือจัดว่าประณีต เพราะว่าถูกสร้างขึ้นด้วยความตั้งใจทำดีและสมบูรณ์ อันหนึ่ง หรือไม่ใช่งานศิลปะที่สร้างขึ้นอย่างถูกต้องตามกระบวนการสร้างงานศิลปะของศิลปินที่มีชื่อที่ปฏิเสธค่าของความประณีตดังกล่าวนี้ เพราะมันเป็นเพียงรูปแบบและกระบวนการผลิตงานศิลปะที่ปรากฏที่สัมผัสได้ด้วยความรู้สึกทางตาที่เปลือยเปล่า โดยเกิดค่าสัมผัสก็ไม่เกินไปกว่ารู้สึกสบายตา

ค่าของความประณีตที่ปรากฏในศิลปะต่าง ๆ ในที่นี้หมายถึง “ค่าของความงาม” ที่สามารถสัมผัสได้ด้วยความรู้สึกที่มีพลัง ทางทะเลลวบางหนึ่งของความรู้สึกบริสุทธิ์ ความรู้สึกญาณทัศนะ ได้ดีด้วย เพราะสัญญาณการแสดงออกของศิลปินมีสอดใส่ไว้กับงานศิลปะของเขาชิ้นนั้น ๆ

ศิลปินที่กล่าวถึง มิใช่ว่าเป็นศิลปินเพราะรู้จักทำงานศิลปะได้อย่างไร ตามกระบวนการผลิตงานศิลปะ หรือโดยเป็นนักแก้ปัญหาทางศิลปะบนผืนผ้าใบ จิตรกรที่ชำนาญเฉพาะการใช้วัสดุ หรือด้วยกฎเกณฑ์ของศิลปะมาผสมผสานกันอย่างเชี่ยวชาญเพื่อลวงการสัมผัสได้ทางตาให้รู้สึกกว้าง แต่ก็ได้ด้วยกุศโลบายของรสนิยม หรือความนิยมของกระแสการผลิตศิลปะที่ตนคลั่งใคล้ หรือผลผลิตศิลปะที่สมบูรณ์ตั้งไว้บนการได้ด้วยการบังเอิญ

ค่าของความประณีตที่ปรากฏในศิลปะต่าง ๆ น่าจะหาว่าเป็นอะไรเกิดได้อย่างไร และรู้ได้อย่างไรก็พิจารณาได้จากคำอธิบายหลาย ๆ แนวคิดของผู้เกี่ยวข้องกับศิลปะ เช่น ศาสตราจารย์ศิลปะ พีระศรี ศิลปินผู้สร้างงานศิลปะ หรือเอาประสบการณ์ศิลปะที่กระทำมาอธิบายค่าของความประณีตที่ปรากฏในศิลปะต่าง ๆ ให้กับคนไทยไว้ง่าย ๆ คือ

วิจิตรศิลป์ เป็นการประสานกลมกลืนเป็นความงาม ซึ่งอาจถูกสร้างสรรค์ขึ้นได้เฉพาะด้วยความซาบซึ้งอย่างแท้จริงเท่านั้น เป็นพลังแห่งความรู้สึกที่งดงามอยู่ในตัวเรา ซึ่งก็คือเป็นพรสวรรค์โดยธรรมชาติ และพร้อม ๆ กับการศึกษาที่ดี และฝึกฝนอย่างเอาจริงเอาจัง อยู่อย่างสม่ำเสมอ

ตามทรรศนะของ ศาสตราจารย์ศิลปะ พีระศรี ใช้คำว่า การประสานกลมกลืน ความงาม นั้นคือความงามที่มีความกลมกลืนที่ให้ค่าของความประณีตที่ปรากฏในศิลปะต่าง ๆ เป็นแนวคิดเก่าแบบคลาสสิกที่มองศิลปะเป็นของดีและเลิศลวยสูงยิ่ง ค่าของความประณีตบรรจง หรือการประสานกลมกลืน หรือความงดงาม ถูกมองเป็นแก่นที่อาศัยอยู่ในรูปแบบศิลปะที่ปรากฏ รับรู้ได้ด้วยการ

ประจักษ์ของมัน แก่นหรือเนื้อหาของมันเกิดได้ด้วยความซาบซึ้ง คือ ความประทับใจ แต่มิได้อธิบายว่า ความซาบซึ้งนี้เกิดขึ้นได้กับมนุษยชาติด้วยวิธีใด มีแต่คำเสริมที่ว่า ความรู้สึกทั้งดงามอยู่ในตัวเรา คือพลังความรู้สึกทางศิลปะที่เกิดในตัวเรามาจากพรสวรรค์โดยธรรมชาติ คือเป็นสิ่ง ที่ธรรมชาติให้มา และครั้งนี้เองเป็นคำตอบ

ความซาบซึ้งที่ได้มาโดยธรรมชาติ ทั้งเพลโตและโซเครตีสเคยใช้ในแง่ของสุนทรียศาสตร์ตามแนวคิดนักปรัชญาชาวตะวันตก ตามความหมายเดิม อ้างถึงสภาวะความรู้สึกของมนุษย์ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติอันหนึ่งที่เกิดขึ้น มีความไม่เท่ากัน ฮาร์ทส์ ฮอฟแมนน์ ศิลปินสมัยใหม่ศตวรรษที่ 20 เรียกสิ่งนี้ว่า Empathy คือการสัมผัสที่ลึกและกินใจเกิดขึ้นแก่เรา รู้ได้โดยความรู้สึกทางจิตวิญญาณที่สื่อสารกับธรรมชาติ ฮอฟแมนน์แม้จะมีแนวความคิดแบบคนรุ่นใหม่มองค่าของความงามสมบูรณ์เฉพาะอย่างที่แตกต่างกันเด็ดขาดจากความดีที่ศิลปินในสังคมเก่านำมาปะปนกัน จึงเห็นได้ว่า ความซาบซึ้งนั้น น่าจะพัฒนาให้เจริญในตัวบุคคลได้ ถ้ามีกระบวนการศึกษาที่กระทำกันอย่างจริงจัง

อานันทะ कुमारสวามี ได้แสดงคำว่า ความซาบซึ้ง ไว้ดังนี้ หมายถึง ความสามารถแห่งความจำเป็นทางอัจฉริยะในความซาบซึ้งในตัวศิลปินเป็นสองส่วนคือ

1. เป็นคุณสมบัติที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด ซึ่งเรียกสิ่งนี้ว่า เป็นเงื่อนไขโดยธรรมชาติ เป็นบ่อเกิดความซาบซึ้งในตัวของคุณเฉพาะคน
2. เป็นสิ่งที่ได้รับการปลูกฝัง คือพัฒนาการเรียนการสอนในรูปแบบของสถาบันการถ่ายทอดอารยธรรมทางสังคม ซึ่งเป็นการปลูกฝังโดยการเป็นสิ่งเสริมวิสัยสามารถที่เป็นคุณสมบัติประจำตัวของบุคคลเฉพาะตัวบุคคลนั้น

จึงสรุปได้ประเด็นว่า ความรู้สึกทั้งดงามที่เกิดจากการซาบซึ้งนั้นมีอยู่ในตัวศิลปินซึ่งมีพรสวรรค์อยู่ในตัวเอง มิใช่เพราะการปลูกฝังหรือการพัฒนา ตามระบบการถ่ายทอดอารยธรรมทางสังคมซึ่งเป็นเพียงส่วนเสริม

แต่ตามทรรศนะในแง่ของความคิดทางญาณวิทยาเห็นว่า ความซาบซึ้งในตัวศิลปิน เป็นความสามารถทั้งดงามที่เกิดขึ้นด้วยสุนทรียผัสสะที่มีพลัง ความสามารถอันงดงามก็คือรสนิยมในความงามนั่นเอง ที่ทุกคนมีวิสัยสามารถสัมผัสได้แตกต่างกัน เพราะขึ้นอยู่กับความเป็นอัจฉริยะเฉพาะตัวแต่ละบุคคลที่สามารถจับคุณค่าของความงามตามธรรมชาติ หรือศิลปะได้ในระดับสามัญสำนึกทั่ว ๆ ไป ซึ่งยังไม่ถึงขั้นความเป็นศิลปินผู้สร้างสรรค์งานศิลปะ อนึ่ง ขึ้นอยู่กับความสามารถ

ในการจับสาระสำคัญในคุณค่าของความงามที่ได้จากความเข้าใจซาบซึ้งมาไว้ในผลงานศิลปะที่สร้างสรรค์ขึ้น ซึ่งเรียกว่าประสบการณ์แห่งการสร้างสรรค์ ความหมายของการสร้างสรรค์ (creation) เป็นการสร้างสรรค์ด้วยความซาบซึ้งและให้ความคิดในสิ่งใหม่ ๆ ซึ่งผิดกับการประดิษฐ์สิ่งใหม่ (Invention) ของนักคิดค้นทางวิทยาศาสตร์ซึ่งต้องขึ้นอยู่กับเหตุผลเป็นสำคัญ แต่ความจริงแล้วความสามารถพิเศษที่สัมผัสความงามด้วยความซาบซึ้ง หรือความฉลาดทางปัญญาในด้านคุณค่า จำเป็นต้องอาศัยความเป็นอัจฉริยะทางด้านเหตุผลในการจับสาระสำคัญแห่งความงาม มาใส่ในผลงานศิลปะตามกระบวนการของตนได้

ตามทรรศนะของนักสุนทรียศาสตร์ทั่ว ๆ ไป มักมองเห็นเฉพาะของความประณีตวิจิตรบรรจงที่ปรากฏอยู่ในศิลปะต่าง ๆ เพียงด้านเดียว จึงถือเอาว่า คำพูดหรือประโยคแห่งคำพูดที่ใช้อยู่ในงานวรรณกรรมหรือบทประพันธ์ต่าง ๆ รูปแบบและลีลาต่าง ๆ ที่ใช้ในงานจิตรกรรม เป็นคุณค่าที่แท้จริง แต่ความจริงแล้ว สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงสิ่งแสดงภายนอก หรือเป็นเพียงสัญลักษณ์แห่งค่าของความงามเท่านั้น เพราะคำพูดหรือประโยคที่ใช้บันทึกรวมทั้งรูปทรงและลีลาที่ใช้เป็นสื่อหรือองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่แสดงออกเป็นรูปธรรม แต่คุณค่าและความหมายของคำพูดในคำประพันธ์ของจินตกรวีที่เป็นคำบรรยาย รวมทั้งลีลาและเทคนิคต่าง ๆ ที่เป็นสื่อแสดงปรากฏ มีค่าของความงามที่เป็นเสมือนเนื้อหาสาระสำคัญที่ศิลปินสอดใส่ไว้ให้มีค่าควรแก่การรับรู้ที่ต่างหาก

ค่าของความประณีตวิจิตรบรรจงในศิลปะที่ศิลปินสร้างสรรค์ขึ้นด้วยจิตวิญญาณของตน อันละเอียดอ่อนลึกซึ้งนั้น เป็นความสามารถที่มีอยู่ในตัวศิลปินโดยธรรมชาติ คุณสมบัตินี้เอง ทำให้ศิลปะที่แท้จริงมีความพร้อมและสะดวกที่จะถ่ายทอดความรู้สึกของตนที่ตนเองซาบซึ้งให้เกิดคุณค่าแห่งความรู้สึกสัมผัสในทางสุนทรีย์ แล้วนำสิ่งที่ตนเองซาบซึ้งนั้นถ่ายทอดลงในงานศิลปะโดยใช้ตัวเองเป็นสื่อถ่ายทอด ผลงานแห่งการสร้างสรรค์ จึงเป็นสิ่งพร้อมที่จะให้ความรู้สึกแก่ผู้ชมผู้มีพื้นฐานแห่งศิลปะอย่างชัดแจ้ง โดยปราศจากคำอธิบายด้วยตัวหนังสือใด ๆ ทั้งสิ้น นี้ก็หมายความว่าศิลปินสร้างงานศิลปะขึ้นด้วยจิตวิญญาณอันบริสุทธิ์แล้ว ผลงานของเขาย่อมเป็นสื่อถ่ายทอดคุณค่าแห่งความงามได้จริง ผู้ดูจะรู้ค่าของศิลปินนั้น มิใช่อยู่ที่ตัวศิลปินแต่อยู่ที่ผลงานแห่งการแสดงออกของเขาต่างหาก

การตัดสินคุณค่า

วิชาคุณวิทยา (Axiology) ซึ่งก็เป็นสาขาหนึ่งของวิชาปรัชญา อันเป็นทฤษฎีว่าด้วยคุณค่า

หรือคุณค่าที่เป็นอุดมคติ คุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ก็เป็นส่วนหนึ่งของคุณวิทยา ซึ่งเป็นอุดมคติของสุนทรียศาสตร์ คือ ความงาม

การตัดสินคุณค่าที่เป็นความงามเป็นการตัดสินทางวิจักษ์ เช่นกับการตัดสินในเรื่องของความดีนั่นเอง คือเป็นการตัดสินชนิดที่มองเห็นคุณค่าหรือมีประสบการณ์แห่งจิตโดยตรงในสิ่งที่จะตัดสินนั้นแล้วประเมินคุณค่าออกมา การตัดสินคุณค่าแตกต่างจากการตัดสินแบบข้อเท็จจริงอันเป็นไปตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏ ซึ่งมีใช้ทำการประเมินคุณค่า แต่การตัดสินคุณค่านั้นเป็นการประเมินคุณค่าโดยสอดคล้องกับ บรรทัดฐาน อุดมคติ มาตรฐาน หรือแบบฉบับ เช่น การตัดสินคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ เป็นการประเมินคุณค่าว่าดีงามหรือไม่งามอย่างไร เป็นต้น เป็นคุณค่าเชิงจิตวิสัย

การตัดสินในแนวนี้นั้นขึ้นอยู่กับทัศนคติและความสนใจของส่วนตัวปัจเจกบุคคล ทัศนคติเป็นแนวโน้ม หรือความโน้มเอียงทางความคิดของจิตว่าชอบหรือไม่ชอบ เช่น หากเราเห็นว่าการฟังเพลงคลาสสิกเป็นความสงบสุข ความละเอียดอ่อนเยือกเย็นของจิต การทำประโยชน์แก่สังคมเป็นความดี เป็นต้น แล้วเรามีทัศนคติว่าชอบ หากเราเห็นว่าความโหดร้ายทารุณ ความเบียดเบียน ช่มแครงแก่กันเป็นความชั่วร้าย เรามีทัศนคติไม่ชอบ ทั้งหมดนี้ก็คือคุณค่าที่เราตัดสินนั้นขึ้นอยู่กับทัศนคติว่าชอบหรือไม่ชอบ

การตัดสินคุณค่าเชิงจิตวิสัย บางทีก็เรียกว่า การตัดสินคุณค่าเชิงอัตวิสัย ซึ่งก็มีความหมายอย่างเดียวกัน คือเป็นการตัดสินของตัวการกระทำ หรือตัวแสดงพฤติกรรมในการรับรู้ซึ่งก็คือจิตนั่นเอง บุคคลสนใจหรือชอบในสิ่งใด สิ่งนั้นก็มีความสำคัญสำหรับเขา แม้คนอื่นจะเห็นด้วยหรือชอบกับเขาด้วยหรือไม่ก็ตาม ก็ไม่เป็นประเด็นสำคัญแต่สิ่งที่เขาสนใจหรือชอบก็เป็นความจริงและมีคุณค่าสำหรับตัวเขาแล้ว และเมื่อเขาไม่สนใจหรือไม่ชอบใจในสิ่งใด ๆ สิ่งนั้น ๆ ก็ไม่มีคุณค่าสำหรับเขา แม้มันจะเป็นสิ่งที่น่าสนใจหรือชอบใจ หรือมีคุณค่าสำหรับคนอื่น ๆ ก็ตาม นี่คือการตัดสินคุณค่าตามจิตวิสัย คือความสนใจของส่วนตัวบุคคลเฉพาะคน

อีกอย่างหนึ่ง ยังมีการตัดสินค่าเชิงอัตวิสัย ซึ่งยึดถือว่าคุณค่าขึ้นอยู่กับความต้องการและการได้สิ่งสนองความต้องการคือความสุข ความพึงพอใจ ความสุขความพึงพอใจเกิดจากการได้รับการสนองความต้องการ ในทางตรงกันข้าม ความทุกข์เกิดจากการไม่ได้รับการสนองความต้องการ เป็นความรู้สึกพลาดหวัง หรือรู้สึกขาดหายไป ในกรณีนี้ ความสุขจึงเป็นสิ่งมีคุณค่า และความทุกข์เป็นสิ่งที่ไร้คุณค่า การตัดสินคุณค่าดังกล่าวนี้เป็นการตัดสินคุณค่าเชิงอัตวิสัย คือถือเอาจิต

ของผู้ตัดสินเป็นสำคัญ

คุณค่าเชิงสภาวะวิสัยหรือวัตถุวิสัย

ทฤษฎีนี้ถือว่าคุณค่าเป็นสภาวะที่มีอยู่ในวัตถุและการกระทำ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การรับรู้ของจิตว่า จิตจะรับรู้หรือไม่รับรู้ก็ตาม แต่วัตถุก็มีอยู่และความงามในวัตถุก็มีอยู่จริงโดยอิสระสิ่งใดสิ่งหนึ่งงาม ก็เพราะมีความงามอยู่ในสิ่งนั้น เช่น ดอกไม้สวยงาม ผีเสื้องาม เป็นต้น ก็เป็นความงามของดอกไม้ ความงามของผีเสื้อแสนสวยจริงในตัวมันเองโดยอิสระ แม้การประพฤติปฏิบัติตามกฎศีลธรรมเป็นความดี ความมีเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น โดยปราศจากความเห็นแก่ตัวเป็นความดี ทั้งหมดเป็นความดีอยู่ที่พฤติกรรมแห่งการปฏิบัติดีนั้น ๆ เอง โดยนัยแห่งความหมายนี้ เราได้ตัดสินคุณค่าตามใจชอบ แต่เป็นสิ่งที่อยู่ในพฤติกรรม

อนึ่ง คุณค่าที่เกิดจากการได้สนองความต้องการ และการแสดงกิจกรรมแห่งการปฏิบัติดีงาม ก็คือความสุขความพึงพอใจ ความเอิบอímใจที่อยู่ในวัตถุและการกระทำ ในทางตรงกันข้ามคุณค่าซึ่งขัดขวางความต้องการและให้ผลเป็นความทุกข์ ก็มีอยู่ในวัตถุและการกระทำเช่นกัน โดยเหตุนี้ คุณค่าจึงเป็นวัตถุวิสัย เพราะคุณค่ามีอยู่ในวัตถุ และพฤติกรรมแห่งการปฏิบัติแล้ว

คุณค่าเชิงวัตถุวิสัยและอัตวิสัย

ในกระแสบวณการแห่งความคิดเรื่องคุณค่า ของหมูนักคิดมากมายนั้น มีทั้งความคิดทฤษฎีที่เอียงสุดทั้งสองฝ่าย คือพวกที่ยึดถือวัตถุวิสัย ก็เห็นว่าวัตถุเท่านั้นเป็นจริง และมีค่าอยู่ในตัววัตถุเอง พร้อมกันนั้นก็ปฏิเสธทฤษฎีความคิดของพวกจิตวิสัย หรืออัตวิสัยโดยสิ้นเชิง แม้พวกที่ยึดถือตนเองเท่านั้นเป็นจริง เป็นตัวรับรู้และกำหนดคุณค่าต่าง ๆ ให้วัตถุ หากมีแต่วัตถุแต่จิตไม่รับรู้ วัตถุนั้นก็ไร้ความหมายไป วัตถุนั้นจะมีคุณค่าและความหมาย หรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับ การรับรู้ของจิต โดยเหตุนี้เอง จิตจึงเป็นตัวการกำหนดและสร้างคุณค่าที่เป็นจริงขึ้น เท่ากับการปฏิเสธความมีคุณค่าในตัวเองของวัตถุโดยสิ้นเชิงเช่นเดียวกัน

จากทฤษฎีที่ขัดแย้งกันทั้งสองฝ่ายนี้เอง จึงเกิดมีนักคิดที่ดำเนินการประสานความคิดทั้งสองทฤษฎีเข้าด้วยกันโดยถือว่าเป็นลัทธิทวินิยมในเรื่องการตัดสินคุณค่าขึ้น แนวทางแห่งความคิดทฤษฎีประสาน มีทัศนคติเป็นกลางในการแสดงเหตุผล คือการยอมรับถึงภาวะแห่งความมีเป็นจริงทั้งวัตถุและจิตใจ คือมีสิ่งที่ถูกรู้กับสิ่งที่เป็นตัวรู้นั้นเอง

ความมีอยู่จริงและเป็นไปอยู่จริงของกระบวนการแห่งโลกภายนอก เช่น รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อารมณ์ (เช่น ความเย็น ความร้อน ความอ่อน ความแข็ง เป็นต้น) ต่างก็มีสภาวะอยู่ในตัวมันเอง แต่ความมีอยู่ของกระบวนการแห่งโลกภายนอกนี้ จะปรากฏมีในการแปลความหมายเป็นอาการรับรู้ต่าง ๆ ไปได้ ก็อิงอาศัยตัวผู้รับรู้หรือตัวผู้เข้าไปรู้คือจิตนั่นเอง เช่น เรามองเห็นดอกไม้สวยงาม ดอกไม้มีอยู่จริง และจิตเข้าไปรับรู้ความมีอยู่ของดอกไม้ จนกระทั่งแปลความหมายของความเห็นนั้นมาเป็นความรู้สึกสวยงาม แล้วก็ก่อให้เกิดความพึงพอใจ นั่นก็คือคุณค่าในการตัดสิน

จากทฤษฎีรวมประสานแบบทวินิยมในเรื่องนี้ นี้เอง จึงได้พรรณนาระที่เป็นกลางโดยไม่เอียงไปทั้งสองข้างแต่ยึดอยู่ในความเป็นกลางโดยที่เห็นว่า การตัดสินคุณค่าไม่ว่าในเชิงวัตถุวิสัยหรือจิตวิสัยเพียงอย่างเดียว จึงเป็นการไม่ถูกต้อง เพราะเป็นการมองปัญหาเพียงด้านเดียว แต่ที่ถูกต้องและเป็นจริง จะต้องยึดทั้งสองอย่างรวมกัน นั่นคือเห็นว่า คุณค่านั้นมีอยู่ในวัตถุและการกระทำ ขึ้นอยู่กับจิตที่จะเป็นตัวประเมินค่าด้วย หรือกล่าวให้ชัดเจนกว่า คุณค่าเป็นวัตถุวิสัย เพราะขึ้นอยู่กับ คุณภาพของวัตถุและการกระทำรวมทั้งเป็นจิตวิสัย เพราะขึ้นอยู่กับจิตที่เป็นตัวประเมินค่า และเป็นตัววิจักษ์ในคุณค่า

คุณค่าที่ถือเอาประโยชน์เป็นเกณฑ์

โดยปกติแนวความคิดที่ถือประโยชน์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่สามารถสนองความต้องการของตนได้ ส่วนใหญ่จะเป็นแนวคิดของพวกนักปฏิบัตินิยม (pragmatism) โดยที่เห็นว่า เจตจำนงในการกระทำที่ดีย่อมนำมาผลดีมาให้ ผลดีที่เกิดจากการกระทำดี ที่เป็นความสุข ความพึงพอใจ มาตอบสนองความต้องการ ที่ได้กระทำด้วยเจตจำนงนั่นเอง คือประโยชน์ หรือแม้แต่สิ่งใด ๆ ที่สามารถสนองความต้องการได้อย่างลึกซึ้ง ทั้งศิลปะที่สามารถสนองความต้องการได้อย่างถาวรด้วย ก็เป็นสิ่งมีคุณค่า ผลแห่งการคาดหวังที่เป็นแรงกระตุ้นให้ต้องลงทุนลงแรงกระทำด้วยความยากลำบากเพื่อความดีและจะเป็นความสุขความพึงพอใจนั้น ก็เป็นความเชื่อมั่นในตนเองอย่างหนึ่ง และเป็นพื้นฐานแห่งการพยายาม ซึ่งก็เทียบได้กับการลงทุนในความคิดสมัยใหม่นั้นเอง ส่วนในทางตรงกันข้าม เจตจำนงแห่งการกระทำและการกระทำที่เป็นผลเสีย ซึ่งเป็นเหตุแห่งความทุกข์ยากลำบากแก่ตน วัตถุที่สนองความต้องการได้เพียงผิวเผิน หรือศิลปะที่สนองความสนใจได้เพียงชั่วขณะ ถือว่าเป็นสิ่งไร้คุณค่า

แนวคิดที่ถือเอาประโยชน์เป็นคุณค่านี้ มุ่งเพียงผลที่จะสนองความต้องการของตนในด้าน

ความอยาก ความปรารถนา ความสุขพึงพอใจเพียงด้านเดียว ในทิศทางตรงกันข้ามล้วนเป็นสิ่ง
ไร้คุณค่าทั้งสิ้น

จึงสรุปความในตอนนี้ได้ว่า คุณค่าตามทรรศนะต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้น คุณค่าไม่ได้อยู่ที่
วัตถุหรือเป็นคุณภาพของวัตถุ แต่คุณค่าอยู่ที่การประเมินค่า การประเมินค่านั้นขึ้นอยู่กับ आवेक
ความต้องการและสติปัญญาที่จะใช้ดำเนินการให้ตรงต่อจุดหมาย ในขณะที่บุคคลประสบปัญหา
ในสถานการณ์ที่เป็นความเครียด ในปกติสามัญชนเขาย่อมตัดสินและประเมินค่าในสถานการณ์
นั้นเพื่อให้ผ่อนคลายความเครียดและปรับอารมณ์ให้เป็นปกติ ซึ่งในลักษณะดังกล่าว ย่อมเป็น
ไปโดยอัตโนมัติของสัญชาตญาณบริสุทธิ์ คือการหลีกเลี่ยงเพื่อความอยู่รอดนั่นเอง การประเมินค่า
ของมนุษย์ย่อมสัมพันธ์กับสถานการณ์อันสลับซับซ้อน และเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่
เปลี่ยนแปลงนั้นด้วย จึงกล่าวได้ว่า ในระดับแห่งจิตสำนึกสามัญนั้น ไม่มีคุณค่าที่ประเมินใด ๆ
เป็นนิรันดร์ มีแต่เพียงคุณค่าที่ผันแปร และเป็นไปกับการประเมินค่าที่ขึ้นอยู่กับความเปลี่ยนแปลง
ไปตามสถานการณ์นั้นด้วย นั่นก็คือ การประเมินค่าขึ้นอยู่กับความเปลี่ยนแปลงของสังคมตาม
กาลเทศะ

หันมากล่าวถึงประเด็นที่เป็นคุณค่าเฉพาะในด้านสุนทรียศาสตร์ คุณค่าหรืออุดมคติทาง
สุนทรียศาสตร์ได้แก่ความงาม มีนักคิดทฤษฎีทางปรัชญาในเรื่องนี้อยู่ 2 ค่ายใหญ่ ๆ ซึ่งแต่ละค่าย
มักยึดมั่นทฤษฎีแบบเอียงสุดโต่งในฝ่ายของตน คือทฤษฎีเรื่องวัตถุวิสัยและทฤษฎีจิตวิสัยนั่นเอง
ซึ่งทรรศนะของทั้งสองฝ่ายนี้จะมีการกล่าวโดยละเอียดไว้ในหลาย ๆ ตอนของหนังสือเล่มนี้ ใน
ที่นี้จึงแสดงไว้เพียงยืนยันทรรศนะที่พอมองประเด็นเฉพาะในตอนนีเท่านั้น

1. ฝ่ายยืนยันความงามเป็นวัตถุวิสัย เพราะถือว่าความงามมีอยู่ในวัตถุ มีอยู่โดยตัวมันเอง
ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความรู้สึก
2. ฝ่ายยืนยันความงามเป็นจิตวิสัย เพราะถือว่าความงามมีอยู่ที่จิต จิตเป็นตัวรับรู้และเป็น
ตัวเห็นคุณค่าของความงาม เมื่อจิตไม่รับรู้ความงามก็ไม่มี

จากการศึกษาทรรศนะทั้งสองค่ายนี้ด้วยความเป็นกลาง ก็มองเห็นแนวทางแห่งเหตุผล
ที่จะยืนยันคำอธิบายได้อย่างกว้างขวางทั้งสองฝ่าย แต่ทรรศนะที่สุดโต่งของทั้งสองฝ่ายนั้น เป็น
ความคับแคบของจิตใจ หากเป็นทรรศนะที่ผิดก็ผิดด้วยกันทั้งคู่ หากเป็นทรรศนะที่ถูกก็ถูกด้วยกัน
ทั้งคู่ แต่ผิดและถูกเฉพาะในด้านหนึ่งด้านใดเพียงด้านเดียวเท่านั้น เท่ากับความไม่สมบูรณ์ ไร้
การประสานกลมกลืนของสัจธรรม โดยเหตุนี้จึงได้เกิดมีนักคิดที่เดินทางสายกลาง พยายามประสาน

ความคิดและยอมรับความจริงในทฤษฎีแห่งเหตุผลของทั้งสองฝ่ายนี้ โดยที่มั่นใจในเหตุผลที่ว่า ความงามนั้นเป็นทั้งจิตวิสัยและวัตถุวิสัย เพราะความงามขึ้นอยู่กับจิตและวัตถุ ทั้งจิตและวัตถุต่าง ประสานกลมกลืนกันและกันจึงเกิดผัสสะแล้วแปลความแห่งคุณค่าออกมา เพราะฉะนั้นการตัดสิน ความรู้สึกว่างามในสิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดจากการกระทบกันของเจตจำนงแห่งจิตกับตัววัตถุ จิตกับ คุณสมบัติแห่งจิตเป็นอายตนะหรือโลกภายใน ส่วนวัตถุเป็นอายตนะหรือโลกภายนอกซึ่งเป็นสภาวะ แวดล้อม ความงามจึงมีอยู่ทั้งในสิ่งแวดล้อมและในจิตใจของเรา

แลงเฟลด์ กล่าวยืนยันทรรศนะประสานกลมกลืนนี้ว่า ความงามไม่ได้ขึ้นอยู่กับบุคคล อย่างเดียวและไม่ได้ขึ้นอยู่กับวัตถุอย่างเดียว คือไม่ใช่เป็นจิตวิสัยเพียงอย่างเดียว ไม่ใช่เป็นวัตถุวิสัย เพียงอย่างเดียว ทั้งไม่ใช่ผลของกัมมันตภาพทางปัญญาเพียงอย่างเดียว และไม่ใช่คุณค่าที่มีอยู่ใน วัตถุเพียงอย่างเดียวด้วย แต่เป็นผลแห่งสัมพันธ์ภาพระหว่างสิ่งสองสิ่ง คือ จิตของมนุษย์กับวัตถุ

การตัดสินคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ คือผลแห่งการที่จิตแสดงปฏิกิริยาต่อสถานการณ์ใน สิ่งแวดล้อม หรือผลแห่งการที่จิตประเมินค่าวัตถุที่มีคุณค่าที่เราให้เกิดปฏิกิริยาขึ้นในจิต โดยนัย แห่งความหมายนี้ ความงามจึงไม่ได้พ้นไปจากการวิจักษณ์หรือประสบการณ์ตรงอันชัดแจ้งของจิต และไม่ได้พ้นไปจากคุณภาพของวัตถุ แม้ว่าความงามจะขึ้นอยู่กับการวิจักษณ์หรือประสบการณ์ อันชัดแจ้งของจิตก็ตาม แต่ก็ไม่ได้ขึ้นอยู่กับทางเลือกตามใจชอบ เพราะต้องขึ้นอยู่กับคุณค่าที่มี อยู่ในวัตถุด้วย